CİHAN ŞAH
İLE
ŞEMSİYYE HİKÂYESİ

ÖZKAN DAŞDEMİR **YUSUF BABÜR**

FENOMEN YAYINLARI

Eser Adı /
Cihan Şah ile Şemsiyye Hikâyesi

Yazar /
Özkan DAŞDEMİR – Yusuf BABÜR

Kapak Tasarımı /
Çağrı YILMAZ

1. Baskı /
2015

ISBN /
978-605-4370-63-4

Dizgi /
Salih ÖZYURT/Fenomen

Baskı ve Cilt /
Orka Matbaacılık /Kayseri

Kültür Bakanlığı
Yayıncı Sertifika /
27242

İletişim /
Fenomen Yayıncılık
Yukarı Mumcu Mah. 1. Dabakhane Sk. Şahin
İş Merkezi No:2 – Erzurum
www.fenomenyayincilik.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

Şark dünyasının önemli kültür hazinelerinden olan *Binbir Gece Masalları*, şöhreti bütün dünyaya yayılan bir masal külliyatıdır. Yüzlerce hikâyenin, çerçeve hikâyeye bağlı olarak bir araya getirildiği bu külliyat içindeki bazı anlatmalar, yazılı ve sözlü edebiyatta müstakil olarak yazılmış/söylenmişlerdir. Bu anlatmalardan en meşhuru *Şahmaran* hikâyesidir. Hikâye, *Camasbnâme* adı ile 1429 yılında Abdi adlı bir Türk mütercim tarafından dilimize tercüme edilmiştir. Danyal hakîmin (*bazı kaynaklarda peygamber*) oğlu Camasb'ın başından geçenleri ve Şahmaran'ın yanında geçirdiği günleri anlatan eser, iç içe girmiş birkaç hikâyeden meydana gelmektedir. Bunlardan biri *Cihan Şah* hikâyesidir.

Cihan Şah hikâyesi, *Camasbnâme*'den veya doğrudan *Binbir Gece Masalları*'ndan çıkarılarak müstakil hâlde işlenmiştir. Hikâyenin Türkiye, Kıbrıs ve Bulgaristan'da masal formunda anlatılan varyantları çeşitli araştırmacılar tarafından derlenmiş ve bilimsel incelemelere tabi tutulmuştur.

Bu çalışmada ortaya çıkarılan metin, *Cihan Şah* hikâyesinin halk hikâyesi formunda, manzum-mensur karışık yapıda düzenlenmiş bir örneğidir. Metin bu yapısıyla masal formundaki örneklere göre daha hacimlidir; ancak, her ne kadar halk hikâyesi formunda tertip edilmişse de, muhtevasındaki masal unsurları aynen muhafaza edilmiştir.

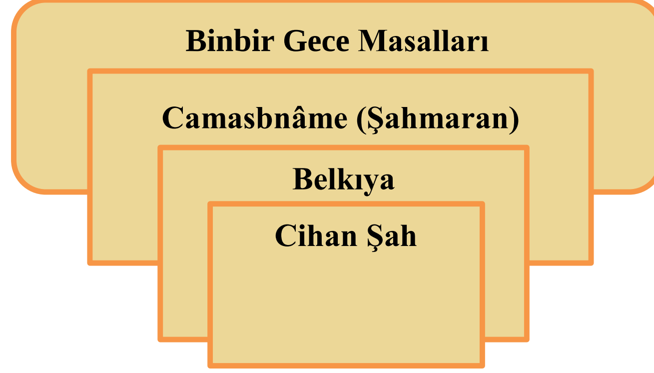
Erzincan - 2015

HİKÂYENİN KAYNAĞI

Cihan Şah hikâyesinin kaynağı şark dünyasının önemli kültür hazinelerinden olan *Binbir Gece Masalları*'dır.

> "*Binbir Gece Masalları* adını taşıyan bu külliyat, yüzlerce hikâyeyi "çerçeve hikâye"ye bağlı olarak bir araya getirmiştir. Bu teknik, esas "çerçeve hikâye" içine girmiş hikâyelerin uygun yerlerinde, ikinci, üçüncü derecede çerçeveler meydana getirmeye elverişlidir. Bu külliyatta, Şehrazâd'ın anlattığı hikâyelerden herhangi birinin kahramanlarından biri de, bir vesile düşürüp karşısındakine bir hikâye anlatır; bu hikâyenin içine de aynı şekilde, başka bir hikâye girebilir (Akkoyunlu, 1996: 1)."

Çerçeve hikâye tekniği ile tertip edilen külliyat içindeki bazı anlatmalar yazılı ve sözlü edebiyatta müstakil olarak yazılmış/söylenmişlerdir. Bu anlatmalardan en meşhuru *Şahmaran* hikâyesidir. Hikâye, *Camasbnâme* adı ile 1429 yılında Abdi adlı bir Türk mütercim tarafından dilimize tercüme edilmiştir (Akkoyunlu, 1996: 4). Danyal hakîmin (*bazı kaynaklarda peygamber*) oğlu Camasb'ın başından geçenleri ve Şahmaran'ın yanında geçirdiği günleri anlatan eser, iç içe girmiş birkaç hikâyeden meydana gelmektedir. Bunlar *Bulkıya, Şah Sahre, Kaf dağı, Cihan Şah, Mürg Şah, Şah Peri, Gevhernigîn Kalesi, Şems Bânû, Kigal Hindî* ve *Giriftâr-ı Şehrişah* hikâyeleridir (Erkan, 1993: 44). *Binbir Gece Masalları*'nda Şahmaran'ın maceralarının işlendiği bölümde yer alan *Cihan Şah* hikâyesi (bk. Yurdatap (çev.), 2007: 558-568; Mardrus, 2012: 444-462) *Binbir Gece* külliyatından çıkarılan *Camasbnâme*'de iç anlatı durumundadır. Bu hikâye daha sonra *Camasbnâme*'den de çıkarılmış, müstakil olarak yazılmış ve söylenmiştir. Ancak hikâyenin bazı örnekleri doğrudan *Binbir Gece Masalları*'ndan da çıkarılmış olabilir. Ziyat Akkoyunlu, hikâyenin masal formundaki *Melikşah* adlı varyantının *Binbir Gece Masalları*'ndaki "Hasib Kerim El-din" adlı çerçeve hikâyeye bağlı olarak geçen *Canşah* hikâyesinin aynısı olduğunu, bu masalın (Melikşah) Abdi tarafından 1429'da *Camasbname* adı ile *Binbir Gece Masalları*'ndan yaptığı tercümenin birçok yeri unutularak anlatılmış şekli olduğunu ifade etmiştir (Akkoyunlu, 1996: 4).

Binbir Gece Masalları, görüldüğü üzere, *Camasbnâme (Şahmaran)*, *Belkıya* ve *Cihan Şah* hikâyelerinin her üçünü de kapsamaktadır. Diğer üç hikâye *Binbir Gece Masalları*'nda iç anlatı durumundadır.

Binbir Gece Masalları'ndaki çerçeve vaka şöyledir:

- Semerkant hanı Şahzaman ile ağabeyi Şehriyar, eşlerinin kendilerini zenci kölelerle aldattığını görürler, birlikte seyahate çıkarlar.
- Seyahat dönüşü Şehriyar, kadınlardan intikam almak için her akşam bir kızla evlenir, ertesi gün kızı öldürtür.
- Ülkede kız kalmayınca evlenme sırası vezirin kızına gelir; vezirin akıllı kızı Şehrazat, padişaha her gece bir hikâye anlatmak suretiyle ölmekten kurtulur.

518. gece (bk. Yurdatap (çev.), 2007: 544) Şehrazat bir hikâye anlatmaya başlar. *Camasbnâme-Şahmaran* adıyla *Binbir Gece Masalları*'ndan kesip çıkarılarak müstakil hâle getirilen bu hikâyenin Türk edebiyatında yazılı ve sözlü çok sayıda eş metni vardır. Bu metinler *Belkıya* ve *Cihan Şah* hikâyelerini kapsadığı gibi (bk. Üst vd., 2009: 72-105) sadece Hasip (Camasb)'in maceralarının işlendiği anlatmalar da mevcuttur.

Hikâyeye göre;

- Danyal adlı hakîmin (*bazı kaynaklarda peygamber*) oğlu Hasip (Camasb) bir gün arkadaşlarıyla çıktıkları dağda yağmura yakalanır ve bir mağaraya sığınırlar.
- Burada bal dolu bir kuyu bulurlar.
- Kuyuya inen Hasip'e arkadaşları ihanet ederek balı alırlar, onu kuyu dibinde bırakıp giderler.
- Kuyuda açtığı bir delikten yerin altına giren Hasip, cennet gibi bir yere ulaşır. Burada asıl adı Yemliha olan yılanların şahı Şahmeran

ile karşılaşır. Hasip başından geçen macerayı Şahmeran'a anlatır. Şahmeran'ın da kendi macerasını ona anlatmasını ister.

Şahmeran bu bölümde Hasip'e Balkıya'nın meraklı hikâyesini anlatır.

- Hasip, Şahmeran'dan kendisini yurduna göndermesini ister. Şahmeran, gördüklerinden hiç kimseye bahsetmemesi şartıyla onu bal kuyusundan dışarı çıkarır.
- Bu sırada ülkenin hükümdarı olan Keyhüsrev çok hastadır. Hastalığına Şahmeran'ın etinden başka hiçbir şeyin çare olamayacağını öğrenen hükümdar, Hasip'ten Şahmeran'ın yerini söylemesini ister. O da öldürüleceği korkusu ile sırrını açıklar.
- Şahmeran tılsımla yakalanıp öldürülür ve etinden yapılan ilaçla hükümdar kurtulur. Hasip ise Şahmeran'dan öğrendiği bilgilerle bütün dünyanın sırlarına vakıf biri olur.

521. gece (bk. Yurdatap (çev.), 2007: 548) Şehrazat, Şahmeran'ın Hasip'e anlattığı Belkıya'nın meraklı öyküsünü padişaha anlatmaya başlar. İşte bu bölüm *Belkıya* hikâyesidir. Bu hikâye *Cihan Şah* hikâyesini kapsamaktadır. *Cihan Şah* hikâyesi burada iç anlatı durumundadır. *Belkıya* hikâyesinin de yazılı ve sözlü kültürde müstakil örnekleri mevcuttur.

Hikâyeye göre;

- Beni İsrail kavminin hükümdarı Yuşa ölünce yerine oğlu Belkıya geçer.
- Belkıya hazine odasında gezerken Ahir Zaman Peygamberi ile ilgili bir yazı görür; yazıyı okur, tacını tahtını bırakır, Peygambere kavuşmak arzusuyla seyahate çıkar.
- Günlerce dolaştıktan sonra bir adaya ayak basan Belkıya, yılanların şahı Şahmeran ile karşılaşır.
- Peygamberi arama sevdasıyla önce Şam'a, sonra Kudüs'e gider; burada büyük bilgin Affan'la tanışır.
- Belkıya'nın hikâyesini dinleyen Affan, Şahmeran'ı bulmak için onunla birlikte yola çıkar, iki arkadaş Şahmeran'ın olduğu adaya giderler.
- Belkıya ve Affan, Şahmeran'ı sarhoş edip kendilerini Hz. Süleyman'ın bulunduğu adaya götürecek sihirli bitkiyi bulurlar.
- Hz. Süleyman'ın bulunduğu yere vardıklarında, Affan yüzüğü almak için tahta doğru yürür, tahtı koruyan ejderhanın püskürttüğü ateş Affan'ı kül eder.

- Belkıya, Ahir Zaman Peygamberinin hürmetine kurtulur, ülkesine geri döner.

531. gece (bk. Yurdatap (çev.), 2007: 557) Şehrazat, Şahmeran'ın Hasip'e anlattığı *Belkıya* hikâyesine devam eder. Hasip, türlü maceradan sonra ülkesine geri dönen Belkıya gibi, yurduna dönmek istemektedir. Bunun için Şahmeran'a yalvarır. Şahmeran anlatmaya devam eder. Vezir Ömer'in yardımıyla yeryüzüne ayak basan Belkıya'nın bir adaya ulaştığını, orada gezinirken iki mezar arasında gözleri iki çeşme ağlayan bir gence tesadüf ettiğini söyler. Bu ağlayan genç Cihan Şah'tır. Bu bölümde *Cihan Şah* hikâyesi başlar. Cihan Şah, mezarlardan birinde çok sevdiği karısının yattığını, boş mezarı kendisi için kazdığını, ölene kadar bekleyip o mezara gireceğini söyleyerek meraklı hikâyesini Belkıya'ya anlatmaya başlar.

HİKÂYENİN VARYANTLARI VE ÇALIŞMALAR

Türkiye, Kıbrıs ve Bulgaristan'da *Cihan Şah* hikâyesinin masal formunda anlatılan varyantları tespit edilmiştir. Hikâyenin masal formu *Eberhard-Boratav* kataloğunda 198 numarada (bk. Eberhard-Boratav, 1953: 233), *Aarne-Thompson* kataloğunda 313 numarada (bk. Thompson, 1964: 104) kayıtlıdır.

Masal formundaki varyantlar çeşitli araştırmacılar tarafından derlenmiş ve bilimsel incelemelere tabi tutulmuştur. Bu çalışmalar şu şekilde sıralanabilir:

Saim Sakaoğlu 1971 yılında tamamladığı ve 2002 yılında *Gümüşhane ve Bayburt Masalları* adıyla yayımladığı doktora çalışmasında Kelkit'ten derlediği *Melikşah* masalının metnini ortaya çıkarmış ve değerlendirmiştir (bk. Sakaoğlu, 2002). Sakaoğlu, Kıbrıs masallarından *Cevahir Dağı*'nı ise 1986 yılında *Kıbrıs Türk Masalları* isimli kitabında yayımlamıştır (bk. Sakaoğlu, 1986: 113-127).

Köksal Selçuk, *Cihan Şah Hikâyesi*'ni Erzurum'un Pasinler ilçesinden derleyerek 1978 yılında tamamladığı *Hasankale'de (Pasinler) Derlenen Halk Hikâyeleri* isimli bitirme tezinde ortaya koymuştur (bk. Selçuk, 1978: 44-53).

Mustafa Gökçeoğlu Kıbrıs'tan derlediği *Cihan Şah* masalını 1997 yılında aynı adla resimli bir kitapta müstakil olarak yayımlamış (bk. Gökçeoğlu, 1997), bu masalı 2005'te yayımlanan *Kıbrıs Türk Halkbilimi-Masal Coğrafyamız I-Toplu Masallar I* isimli kitabına da dâhil etmiştir (Gökçeoğlu, 2005: 389-402).

Cihan Şah hikâyesinin masal formundaki eş metinleri üzerinde Ali Berat Alptekin ve Eyüp Akman'ın kapsamlı çalışmaları mevcuttur.

Ali Berat Alptekin, Taşeli platosu masalları üzerine bir doktora tezi hazırlamış, 2002 yılında çalışmasını *Taşeli Masalları* adıyla yayımlamıştır. Alptekin, çalışmasında bölgeden derlediği *Kuş Şahı* adlı masalın metnini vermiş, tip numarası ve motiflerini de tespit etmiştir (bk. Alptekin, 2002). Ali Berat Alptekin ve Esma Şimşek "Kıbrıs Türk Masallarının Motif, Tip ve Formel Yapısı" başlıklı makalelerinde *Cevahir Dağı* adlı masalın motiflerini *Motif Index*'e göre tespit etmişler, masalın *Eberhard-Boratav* ve *Aarne-Thompson* kataloglarındaki yerini ortaya çıkarmışlardır (bk. Alptekin-Şimşek, 1991: 63-137). Alptekin, "Bulgaristan Türklerinden Derlenen Bir Masalın Motif ve Tip Yapısı ve Varyantlarının Mukayesesi" başlıklı makalesinde

masalın on iki varyantının tespit etmiştir (bk. Alptekin, 1982: 169). Alptekin'in tespit ettiği varyantlar şunladır:

Eberhard-Boratav'ın *TTV* (*Typen Türkischer Volksmarchen*)'de ortaya koyduğu yedi varyant: Ankara, İstanbul, Adakale, Afyonkarahisar, Amasya, Kars (Ardahan), ve Ordu varyantları.

Saim Sakaoğlu'nun ortaya çıkardığı üç varyant: Gümüşhane (Kelkit), Ankara (Yenimahalle) ve Oğuz Tansel'in *Mavi Gelin* isimli masal kitabındaki varyantlar.

Kendisinin (Ali Berat Alptekin) Konya Ermenek'ten, Rıza Mollov'un Bulgaristan Türklerinden derlediği metinler.

Alptekin, söz konusu çalışmasında masalın *TTV* (*Typen Türkischer Volksmarchen*), TDKD (Türk Dil Kurumu Derlemesi), Oğuz Tansel, Gümüşhane, Konya ve Bulgaristan varyantlarını 21 madde hâlinde mukayese etmiş (bk. Alptekin, 1982: 170-171), Rıza Mollov'un Bulgaristan Türklerinden derlediği *Elmas Dağı* isimli masalın metnini yayımlamıştır (bk. Alptekin, 1982: 172-175).

Konuyla ilgili bir diğer kapsamlı çalışmayı Eyüp Akman yapmıştır. Akman, Ali Berat Alptekin'in tespit ettiği on iki varyanttan bahsettikten sonra, Saim Sakaoğlu'nun kitabındaki Kıbrıs varyantıyla (bk. Sakaoğlu, 1986: 113-127) birlikte bu sayının on üç olduğunu ifade etmiştir. *Binbir Gece Masalları*'ndaki metni, Köksal Selçuk'un derlediği Pasinler varyantını (bk. Selçuk, 1978: 44-53), Feridun Alper'in derlediği Narman varyantını (bk. Alper, 1971: 1-12), Selâhattin Olcay ve diğerlerinin derlediği Arpaçay varyantını (bk. Olcay vd. 1998: 27-34) da bu sayıya ekleyerek varyant sayısını on yediye çıkarmıştır (bk. Akman, 2011: 107). Masalın Makedonya kütüphanesinde Oriantal Manuscript Turk II / 636 numarada kayıtlı bir mecmuada kayıtlı olan *Hikâye-i Cihanşâh* başlıklı yazma nüshasından da bahsetmiştir (bk. (bk. Akman, 2011: 107). Tarihi belli olmayan bu metin eksiktir (bk. Aydemir-Hayber, 2007: 345-346).

Masalın varyantlarının bununla sınırlı olmadığını, yapılacak araştırmalarla varyant sayısının daha da artacağını belirten Akman; *Binbir Gece Masalları*'ndaki metni, Pasinler, Narman ve Arpaçay metinleri ile mukayese etmiştir (bk. Akman, 2011: 107-109).

Biz bu çalışmada işlediğimiz Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 2108 arşiv numarasıyla kayıtlı *Hikâye-i Cihân Şâh ile Şemsiyye* başlıklı metin ile Mustafa Gökçeoğlu'nun Kıbrıs'tan derlediği *Cihan Şah* masalını da dâhil ederek varyant sayısını on dokuza çıkarmış olduk. Çalışmamızda işlediğimiz metnin diğer varyantlardan farkı

halk hikâyesi formunda, manzum-mensur karışık bir yapıda düzenlenmiş ve bu yapısıyla masal formundaki örneklere göre daha hacimli olmasıdır.

Binbir Gece Masalları'ndaki *Cihan Şah* hikâyesi Türk halk hikâyelerinden *Melikşâh ve Güllühan* hikâyesine kaynaklık etmiştir. *Melikşâh ve Güllühan* hikâyesi üzerinde bilimsel bir çalışma yapan Eyüp Akman hikâyenin dönüşümü ile ilgili şu bilgileri kaydetmiştir:

> "Sonuç olarak, *Melikşâh ve Güllühan* hikâyesi, tıpkı *Seyfülmülük* hikâyesi gibi, bir masalın (*1001 Gece Masalları* veya Batı kaynaklı bir masal) herhangi bir âşık veya musannif tarafından halk hikâyelerine uyarlanmasıyla oluşmuştur. Masal, halk hikâyesi şekline getirilirken gelenekteki motiflerden, tekniklerden istifade edilmiştir. Hikâyenin uygun yerlerine konulan şiirler; masaldaki peri kızının, hikâyede insan hâline gelmesi; aşk, rüya görme, bade içme, saz eşliğinde şiir söyleme gibi unsurlar, başlangıçta masal olan metni, aşk ve kahramanlığın ön planda olduğu orijinal bir Türk halk hikâyesi hâline getirmiştir (Akman, 2008: 119)."

METİN HAKKINDA BİLGİLER

Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonundaki *Hikâye-i Cihân Şâh ile Şemsiyye* başlıklı metnin künye bilgisi katalogda şu şekildedir:

Arşiv Numarası	: 06 Mil Yz A 2108
Eser Adı	: Kıssa-i Cihân Şâh ile Şemsiye
Yazar Adı	:
Müstensih	:
Dili	: Türkçe
Telif Tarihi	:
İstinsah Tarihi	: 1194 (1780)
Bulunduğu Yer	: Milli Kütüphane-Ankara
Koleksiyon	: M.K. Yazmalar Koleksiyonu
Dvd Numarası	: 109
Boyut (Dış-İç)	: 237x160 - 190x127 mm.
Yaprak	: 108
Satır	: 12
Yazı Türü	: Nesih
Kâğıt türü	: Suyolu filigranlı

Metnin hatimesinde kaydedildiğine göre eser 1780 senesinin Haziran / Temmuz aylarında Cuma günü tamamlanmıştır: *Temmet Kıssa-i Cihân. Tahrîran fî âhiri şehri cemâziye'l-âhir yevmi cum'ati vakti duhâ erba'a tis'a mi'e ve elf. Sene 1194.*

Metnin sonundaki şu beyitlerden anlaşılıyor ki; Cihan Şah, Şemsiyye'nin mezarı başında ağlayıp dururken Belkıya ile karşılaşmış ve garip hikâyesini ona anlatmıştır:

Ol Cihân Şâh[dur] bu sözi söyleyen
Belkıyâ[ya] böyle takrîr eyleyen

Didi kim kıssam benüm budur ahî
Gör serencâm neye irer ey ahî

Ancak hikâyenin kuruluşunda iki türlü anlatıcı vardır. Cihan Şah'ın ağzından anlatılan bölümlerde *kahraman bakış açılı-birinci tekil (ben) anlatıcı*, diğer bölümlerde *hâkim bakış açılı-üçüncü tekil (o) anlatıcı* söz konusudur.

Halk hikâyesi formunda, manzum-mensur karışık yapıda tertip edilen metinde manzum kısımlar mesnevi (aa/bb/cc… kafiyeli) ve gazel (aa/ba/ca… kafiyeli) nazım şekilleriyle yazılmıştır. Kusurlu aruz özelliği gösteren metinde mesnevi nazım şeklinin en fazla tercih edilen *Fâ ʻi lâ tün / Fâ ʻi lâ tün / Fâ ʻi lün* kalıbı kullanılmıştır. Mesnevi formundaki şiirler anlatıcının hikâyeyi işlediği, çeşitli tasvirler yaptığı bölümlerdir. Manzum kısımlarda kahramanların duygu, düşünce ve karşılıklı konuşmaları gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Gazellerde aruzun 2 *Fâ ʻi lâ tün*, 1 *Fâ ʻi lün* ve 3 *Fâ ʻi lâ tün*, 1 *Fâ ʻi lün* kalıpları tercih edilmiştir. Manzum kısımda sadece bir yerde *Me fâ ʻî lün / Me fâ ʻî lün / Fe ʻû lün* vezni kullanılmıştır. Yer yer kusurlu tertip edilen şiirler çoğunlukla yarım kafiyelidir. Mensur kısımlarda secili kafiye örneklerine rastkanmaktadır.

Anlatma esasına dayalı metinlerin üslup özelliklerinden olan kalıp ifadeler ve ara sözler metinde sıkça kullanılmıştır. Halk hikâyesi başlangıç formellerinden olan *râviler şöyle rivayet iderler kim* kalıp ifadesinin yanında çeşitli bağlayıcı formeller de kullanılarak geçişler sağlanmıştır. Metinde bu ifadelerin örneği çoktur:

İşit imdi maymunlar hikâyetini. / İmdi hoş âşıkâne diñleñ, ben beyân idem, ol ağaranları diyem. Salâvât virüñ Resûl'üñ rûhına, fâtiha ihsân idüñ bunı yazana. Diñle imdi. / Bunlar dahı gör ne itdi. / Temâşâ eyle; görelim, n'eyleyüp n'itdiler. / Diñle imdi hikâyeti. / Bizüm hikâyetimüz bu yaña atasına geldi. Diñle imdi hikâyeti. / Diñle imdi, Hak Teâlâ takdîrinde neler eyler. / Diñle, gör kim n'itdi. / İmdi benüm sultânım, işidiñ nedür. / İmdi iy benüm sultânım. / İşit imdi ol mel'ûn cühûd n'itdi. / Çünki azîzler. / Diñle imdi anda dahı ne görür. / Diñle imdi hikâyeti, gör n'itdiler. / İmdi iy azîzler. / Çün hikmet sözi tamâm oldı, gine kız hikâyetine gelelüm. / Geldük imdi bu yaña, Şâh Taymûs hikâyetine. / Diñle imdi Şâhmârân eydür. / İşit kim sen n'itdiler. / Sen dahı işit bu yaña ez-in-cânib. / Diñle bu yaña Cihân Şâh n'eyledi. / İşit anda dahı n'itdiler. / Diñle anda dahı ne hâl olurdı. / İmdi gör kim ışk âdem oğlanınıñ başına ne ser-encâm getürür. / İmdi dinle. / İşit kim benüm azîzüm. / Andan soñra gör kim. / İşit kim, Allâh'ıñ takdîrin gör kim, râviler öyle rivâyet iderler kim ve üstâdlar öyle hikâyet itmişlerdir kim. / İmdi diñleñ hikâyet neye irişdi. / Cihân Şâh yemekde ve içmekde, bu yaña. / Yağmûs'a geldük. / Bu kez Şehbâz'a n'itdiler. / Bizüm hikāyetimüz atasına geldi. / Râviyân-ı ahbâr ve nâkılân-ı âsâr şöyle rivâyet iderler kim.

Açıklayıcı, öğretici ve yorum mahiyetindeki ara sözler de metinde yer yer kullanılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

İmdi iy benim sultânım, kişi istedügin añsuzdan bulıcak, sevindüginden böyle olurmış. / İmdi benim sultânım, dünyâ gâh sevindürür gâh güldürür. ‘Atâsın ihsân eylese inşâ‘Allâh Te‘âlâ. / Nitekim dimişlerdür: Gelecek gelürmiş çâr nâ-çâr, gerekse göñlüñi gin tut gerek dar.

Anlatma esasına dayalı türler şahıs, zaman ve mekâna bağlı olarak kurulur. *Cihan Şah* hikâyesinde zaman belirsizdir. Cihan Şah, Şemsiyye’nin mezarı başında ağlayıp dururken Belkıya ile karşılaşır ve başından geçenleri ona anlatmaya başlar. *Anlatıcı zamanı*, Cihan Şah’ın Belkıya ile karşılaştığı zamandır. *Vaka zamanı* ise Cihan Şah’ın doğumuyla *anlatıcı zamanı* (Belkıya ile karşılaşması) arasında geçen uzunca süreyi kapsamaktadır. *Zamân-ı evvelde bir pâdişâh var idi.* cümlesiyle başlayan metinde Cihan Şah’ın karşılaştığı kişilere başından geçenleri anlattığı bölümler zamanda geriye dönüşlerle kurulmuştur.

Taymûs Şah’ın çocuksuzluk özlemi bir süre sonra Cihan Şah’ın doğumuyla sona ermiştir. Müneccimler Cihan Şah’ın on dört yaşında büyük bir maceraya atılacağını söylemiştir. Öyle de olmuştur. Kahramanın yolculuğu on dört yaşındayken çıktığı avda bir ceylanı takip etmesiyle başlamış; maceraya çağırıcı pozisyonunda olan ceylan, Cihan Şah’ı yazgısına doğru sürüklemiştir. Cihan Şah’ın doğumundan maceraya atılacağı on dört yaşına kadar geçen süre kısa bir geçiş şeklindedir. Kahramanın çocukluğu hakkında verilen bilgiler ise onun iyi bir eğitim alarak donanımlı bir ergen olduğunu bildirmek için gereklidir.

Hikâyedeki mekânlar *gerçek-gerçek olmayan* ve *geniş-dar* mekânlar şeklinde iki türlü değerlendirilebilir. Kahramanın doğup büyüdüğü ve türlü maceralardan sonra tekrar döndüğü Kâbil şehri, Bihrûz Şah’ın memleketi Belh, Cihan Şah’ın Şemsiyye’yi arama yolculuğunda gittiği Bağdat, Mısır ve Kâbe gerçek mekânlardır. Cihan Şah ve adamlarının türlü gariplikler tanık olduğu yarım tenlilerin adası, maymunlar şehri, karıncalar şehri, Yahudiler şehri Nehrûz, kuşlar iklimi; Cihan Şah’ın Şemsiyye’yi arama yolculuğunda gittiği, olağanüstü kuşların yaşadığı Kûh-ı Semendûn dağı, Râs-ı Tayrân ikliminde İsfendiyâc dağı, Zülarâf ikliminde Kûh-ı Elmâs dağı, Râsiciye ikliminde Kûh-ı Billûr dağı ve Şemsiyye’nin yaşadığı Kal‘a-yı Gevhernigin gibi geniş mekânlar masallarda karşımıza çıkan olağanüstü ve hayali mekânlardandır.

Hikâyede kahramanın yazgısını değiştiren işlevsel dar mekânlar bulunmaktadır. Bunlardan biri Mürg Şah’ın köşküdür. Yahudi’nin hilesiyle yüksek kayanın üzerinde kalan Cihan Şah ağlayarak yürürken bir iniş yolu görür. Yolu takip eden Cihan Şah bir köşke varır. Süleyman Peygamber

zamanından beri o diyara gelen tek âdemoğlu Cihan Şah'tır. Mürg Şah yedi günlüğüne kuşlar meclisine giderken Cihan Şah'ı bu köşkte bırakır. Gitmeden önce Cihan Şah'a bir demir kapı gösterir. Cihan Şah'tan asla o kapıyı açmamasını ister. Cihan Şah merak eder kapıyı açar. Karşısına daha önce hiç görmediği kadar güzel ve ihtişamlı bir saray çıkar. Tahta oturup etrafına bakarken üç güvercin görür. Güvercin donundaki peri kızlarından biri, uğruna her şeyini feda edeceği Şemsiyye'dir. Cihan Şah'ın Şemsiyye'yi arama yolculuğunda Mürg Ezencâl adlı kuşun yardımıyla gittiği Kûh-ı Elmâs dağında bulunan bir kilise hikâyedeki diğer dar mekândır. Olağanüstü bir mekân olan bu kilisenin duvarlarında Âdem Peygamber'den bu yana geçen bütün kıssalar ve yer adları yazılı olsa da Şemsiyye'nin yaşadığı Kal'a-yı Gevhernigin'in adı yazılı değildir.

Cihan Şah hikâyesinin şahıs kadrosu oldukça geniştir. Asıl kahraman olan Cihan Şah aynı zamanda hikâyenin anlatıcısı konumundadır ki, bütün vakalar onun etrafında toplanmaktadır. O, Kâbistan padişahı Taymûs Şah'ın oğludur. İyi bir eğitim almıştır. Babası Taymûs Şah, Kâbil'de hüküm sürmektedir. Cihan Şah'ın annesi Belh şahı Bihrûz'un kızıdır. Hikâyede onun ismi anılmaz. Cihan Şah'a adını veren bilge vezir Uccâc, Şah Taymûs'un en güvenilir adamıdır. Cihan Şah'ın iyi bir asker olarak yetişmesinde Şâhî Cân Zengî'nin payı büyüktür. Hikâyenin devamında Cihan Şah'ın garip macerası işlenmekte olup bu bölümde şahıs kadrosu daha çok masallarda karşımıza çıkan olağanüstü ve garip varlıklardan oluşmaktadır.

Cihan Şah ve adamları denizin ortasında fırtınaya yakalanır, fırtına dinince bir adaya çıkarlar. Burada yarım tenli insanlarla karşılaşırlar. Bunlar olumsuz tiplerdir. Cihan Şah ve adamları bunlarla savaşırlar. Yollarına devam eden Cihan Şah ve adamları bu sefer maymunlar şehrine ulaşırlar. Maymunlar, Cihan Şah ve adamlarına ikramda bulunurlar, gulyabanilerle savaşan Cihan Şah'a yardım ederler. Cihan Şah ve adamları maymunlar şehrinden ayrılır, karıncalar şehrine giderler. Bunlar oldukça garip yaradılışlı karıncalardır.

Yoluna tek başına devam eden Cihan Şah yol boyunca türlü gariplikleri tanık olur. Yahudiler şehrine varan Cihan Şah, burada bir adamın hilesiyle yüksek bir kayada mahsur kalır. Uçsuz bucaksız kayanın üzerinde yalnız kalan Cihan Şah ağlayarak yürürken bir iniş yolu görür. Yolu takip eden Cihan Şah bir köşke varır. Köşkün önünde bekleyen nurani yüzlü pir, Cihan Şah'ı ağırlar. Bu pirin adı Mürg Şah'tır; anası peri, babası âdemoğludur. Bu diyar ise kuşlar ilidir. Süleyman Peygamber kendisine hizmet eden piri kuşların padişahı yapmıştır. Pir, Süleyman Peygamber

zamanından beri o köşkte yaşamaktadır. Yılda bir kez bütün kuşlar onun katına gelirler. O bütün kuşların dilini bilir. Tam bir hafta boyunca kuşları yemler ve onlarla sohbet eder.[1]

Cihan Şah, Mürg Şah'ın köşkünde açmaması gereken demir kapıyı açar. Karşısına daha önce hiç görmediği kadar güzel ve ihtişamlı bir saray çıkar. Tahta oturup etrafına bakarken üç güvercin görür. Güvercinler silkinip bir anda asıllarına dönerler. Bunlar peri kızlarıdır. Büyükleri Dilşad, ortancaları Kamer ve küçükleri Şemsiyye'dir. Hikâyede asıl kahraman olan Şemsiyye bir hile ile Cihan Şah'ın elinden kaçar; ancak Cihan Şah arayıp Şemsiyye'yi bulur.

Şemsiyye'yi elinden kaçıran Cihan Şah'a Süleyman Peygamber'in kuşları yardım eder. Cihan Şah kuşların yardımıyla Kal'a-yı Gevhernigin'i bulup Şemsiyye'ye kavuşur. Yardımcı konumundaki kuşların olağanüstü özellikleri vardır. Onların yaşadığı mekânlar daha önce insanoğlunun gitmediği yerlerdir. Bu kuşların ululları Şehbaz'dır. Onun büyük kardeşi Tayrulmülûk ile Mürg Ezencâl adlı kuşlar da Cihan Şah'a yardım etmişlerdir.

[1] Bu inanış halk arasında yaşamaktadır. İnanışa göre insanların olduğu gibi kuşların da tekkeleri vardır. "Tekke-i Murgan" (kuşlar tekkesi) adı verilen bu tekkeyi Hz. Süleyman kurmuştur. Yılda bir kez bütün kuşlar buraya uğrar. Kuşların yiyecekleri yedi gün boyunca bilinmeyen bir yerden gelir. Burada bir hafta konakladıktan sonra tekkelerinin dünya durdukça kalması için dua ederler (Aksel, 1966: 4127).

METNİN ÖZETİ

Kâbistan padişahı Taymûs'un çocuğu yoktur. Öldükten sonra malını ve mülkünü kendisine bırakacağı bir evladı olmadığı için çok üzülmektedir. Uccâc adlı vezirin teklifiyle müneccimleri çağırıp padişahın falına baktırırlar. Müneccimler, Belh şahı Bihrûz'un kızını alırsa Taymûs Şah'ın bir oğlu olacağını söylerler. Belh şahının kızı ile Taymûs Şah evlenirler. Bir süre sonra bunların bir erkek çocuğu dünyaya gelir. Vezir Uccâc, çocuğa Cihan Şah adını verir. Müneccimleri çağırıp çocuğun falına baktırırlar. Müneccimler oğlanı çokça överler, on dört yaşına geldiğinde oğlanın başından büyük bir macera geçeceğini söylerler. Cihan Şah bir yandan ilim tahsil eder, diğer yandan at biniciliği gibi talimler yaparak iyi bir şekilde yetişir.

Cihan Şah on dört yaşına girdiğinde bir ava çıkar. Avda Cihan Şah'ın karşısına bir ceylan çıkar. Ürkek ceylan deniz kenarına kadar koşar, sonra yüze yüze bir adaya geçer. Cihan Şah ve beş adamı bir gemiye biner, adaya ulaşırlar. Ceylanı alıp geri dönerken denizin ortasında fırtınaya yakalanırlar. Rüzgâr gemiyi yedi gün yedi gece götürür. Fırtına dinince bir dağ görünür, geminin yönünü dağın olduğu tarafa çeviriler. Adaya çıkınca dağın arkasında yarım tenli insanlar görürler. Cihan Şah ve adamları bu garip insanlarla savaşırlar. Yarım tenliler Cihan Şah'ın bir adamını alıkoyarlar. Cihan Şah kalan adamlarıyla tekrar denize açılır. Denizin ortasında bir fırtına daha çıkar. Bu sırada babası Taymûs avdan dönmeyen Cihan Şah için endişelenir, dört bir yana adamlarını salar; fakat oğlunu bulamaz. Cihan Şah ve adamları yüksek bir dağın olduğu yere ulaşırlar. Burada yine yarım tenlilerle karşılaşırlar. Onlarla da savaşırlar. Yarım tenliler Cihan Şah'ın bir adamını daha alıkoyarlar. Cihan Şah kalan üç adamıyla tekrar denize açılır. Yine fırtınaya yakalanır, bir ulu dağın olduğu yerde karaya çıkar, maymunlar şehrine ulaşırlar. Maymunlar, Cihan Şah ve adamlarına çokça ikramda bulunurlar, gulyabanilerle savaşan Cihan Şah'a yardım ederler. Cihan Şah ve adamları maymunlar şehrinden ayrılır, karıncalar şehrine giderler. Garip yaradılışlı karıncalarla da savaşan Cihan Şah bütün adamlarını yitirir.

Yoluna tek başına devam eden Cihan Şah yol boyunca türlü gariplikelere tanık olur. Yahudiler şehrine varan Cihan Şah, bir adamın kendisine verdiği işi kabul eder. Adam bir atı kesip karnını yarar, Cihan Şah'tan atın karnına girip gördüğü düşü kendisine anlatmasını ister. Cihan Şah atın karnındayken bir kuş gelip at gövdesini alır, yüksek bir kayaya çıkarır ve gövdeyi yemeye başlar. Cihan Şah, gövdenin içinden bağırınca kuş

ürküp kaçar. Etrafına bakan Cihan Şah türlü türlü kıymetli taş ve mücevherler görür. Adamın onu yukarıya çıkarmak için bu hileyi yaptığını anlar. Adam, Cihan Şah'tan mücevherleri aşağı salmasını ister. Cihan Şah, adamın dediğini yapar; fakat adam ardına bile bakmaz, Cihan Şah'ı kayada bırakır ve gider. Uçsuz bucaksız kayanın üzerinde yalnız kalan Cihan Şah ağlayarak yürürken bir iniş yolu görür. Yolu takip eden Cihan Şah bir köşke varır. Köşkün önünde bekleyen nurani yüzlü pir, Cihan Şah'ı ağırlar. *Bu pirin adı Mürg Şah'tır, anası peri, babası âdemoğludur. Bu diyar ise kuşlar ilidir. Süleyman Peygamber kendisine hizmet eden piri kuşların padişahı yapmıştır. Pir, Süleyman Peygamber zamanından beri o köşkte yaşamaktadır. Yılda bir kez bütün kuşlar onun katına gelirler. O bütün kuşların dilini bilir. Tam bir hafta boyunca kuşları yemler ve onlarla sohbet eder.* Süleyman Peygamber zamanından beri o diyara gelen tek âdemoğlu Cihan Şah'tır. Cihan Şah ile kuşlar sultanı Mürg Şah yemek yer, sohbet ederler. Başlarından geçenleri birbirlerine anlatırlar. Cihan Şah, hikâyesini anlattıktan sonra Kâbil'e geri dönmek için Mürg Şah'tan yardım ister. Mürg Şah yılbaşında kuşlar geldiğinde onu ülkesine götürmeleri için kuşlardan yardım isteyeceğini söyler. Yılbaşı olur, bütün kuşlar gelir; Mürg Şah yedi gün boyunca kuşları yemlemek ve onlarla sohbet etmek için köşkten ayrılır. Gitmeden önce Cihan Şah'a yemekhaneyi ve hazinelerin olduğu odayı gösterir. Bir demir kapı göstererek Cihan Şah'tan asla o kapıyı açmamasını ister. Cihan Şah merak eder kapıyı açar. Karşısına daha önce hiç görmediği kadar güzel ve ihtişamlı bir saray çıkar. Tahta oturup etrafına bakarken üç güvercin görür. Güvercinler silkinip bir anda asıllarına dönerler. *Bunlar peri kızlarıdır. Büyükleri Dilşad, ortancaları Kamer ve küçükleri Şemsiyye'dir.* Kızlar soyunup havuza girerler. Gizlice kızları izleyen Cihan Şah, küçük kız Şemsiyye'ye gönlünü kaptırır. Kızlar havuzdan çıkıp tekrar güvercin olur, uçar giderler. Cihan Şah gördüğü hayalin etkisinde, çaresiz beklerken Mürg Şah çıkagelir. Peri kızını görüp âşık olduğunu ona anlatır. *Bu sırada Mürg Şah, Cihan Şah'ı memleketine götürecek kuşu bulmuştur.* Aklı fikri peri kızında olan Cihan Şah memleketine gidemez. Bir yıl sonra tekrar gelecek olan peri kızını hasretle bekler. Yılbaşı olunca Mürg Şah kuşları yemlemek için yine gider, Cihan Şah köşkte yalnız kalır. Güvercinler tekrar gelir, peri kızı olup havuza girerler. Cihan Şah, Mürg Şah'ın dediği gibi yapar, Şemsiyye'nin gömleğini alır. Diğer iki kız gömleklerini kapıp uzaklaşırlar, gömleği alınan kız orada kalır. Şemsiyye ne kadar istese de Cihan Şah gömleği ona vermez. Bu şekilde Şemsiyye'yi elinde tutan Cihan Şah, sevgilisiyle bir müddet zevküsefada olur. Şemsiyye, Cihan Şah'ı alıp Kâbil'e götürür. Mürg Şah, kuşlar diyarından ayrılan Cihan Şah'a

ondan oğlu-kızı olana dek gömleği kıza asla vermemesi gerektiğini tekrar hatırlatır.

Kâbil'e gelen Cihan Şah düğün hazırlığına başlar. Kızın gömleğini muhafaza etmek için yaptırdığı saraya bir mermer direk diktirip altını oydurur, gömleği oraya koyar. Oyuğu kurşunla kapatıp etrafını sağlam taşlarla güçlendirir. Düğün günü Şemsiyye gömleği bulur, kazarak yerinden çıkarır ve ortadan kaybolur. Cihan Şah yanıp yakılır. Kızı bulmak için Kal'a-yı Gevhernigin'e doğru yola çıkar. Bağdat'ta, Mısır'da, Yemen'de her kime sorsa Kal'a-yı Gevhernigin'i bilen olmaz. Kâbe'ye gider, Arafat'a çıkar, ibadet edip Allah'tan yardım diler. Nehrûz şehrine gelen Cihan Şah burada Yahudi ile karşılaşır. Daha önce başından geçtiği gibi, atın karnına girerek tekrar kayanın üstüne çıkar ve kuşlar diyarına ulaşır. Başından geçenleri Mürg Şah'a anlatır, ona Kal'a-yı Gevhernigin'i sorar. Mürg Şah daha önce duymadığını söyler. Yılbaşında kuşlar gelince onlara sormayı teklif eder. Bu sırada Mürg Şah, Cihan Şah'a kuşdilini öğretir. Yılbaşında kuşlar gelince Cihan Şah, ulu kuşlara Kal'a-yı Gevhernigin'i sorar; ama bilen olmaz. Mürg Şah, Süleyman Peygamber'in hizmetinde bulunmuş ulu kuşlardan Şehbaz'a bir mektup yazar, mektubu ve Cihan Şah'ı Kûh-ı Semendûn'daki Şehbaz'a götürmesi için de bir kuşu görevlendirir. Kuş, Cihan Şah'ı alır Kûh-ı Semendûn'a götürür. Cihan Şah bu dağda çok garip varlıklar görür. Şehbaz'a mektubu iletir. Şehbaz, kuşları çağırır; Kal'a-yı Gevhernigin'i sorar, hiçbiri bilmez. Şehbaz bir mektup yazarak Cihan Şah'ı büyük kardeşi Tayrulmülûk'a gönderir. Cihan Şah, Râs-ı Tayrân denilen acayip iklimde İsfendiyâc adlı dağda yaşayan Tayrulmülûk'u bulur. Ona da Kal'a-yı Gevhernigin'i sorar; ancak Tayrulmülûk o yeri bilmez. Tayrulmülûk, idaresi altındaki kuşlara sorar, hiçbiri Kal'a-yı Gevhernigin'i bilmezler. Mürg Ezencâl adlı kuş söze atılır; Zülarâf ikliminde Kûh-ı Elmâs diye ulu bir dağ olduğunu, o dağda yaşayan keşişe sormak gerektiğini söyler. Cihan Şah'ı alıp o dağa iletir. Keşiş bunları bir kiliseye götürür. Kilisenin duvarlarında Âdem Peygamber'den bu yana geçen bütün kıssalar ve yer adları yazılıdır; ancak Kal'a-yı Gevhernigin'in adı yazılı değildir. Burada bir kuş daha önce Kal'a-yı Gevhernigin'i duyduğunu söyler; Cihan Şah'ı alır, Râsiciye ikliminde Kûh-ı Billûr adlı dağa götürür. Cihan Şah burada günlerce gezdikten sonra uzakta bir aydınlık görür, gördüğü yerin Kal'a-yı Gevhernigin olduğunu anlar, çok sevinir. Gökyüzünde uçan Kulzüm şehrinin perileri Cihan Şah'ı görürler. Bunlar Şemsiyye'nin kız kardeşleridir. Cihan Şah'ı alıp Kal'a-yı Gevhernigin'e götürürler. Cihan Şah ile Şemsiyye böylece kavuşmuş olurlar.

Cihan Şah, Kal'a-yı Gevhernigin'i bulmak için yola çıktığı esnada babası Taymûs Şah Hintlilerle savaşmaktadır. Babasını merak eden Cihan Şah, durumu Şemsiyye'ye anlatır. Dev ve peri askerleri Taymûs'un yardımına gider, Hintlileri bozguna uğratırlar.

Cihan Şah ile Şemsiyye Kâbil'e giderler. Anası, babası ve bütün ahali Cihan Şah'ın geri dönmesine çok sevinirler. Düğün yapar, bir müddet saadet içinde yaşarlar. Bir gün gölde yıkanırken bir kurt, Şemsiyye'nin boynunu koparır; Şemsiyye ölür. Cihan Şah ise onun mezarının başında ağlayıp durmaktadır.

METİN

Hikāye-i Cihān Şāh ile Şemsiyye

[1b] Zamān-ı evvelde bir pādişāh var idi. Adına Taymūs dirler idi, Kābistān pādişāhı idi ve bir nice yüz biñ ere güci yeterdi. Tā Rūm diyārından, tā mağrib zemīnden çok illere ve iklīmlere hükm iderdi. Bu kadar demür kuşaklar ve demür yürekleri vardı, pehlevānları var idi. Şol kadar ʿaskere güci yeterdi. Lākin bunuñ oğlı ve kızı yoğdı. Bir gün pādişāh oturup fikr idüp eydür: "Ne-ʿaceb ben böyle bir pādişāh olam, bu kadar iklīmlere hükm idem; benüm oğlum ve kızım olmaya. Benden soñra bu kadar māl ve mülk düşmānıma kala!" deyüp ağladı. Nā-gā[h] ʿUccāc dirler vezīri ol mahalde çıkagelüp eydür: "İy pādişāh! N'olduñ böylesine ağlarsın?" didi. Pādişāh eydür: "Ya nice ağlamayam ki, benüm oğlum ve kızım olmaya. Ben öldükden soñra bu kadar māl ve mülk düşmāna kala. Bundan gayrı dahı n'olsa gerek?" didi, ağladı. ʿUccāc Vezīr eydür: "İy pādişāh! Ya çünki bu kadar oğula ve kıza arzuñ var; imdi müneccimleri çağıralum, gelüp pādişāhıñ tāliʿini görsünler. Zāhir dünyāda hiçbir nesne yokdur ki derman [2a] olmaya." didi, şāhı tesellī eyledi. Şāh dahı şād oldı, ʿUccāc Vezīr'i. Tiz adam saldılar. Müneccimler gelüp pādişāhdan üç gün mühlet alup gitdiler. Bunca müneccimler halvetine girüp üç gün kendülerin meydāna urup birbiriyle danışup yine pādişāh[a] geldiler, eyitdiler: "Pādişāhım! Allāh[u] aʿlem bu kitāb şöyle cevāb virür kim; gerçi *lā yaʿlemu'l-gaybe illallāh,*[2] dünyānuñ hatunların ve kızların alsañ, oğluñ ve kızıñ olmaya. Lākin Belh şāhı Bihrūz[3] Şāh<ın>ıñ kızın alursañ bir oğluñ ola!" didiler. Cümlesi bir yerden öyle didiler. Şāh bunlara hilʿatler virüp bahşīşler virüp doyurdı. Bunlar gitdikden soñra Şāh Taymūs, ʿUccāc Vezīr'e emr idüp eyitdi: "İşde hazīne ve işde māl; bu hizmeti edā eyle!" didi. ʿUccāc Vezīr dahı on biñ er alup bu kadar deve, bu kadar katar kumāş yükledüp Belh şehrine revāne oldılar. Çünkim Belh'e yakın geldiler, ol sahrāya yakın bir yere kondılar. [2b] Bu kez sultān-ı Belh[e] haber gelüp; "Pādişāhım! Bu kadar ʿasker geliyorur, fülān yere kondılar; bilmezüz ne ʿaskerdür?" didiler. "Gāyet yat[4]-yarağ ile geldiler." deyü cevāb getürdiler. Belh sultānı bunı işidüp vezīrinüñ yüzine bakup; "Ne-ʿaceb bu kadar ʿasker añsuzdan böyle yakın gele, sen haber bilmeyesin!" deyüp hemān

---

[2] *Gaybı Allāh'tan başka kimse bilemez.*
[3] Yazmada: *Pihrūz.*
[4] Yazmada: *yas.*

bir beg saldılar; gelüp gördi, ʿUccāc Vezīr'e selām virdi; andan "Kimlersiz, ne ilden gelürsiz ve bu kadar çok ʿaskerle ne yere ʿazm idersiz?" didi. Andan ʿUccāc Vezīr<e> dahı başladı Şāh Taymūs'uñ hikāyetini eydivirdi. "Siziñ şāhıñuzla kan karışdurmağa geldik. Bihrūz Şāh'<ın>ıñ kızın, Taymūs Şāh helāllığa isteyügeldik!" deyince; ol beg, vezīrden bu haberi işidüp dönüp Bihrūz Şāh'a geldi, ahvāli, ʿUccāc Vezīr'iñ selāmın haber virdi. Şāh dahı, "N'ola, baş üzre!" deyüp karşu çıkup ʿUccāc'ı alup şehre getürdiler. Bir ʿālī sarāya kondurdılar. Andan yedürdiler ve içürdiler. Andan ʿUccāc dahı tuhfe[3a]lerin ve armağanların dürüp bir gün gelüp şāhıñ elini öpüp şāhıñ selāmın degürdi. Andan sunup öñünde yüz yere urup nāmesini öñünde kodı. Andan Bihrūz Şāh dahı ʿizzet-ile selāmını aldı. Andan açup mektūbı okuyup şöyle cevāb dimiş ki; baʿde's-selāmdan soñra "Maʿlūm ola ki elhamdülillah biz Müslīmān ve siz Müslīmān olavuz. Benüm dirligüm senüñ kāmetiñde ola ve bu kadar mülk ve mālım ola, ben öldükden soñra düşmāna kala; revā mıdur? İmdi ben kuluñ oğulluğa kabūl eyleyesin, kızuñu Allāh buyruğuna baña viresin!" deyüp sözini tamām itdi. Hemān Bihrūz Şāh okuyup eydür: "Hemān hāzır oluñ, yarak görüñ!" deyüp hānesine gelüp danışup dügün tedārigine oldılar. Az zamān içinde cemʿ idüp düzüp koşup kızı ʿUccāc Vezīr'iñ eline teslīm idüp Kābīl[5] vilāyetine, Taymūs Şāh'a irsāl etdiler. Muhassal-ı kelām, az günde bunlar dahı [3b] revāne olup Kābīl vilāyetine geldiler. Taymūs Şāh, karşu gelüp ʿazīm cemʿiyyet idüp ʿālī dügün eylediler. ʿUccāc'a hilʿatler geydürdiler. Ol gice anda Bihrūz Şāh'<ın>ıñ kızıyla ber-murād oldılar. Ol gice Taymūs'dan hāmīle oldı. Nice gün müddeti yetüp günlerde bir gün bir ʿıyāl zuhūra gelüp şāha muştıladılar. Şāh işidüp ol kadar ihsānlar ve bahşīşler eyledi ki, taʿbīr olunmaz. Andan bir kundağa sarup getürüp şāhıñ eline virdiler. Şāh dahı görüp eline alup başına bir güher bağladı. Yedi iklīm harācı yañardı. Andan ʿUccāc Vezīr'iñ eline virdi, eydür: "İy benüm vezīrim! Benüm oğluma ad koñ!" didi. Andan vezīr, başına bir güher bağlayup eydür: "Pādişāhım! Bunuñ adı Cihān Şāh olsun!" didi. Andan cümle begler işidüp ʿUccāc'a tahsīn etdiler. Andan müneccimler gelüp tāliʿin dutup didiler ki: "Şehā! Bu seniñ oğluñ gāyet ʿākıl ve ehl-i tedbīr ola, hiç bunuñ bildügin kimesne bilmeye; lākin bu oğlan on dört yaşına girdükde bir ʿazīm sergüzeşt [4a] geçüre. Hiç bunuñ gördügün kimse görmeye, çok belā ve meşakkat çeke; gurbete düşüp āhir girü safāya vasıl ola. Bir zamān şāhdan ayruk ola, girü şāha gele; bākī *lā yaʿlemu'l-gaybe illallāh*."[6] didiler. Şāh eydür: "Elimüzden ne gelür, ne olursa olsun hemān sağ olsun!" didi. Çok

---

[5] *Afganistan'ın başkenti.*
[6] *Gaybı Allāh'tan başka kimse bilemez.*

açları doyurdı, yalıncakları geydürdiler; cümle ʿālimlere bahşīş ve ihsānlar etdiler. Cümle ʿālem hayrān oldılar. Bundan soñra tayalar dutup beslemege başladılar. Tamām beş yaşına girdi, okumağa virdiler, yanınca kırk kul bile okumağa virdiler. Beş yıl dahı okuyup şol kadar ʿilm ögrendi ki, bir gün hocası götürüp ʿilmini bubasına okuyup diñletdi. Şāh niʿmetler bişirüp illeri toy eyledi. Diñleyüp tahsīn etdiler. Hāceye ol kadar ihsān eylediler ki, toy toyunca tamām hocayı ganī eyledi. Andan "Bugün gel oğul seni cān-bāz[4b]lığa vireyim; ata binmegi, gürz salmağı ve kılıç salmağı, bunları dahı ögren. Er olan kişiye bunlar lāzımdır." didi. Bir cān-bāz var idi, adına Şāhī Cān Zengī dirlerdi, zeng-bāz ʿilminde gāyet üstād idi. Çağırup eydür: "Şol benüm Cihān Şāh oğlumı, göreyim seni bir hoşca cān-bāzlık ögredesin!" didi. Ol dahı eydür: "Cānım-başım üzre pādişāhım! Elden geleni diriġ etmeyem." didi. Andan ol pādişāh, vāfir ihsānlar eyledi. Andan alup Cihān Şāh'ı bir nice gün taʿlīm idüp az zamān içinde ögretdi. Bir gün Şāhī Cān Zengī gelüp; "Pādişāhım! İmdi dīvān idüñ, buyuruñ ʿasker binsünler, Cihān Şāh'ıñ hünerin görsünler." didi. Andan pādişāh nidā eyledi, ne-kadar pehlevān ve sipāhī var-ısa ata binüp geldiler. Cihān Şāh dahı binüp meydāna geldiler. Ol gün bir [5a] ʿazīm at oynatdılar. Cihān Şāh, cümlesine çok hünerler gösterdi. Her kişi görüp hayrān oldılar. Taymūs Şāh dahı Şāh Zengī'ye vāfir māl virüp ganī eyledi. Andan yanına alup; "Şimden girü oğul yanımca binüp erkān ve saltanat[7] yolını ögren!" deyüp yanına alup sarāya giderdi ve belā ve kazā savulsun deyü dāʾimā kurbānlar idüp muttasıl açlar doyurup ve yalıncaklar geyürüp böylesine duʿālar idüp "Yā Rabbī! Sen bunuñ başından belāyı sav!" deyü duʿālar iderdi. Meger günlerde bir gün yine ava binüp[8] ol gün ʿazīm şikārlar idüp nice āhūlar sayd idüp çok avlar idüp her kişi bir cānibi ihtiyār etdiler. Ol zamān, Cihān Şāh on dört yaşına girmiş-idi. Cihān Şāh'ıñ öñünden bir āhū çıkup yürivirdi. Hemān Cihān Şāh ardına düşüp bir ok pertāv kıldı. Geyik üñünden ürküp bu dahı ardına düşüp meger deñiz kenarı idi; hemān āhū, deñize düşüp meger ol deñiziñ içinde bir ada var idi; hemān āhū yüzüp deñize [5b] adaya geçdi. Bu kez Cihān Şāh: "Hay n'idelüm? Bir gemi buluñ!" deyüp yanında beş kulı var idi; bir gemi getürüp Cihān Şāh, beş kul-ıla ol gemiye girüp adaya geçdiler. Āhūyı bulup yine bu tarafa gelürken aḫşam karīb idi. Hemān deryānıñ yüzinden bir rüzgār peydāh olup yağmurlar yağup yeller esüp ol kadar fırtuna idüp hemān bunlar fırtunayı görüp ʿakılları gidüp nice ideceklerin bilmeyüp rüzgār gemiyi girüsine dönderüp bunlar Cihān Şāh

---

[7] Yazmada:
[8] Ava binmek: *Avlanmaya gitmek.*

ile "Bir çāre eyleñ!" deyü başladı, çāre olmadı. Gemiyi dönderemediler, yel gemiyi alup ʿummāna revāne oldılar. İçinde olanlar birbirinüñ üzerlerine düşüp ağlayup ʿakılları gidüp yel gemiyi alup gidüp yedi gün yedi gice ol gemi ile gitdiler. Bunlar hod ahvāl bilmezler idi. Tamām yedi gün yel diñüp gemi içinde olanlar ayağ üzre durdılar. Birbirine bakışup ağlaşdılar. Cihān Şāh eydür: "İy kullarım! Nice idelüm? [6a] Böyle bir hāle uğramadık, genç-yaşlu civānlaruz; başımuza böyle hāl oldı. Ya nice idelüm?" didiler. Kullar dahı hayrān olup eyitdiler: "İy Şāh! N'idelüm; Allāh vire yolıñı yine Kābīl'e varavuz. Bubanıñ, atañuñ ve anañuñ yüzin görevüz." deyüp ağlaşdılar. Andan bir dağ göründi. Cihān Şāh kullarına buyurdı, eydür: "İy benüm yārenlerüm! Gemiyi şol dağdan yaña sürüñ, ola kim bir bildügimüz yer ola ya bir bildügimüz adam ola." deyüp kullar dahı gemiyi ol tarafa sürdiler. Kenāra yakın gelüp gördiler bir yüce dağdur. Bundan bir ırmak akar, ayağı gelüp deñize iner. Cihān Şāh kullarına eydür: "Ne ʿaceb yerdür?" "Gördügimüz, bildügimüz yer degildür." didiler. Nā-gāh gördiler karşudan bir yarım ādem; bir eli ve bir ayağı var; lākin ol[9] bir ayağ-ıla şöyle segirdür kim gözler irmez. Cihān Şāh "Ardından çağırup haber soralum." didi. Çāre olmayup haber bilinmedi ve ol dağı öte aşdılar. Bunlar ardınca varup ol dağa çıkup gördiler. Öte taraf [6b] bir yazıdır; ucı, eyni belürmez ve ol sahrādan gelür bu ırmağ. Bunlar bakınca gördiler ol sahrāda ol kadar yarım tenlü var ki hesābın bilinmeye. Hemān girüsine dönüp bu kez yarım tenli bunlarıñ üzerlerine üşüp cenge başladılar. Cihān Şāh'ıñ bir kulını alıkodılar. Bunlar dahı gemiye girüp deryāya sürdiler, bunlarıñ ellerinden kurtuldılar. Andan Cihān eydür: "İy benüm kullarım! Nice idelüm?" Bunlar eydür: "Hemān gemiyi deryāya sürelüm." deyüp andan gemiyi deryāya sürdiler. Andan deryāya çıkınca hemān bir fırtuna peydā olup anlar yine yüzleri üzerlerine düşüp yel gemiyi <on> sekiz gün gice-gündüz revāne olup gitdiler. **Ez-in-cānib**, **biz geldik bu tarafa**. Deñiz kenārında olanlar ağlaşu kaldılar. Gördiler Cihān Şāh gelmedi. Ahvāli bubasına deyüvirdiler. Ağlayup "İyvāh! Ne iş oldı? Bize meded eyleñ!" deyüp gemileri aradılar, [7a] çāre olmadı. Aẖşam irdi, karañulık oldı, zulmet cihānı kapladı. Yağmurlar yağdı, yeller esdi. Her kişinüñ başı kayusı oldı. Bu kez Cihān Şāh'ıñ bubası n'eylesün, gelüp gördiler çāre yok; ol gice aẖşamdan sabāha-degin anda kaldılar. Çün sabāh oldı, gördiler ne gemi var ne ādem var. Cihān Şāh'ıñ bubası on gün ol tarafda oturup çevre iklīmlere adamlar saldılar, bir haber biline deyü, çāre olmadı. Cihān Şāh'ıñ atası gelüp yakaların yırtup feryād idüp ağlayup on gün ol tarafda oturup kırk pāre gemi

[9] Bu kelime iki kere yazılmış.

kırk tarafa gönderüp her biri arayup bulmayup mahzūn ve mağbūn geldiler. Cihān Şāh'dan bir haber bilmediler. Gelüp atasına haber virdiler. Şöyle hāl oldı, Cihān Şāh anası āh idüp eydür: "İy Şāh! Cihān Şāh'ım nice oldı?" deyüp feryād idüp ağladı. Andan Şāh Taymūs eydür: "İy hatun! N'idelüm, ben bunı [7b] evvelden bilüp durun, bu iş olsa gerek idi. Zīrā müneccimler, bu oğlan vücūda geldükde bunuñ tāliᶜin tutup bu oğlan on dört yaşına irdükde bu belālar gelse gerek idi." deyüp kazāya boyun urup durdı. Cihān Şāh'ıñ anası; oğul deyü ağlardı, firākından cigerler dağlardı. Āh idüp eydürdi ki: "Bir kez dahı Cihān Şāh'ımı görem mi, yoẖsa bu hasretle cān virem mi?" deyüp ağlardı. "Keşke bubañ öleydi, bu hāli görmeyeydi. Bu firāka uğramayaydı." deyüp dört yaña beglere bakdı, oğul ayrulığı cānın yakdı. Böyle deyüp zārı zārı ağladı. Mecmūᶜ-ı begler-ile ağlaşurlardı. Bay-yoẖsul, hāss-ᶜāmm ol iklīmiñ halkı anda cemᶜ oldılar. Ne-kadar hatunlar var-ısa anlar dahı Cihān Şāh'ıñ atası katına gelmişlerdi. Anlar Cihān'ıñ fenāsında zārılık eylerdi. Tā kim yedi gün yedi gice deñiz kenārında durup beklediler. Ol [8a] giden gemileri gözedirlerdi. Anlar dahı gezüp deñiz yüzini gemi çıkacak, gemi varacak yerleri bir bir arayup şehirleri ve adaları dürlü dürlü tedbīrler kılup ve-illā soñ ucı bulamayup ümīdlerin kesdiler. Her birisi mahzūn ve mağbūn, mahrūm olup yine geldiler, Şāh'ı deñiz kenārında buldılar. Her gelen gemiye karşu varurlardı. "Bulduñuz?" deyüp sorardı. Anlar dahı melūl ve mağbūn "Bulamadık." deyü haber virürlerdi. Ağlamağ-ıla zārılıkla dönüp şehre geldiler. ᶜUccāc'ı katına getürüp eydür: "Yā ᶜazīz! Nice idelüm? Oğul firākı beni yakdı. Mecmūᶜ-ı cihān gözümden çıkdı." ᶜUccāc eydür: "Şehā! Ya nice idelüm? Ol ki Allāh'ıñdur, anıñ takdīrinde iş olur. Elbette böyle olacakdur, bu iş anıñ başına gelecekdür. Elbette başa yazılı gelür. İmdi benim sultānım! Olacak nesne idi, oldı. *Kişi gör ne ise başda yazdı. Hiç aña assı itmez ᶜaşkı rāzı.* Ammā bir iş idelüm. Her iklīm pādişāhına nāmeler yazalum, bu hāli [8b] bildürelim. Ola kim bir iklīmde bulına. ᶜİzzet ideler, oğluñı girü saña göndereler." Şāh bu sözi begendi. Yazıcılar cemᶜ oldılar. Her iklīmiñ begine nāmeler perākende eylediler. "Oğlumı ᶜākıl iken elden çıkardım. Cānıñuz ve başıñuz içün olsun, meded eyleñ; her kimiñ vilāyetinde çıkarsa dostluk idüp gine atasına gönderesiz. Ben miskīn-i bī-çāreye bir meded kıluñ." deyüp her iklīmiñ pādişāhına nāmeler yazdılar. Ol nāmeler her kime degdüyse okuyup bildiler, özleri göyündi. Dört yaña ısmarladılar, gāyet teftīş etdiler. İşde Şāh Taymūs, bu hāl ile kaldı. **Biz geldik Cihān Şāh'ıñ hikāyetine**. Ol gice kim gemiyi yel alup gitdi, içindekiler birbiriniñ üstüne yatdılar. Her biriniñ ᶜaklı gidüp tā yedi gün yel gemiyi alup gitdi. Sekizinci gün yel diñdi, deryā yavaş oldı. İçindekiler durdı [9a] ᶜaklın yedirdi (?). Dört yaña yıkıldılar. Sabāh olup

ʿāleme güneş nūrı çıkdı. Cihān āh idüp gemi içinden durup nazar kıldı. Karşu bir ulu dağ göründi, bakdı, eydür: "İy yārenlerüm ve iy yoldaşlarum! Hālimüz ne oldı, başımuza ʿaceb ne ser-encām geldi?" Çün kullar Şāh'dan bu sözi işitdiler, yüzlerin yere koyup ağlaşdılar, eyitdiler: "İy bizüm şāhımuz! Nice idelüm, elimüzden ne gelür, dükelimüz bu yatlu işi görmedik". İmdi Cihān'ıñ işi selva ve soğan çekmekdür. "Rūzgār tabancasın yemedük genç-yaşlu civānlaruz. Nā-gāh bunuñ gibi hāle uğraduk." Ol gemi içinde ağlaşup hayrān ve ser-gerdān olup durdılar. Allāh'a yüz urup yalvardılar. "Yā Rabbī! Meded senden!" deyüp "ʿİnāyet senden." deyüp gemiyi ol dağa döndürdiler. Yakın gelüp çıkdılar. Dört yaña bakdılar. Ādem oğlanından kimse yok gördiler. Dağdan bir ulu su Ceyhūn ırmağı gibi akar. Ol sunuñ kenārında oturdılar. [9b] Ol geyik etin ortaya getürdiler. Çakmak çakup od yakdılar. Ol eti pişirüp yediler. Nefslerine gıdālandılar. Açlık dahı bir belādır, sākin oldı. İmdi birazdan Cihān Şāh eydür: "İy benüm yārenlerüm! ʿAceb işbu dağ ne dağ ola ki?" Eyitdiler: "Şehā! Ne bilelüm, adın sanın bilmezüz. Bildügimüz yer degildür." Cihān Şāh eydür: "Duruñ, gezelüm; ola kim elimüze bir ādem gire." deyüp anlar dahı "Olsun!" deyüp durdılar. Gemiden taşra çıkdılar. Okların, yayların alup ol sunuñ kenārına gitdiler. Gezdiler, hiç kimse bulmadılar. Ol dağuñ yemişlerinden alup gemiye koydılar. Tamām ikindü olıcak gezdiler. Andan soñra öte yanında bir adam buldılar. Geydügi ağaç yaprağından idi. Ol adamı göricek sevindiler, çağırdılar; ol dahı bunlarıñ ünin işitdi, bakdı. Dahı şol kuş öter gibi cu cu eyledi. Dururken iki pār[e] oldı. Birer ayağ üzre durup yine öter gibi ol dağdan yaña [10a] gitdiler. Çün Cihān Şāh kullar-ıla dağdan indiler. Nā-gāh gördiler, dağdan aşağa şol-kadar yarım adamlar indi kim haddi; hesāba, kıyāsa gelmezdi. Çünki ol yarım tenleri gördiler, gögsine korku düşdi. Dönüp gemiden yaña yüridiler. Yarım tenler dahı yitüp bunları göricek dürlü dürlü ötdiler. Birer taş alup ellerine, bunlara atdılar. Taş batmandan[10] ağırdı. Çün bunı gördiler, gemiden yaña yürüyüvirdiler. Yarım tenler bir ağaç kesüp üstüne binüp suyı beri geçdiler. Bir dağ üzerine durup şöyle segirdirler kim sanasın ayakları yere degmez. Bunlara bunlar dahı oka dutdılar. Gāyet cenk itdiler, sürüp bunlara yetdiler. Durduğunca yarım tenler çoğaldı. Gördiler kim çāre olmaz, dönüp kaçdılar. Yarım tenler artlarından yetüp şehzādeniñ bir[11] kulını aldılar. Üç kul-ıla kaldı. Kaçup gemiye irdiler. Yarım tenler dahı gelüp bakdılar, çağrışdılar. Deñize taş yağdurdılar. İki yarım ten yetişüp deñize düşüp irüp gemiyi tutdılar. Cihān

---

[10] Batman: *Yaklaşık sekiz kiloluk eski bir ağırlık ölçüsü.*

[11] Yazmada dört şeklindedir; ancak metnin öncesi ve sonrası dikkate alındığında 'bir' olmalı.

Şāh dahı bunları görüp kılıç-ıla birkaçın [10b] depelediler. Gemiyi ellerinden aldılar. Dahı sürüp kaçdılar. Dün buçuğına[12] degin gitdiler. Nā-gāh bir katı yel çıkdı, deryā cūşa geldi. Bir iklīme dahı gitdi. Deñiz içinde hayrān ve ser-gerdān olup oturdılar. Yil hışmından, deñiz heybetinden, cānları korkusından kendülerin yavı kıldılar. Gemi bunları alup gitdi. Ser-encām yine yetdi. **Rāvīler şöyle rivāyet iderler kim;** on dört gün yel esüp yağmurlar yağdı. Deñiz yüzin tūfān tutdı. On beşinci gün açılup yel diñdi. Gemi içindekileriñ ʿaklı başına geldi. Durdılar, dört yaña bakdılar; bir ulu dağ gördiler. Bir ulu cezīre[ye] yakın geldiler, bakdılar deñiz kenārında ak kalʿa gibi nesne durur. Sürüp ol kalʿaya geldiler. Gemiyi bağlayup taşra çıkdılar. İki kul sürüp kalʿaya geldiler, gördiler kim kalʿa içinde hiç kimse yok. Gelüp bakdılar bir kalʿa; ak mermerden ʿacāyib, garāyib kapusı var, iki mermerden [11a] kapusı var, açık durur, ıssızlık, hiç kimse yok, ne hayvān ve ne insān ve ne hayvān, bir cānlu canāvardan bir nesne yok. Gezdiler, gördiler, tañladılar; eyitdiler: “Bu gibi kalʿa ıssız kaldı.” deyüp bir eve girdiler. Dürlü dürlü yemişler ol eviñ içi dolu. Yaş-kuru ol yemişlerden alup yediler. O gemideki yoldaşlarına dahı virdiler. Yemişleri öñlerine koyup yidiler. Kalʿanıñ ıssızlığın eydivirdiler. Dahı işidüp tañlaşdılar, dönüp Cihān Şāh’ıñ yüzine bakdılar. Bu kez Cihān Şāh eydür: “Geliñ, dördümüz bile varalum, ol kalʿayı bir dahı görelim.” deyüp durdılar. Ol kalʿaya geldiler, ol kalʿayı görüp tañladılar. İçerü girdiler, gördiler ki ıssızlıkdur. Cihān Şāh eydür: “ʿAceb ne ki?” deyüp ol billūrdan evleri görüp ʿacāyibe kıldılar. Eyitdi: “Geliñ gezelim, görelim.” deyüp bunlar gezerken kalʿanıñ ortasına geldiler. Bir ulu meydān buldılar. Yeşil mermerden ferş döşenmiş, orta yerde bir ulu taht [11b] urılmış,[13] ʿācla abnūsdan düzmişler, bir saru bisāt döşenmiş, gün dokınıcak yalap yalap yanardı altun gibi. Çün Cihān Şāh, bakup ol tahta āh idüp ağladı. Eydür: “ʿAceb ben-dahı tāc-tahtı gördüm mi; ya cihāna bī-çāre geldim mi?” didi. Çün kullar bu sözi işitdiler, ağlaşup Cihān Şāh’ıñ ayağına düşdiler. Eyitdiler: “İy bizüm sultānımuz! Gine Hak Teʿālā biz<i> siziñle şehrimüze varavuz, yine evvelki gibi sultān olavuz.” didiler. Çün Cihān bu sözleri işitdi, gelüp ol tahtıñ üzerine çıkup oturdı. Kulları, el bağlayup karşusında durdılar. Döndi Cihān Şāh eydür, āh idüp eydür: “Yārenler! ʿAceb yine Kābil’e varam mı, atamıñ-anamıñ mübarek yüzin görem mi, tahta geçüp beglerle oturam mı?” deyüp söylerken nā-gāh bir gavka belürdi. “Hay nedir?” deyüp Cihān Şāh yerinden durugeldi, bakdı, gördidi kim maymunlar bunları dolaya almışlar[14];

[12] Dün buçuğı. *Gece yarısı.* Yazmada: *dün bucağı.*
[13] Urılmak: *Kurulmak, dikilmek.*
[14] Dolaya almak: *Çepeçevre sarmak.*

kimi kapudan, kimi bacadan, kimi bedenden inüp geldiler. On iki biñ mikdārı maymun[12a]lar gelüp ol kalʿayı doldurdılar. Çün Cihān bunları görüp yavlak korkdı. Āh idüp dutuşdılar. Kendülerin maymunlar yiye sandılar, gāyet üşendiler.

Hikāyet-i Maymun

İşit imdi maymunlar hikāyetini. Meger bu şehr maymunlarıñ imiş. Ol yemişleri dahı anda anlar iletürmiş. Bunlar dāʾim deñiz yüzinde maymunlar kopup gözedirler imiş. Maymunlar gemi geldügin görmiş, çün bunlar şehre gelüp oturdukları sāʿat maymunlar gelüp dolayı almışlar. Andan soñra gemiye maymunlar salmışlar. Gemiyi deryā yüzine alup gitmişler. Çün Cihān Şāh bu hāli görüp korkdılar, eyitdiler: "N'idelüm, elimüzden ne gelür? Görelüm hālimüz ne ola." deyüp durdılar. Maymunlar dahı yakın gelüp irdiler. El bağlayup dolayı durdular. Hep dükeli şehzādeye karşu baş yere koydılar. Her biri ellerine altun tabaklarla cevāhir, laʿl, yākūt tutarlarmış, [12b] Cihān Şāh'ıñ üzerine saçdılar, baş yere kodılar. Bir kezden el bağlayup yine durdılar. Birkaçı sürüp evlerine varup ol yemişlerden getürdiler. Birkaçı dahı varup süci getürdiler kabaklarla.[15] Birkaçı, dahı varup mücellī asbabın getürdiler, altun ve gümüş asbablarından dahı yer yerin oturdılar. Ol şarāblardan kadehlere koyup kendüler içdiler. Andan bir ayruk kadehe dahı koyup Cihān Şāh'a sundılar. Cihān Şāh maymunlarıñ bu hālini görüp dururken oturdı. Kullarına eydür: "Yārenler! Bu maymunlardan bize ziyān yokdur. Hele hizmet eylerler. Alup sücilerin içelim." didi. Kulları: "Şehā! Biz korkduğumuz gibi olmadı. Aluñ içüñ." didi. Cihān Şāh dahı alup içdi, kadehi dahı nūş kıldı. Mecmūʿ-ı maymunlar baş kodılar. Kullara dahı virdiler, anlar dahı alup içdiler. Maymunlar yine baş urdılar. [13a] Dürlü dürlü sāzlar varmış, varup getürdiler, başlayu çaldılar. Yer yerin durup oynadılar. Bunlarıñ bu işi, şehzādeye hoş geldi. İşde bunlar bildi kim maymunlardan ziyān yokdur. Oturdılar, ʿĪş-nūşa[16] meşgūl oldılar. Birazdan maymunlar, koyunlar getürdiler, kullara işāret idüp "Boğazlañ!" didiler. Çün bunlar bu hāli görüp durup boğazladılar. Fi'l-hāl maymunlar od yakup şişler getürüp demürden daşdan tavalar, çanaklar getürdiler, kullara virdiler. Koyunları boğazlayup yüzüp demürlere sançdılar, bişürdiler, yediler. Maymunlar; tazılar, itler getürdiler; kemüklerin ol itlere virdiler. Anlar dahı ol kemükleri yediler. Uşda şehzade maymunlar sohbetinde kaldılar. Cihān Şāh kullarına eydür:

[15] Kabak: *İçki kadehi, şarap kabı, tası.*
[16] Īş ü nūş: *Yiyip içme.*

"N'idelüm?" Bunlar eydür: "Gemiden yaña gidelüm, görelüm bu maymunlar bizimle n'eyler." didi. "Öyle olsun!" deyüp yerlerinden durup maymunlara bakup anı gördiler, atları çizüp[17] ilerü getürdiler, şehzādeye "Bin!" deyü işāret kıldılar. Üzengüsin tutdılar. Şehzāde [13b] bu hāli görüp ʿacāyibe kıldı. Bindi, birer at dahı kullarına çekdiler, bindiler; kendüler öñlerine düşüp gitdiler, sürüp deryā kenārına geldiler. Şehzāde gördü kim maymunlar gemiyi alup gitmişler. Döndi, kullarına eydür: "Nice idelüm? ʿAceb gemiyi yine getürürler mi?" Maymunlara işāret kıldılar. Maymunlar, bunlarıñ işāretin bildiler, dönüp ol gemideki maymunlara ulaşdılar. Çağırup anlar dahı gemiyi alup geldiler ve andan dönüp maymunlara işāret kıldılar, eyitdiler: "Gemi bunda dursun. Biz gelüñ gidelüm." didiler. Cihān Şāh maymunlarıñ işāretin bildi, kullar-ıla alup maymunlara geldiler. Bir ulu sunuñ kenārına geldiler. Cihān Şāh'ıñ okı, yayı belliyidi Ol sunuñ kenārın tutdılar. Bir ulu dağ etegine geldiler, gördiler kim ol dağuñ ağacları dükeli yemiş ağaclarıdur. İçinde bir yâd ağac yok ve-lākin her bir ağacıñ dibinde bir gūl-i beyābān[18] oturur. Her gūluñ boyı [14a] otuz arşun ola. Çün gūllar bunları göricek çağrışdılar, yerlerinden durup meger ol ilde diken bitermiş süñüden uzun. Gūllar ol dikenden ellerine alup birer tutarlar, ikişer dahı öñlerine koyup ol dikeniñ ucı sivri elmāsa beñzerdi. Şöyle kayıtdur kim demürden düzülmiş sanasın aşağı yanı yoğun ol yoğın dibine balçıkdan birer top eylemişler. Hemān maymunlar gördiler, ol süñüyi kaldırup karşu yüridiler. Yakın gelicek attılar. Her bir maymuna dokundı, delüp bir yanına geçdi. Maymunlar bunı görüp katı çağrışdılar. Cihān Şāh kullarına buyurdı, el oka, yaya urdılar. Gūlları oklayup haylī kırdılar. Çün gūllar bunı gördiler, döndiler dağdan yaña kaçdılar. Maymunlar dönüp şehre geldiler. Yarakların alup geldiler. Cihān Şāh[ı] aldılar, ol dağa çıkdılar. İçi gūl-i beyābān dopdolu imiş. Bunlar karşu durup cenk itdiler. Cihān bunları gördi, bir kezin naʿra urdı, [14b] çıkardı. Bu gūllar hod ādem āvāzın işidüp sevmezlermiş sandılar, kaçdılar; maymunlar üzerlerine üşdiler, sürdiler, dağa çıkardılar, dahı öte aşurdılar. O dere ki su dolanup dağıñ ardından gelür-imiş, gelüp suya öte geçüp gitdiler. Bu yaña maymunlar şād u hurrem oldılar, sevindiler. Cihān Şāh'a bakdılar, gördiler kim sunuñ öte yanında şol kadar gūl-i beyā[bā]ndır ki hisābın Allāh bile. Maymunlar bir kezden çağrışdılar, gūllarıñ üstüne sürdiler. Cihān Şāh'a işāret itdiler. Bunlar dahı naʿra urup çığrışdılar, gūlları oka dutdılar. Dönüp kaçdılar, maymunlar şād olup sunuñ öte geçdiler. Gūlları kovup bir iki bölük üşürdiler, ol dağıñ öte yanına bunlar dahı irişdiler. Cihān Şāh bakdı, gördi kim bir ulu yazı... Bilmez ne deñlüdür.

---

17 Çizmek: *Çözmek.*

18 Gūl-i beyābānī: *Gulyabani.*

Gūllarıñ birisi görünmez oldılar, o yazıya dağılmış, [15a] gitmiş. Ol yazınıñ bir yanı deñiz. Kenārına bakdılar, birkaç nesneler ağarur. Maymunlar Cihān Şāh'ı alup şol ağaranlara geldiler. **İmdi hoş ʿāşıkāne diñleñ, ben beyān idem, ol ağaranları diyem. Salāvāt virüñ Resūl'üñ rūhına, fātiha ihsān idüñ bunı yazana. Diñle imdi:**

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Ol araya irübeni durdılar
Bir ulu mermer dikilmiş gördiler

Mermer üzre yazı yazılmış-ıdı
Nakış olup şöyle kazılmış-ıdı

İtdi işāret diyüñ [bunı] okuñ
Katına gelüñ bu hattı siz görün

İlerü gelüp Cihān Şāh okudı
Ol yazuda yazılan işbuy[ı]dı

Şöyle yazılmış[dı] işbunda gelün
Bu ʿacāyib mermeri hattı bilün

Bunda maymunlara sen şāh olasın
Tā ölünce bu arada kalasın

Koyuben bunları sen gitmeyesin
Gitmege dahı niyet[19] itmeyesin

Bu yerüñ bir yanıdur [deñiz] gemi
Altı ay gitseñ bulunmaz ādemī

Bir yanı gūll-ı beyā[bā]ndur dolu
Altı aylık yol gidersin ey ulu

---

[19] Yazmada *niyyet* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

Bir yanı şol ıssızlıkdur beyān[20]
[15b] Hem bir ulu dağ var adı Benān

Od[21] gibi yanar gice şūle virür
Gündüzin hoş yöresine kim varur

Orası dīvler ilidür hem ırak
Anda varan ādemi tutmaz talak

Bir yanı [bil] ol yirüñ sāhilidür
Bil üç aylık yol karınca ilidür

Andan öte[de] cühūdlar şehri var
Şehriniñ adına dirler Nehrüvār

Anı bir su‿almış [da] dolayu akar
Katı taşkın atı vü fili yıkar

Haftada bir gün-i şenbih gün olur
Aşağa inübeni su soğulur

Hem geçid[22] olur kamu insān geçer
Hem şehir halkı suyı andan içer

İne iteden cühūdlar bil kamu
Evlerinden taşra çıkmazlar ʿamū

Altı gün kim bunlar evinden çıkar
Su geçid virmez gice gündüz akar

Ol sebebden oturup geçmez suyu
Ol şehirde derebegi aslı bu

---

20 Mısranın vezni bozuk.

21 Yazmada:

22 Yazmada: *geçind.*

[16a]

Ol sudan öte bir iklīm var ulu
Hem cühūdlar ol vilāyet dopdolu

Ādemizād andan artuk yok yakın
Bil bu mermerden oku[23] sözüñ sakın

Gitme bundan kim helāk olmayasın
Hem ısızlıkda varup kalmayasın

Andan içüp [su] bu maymunlar kişi
Sana kullukcı durur irkek dişi

Her kaçan begleri ādem olsa[dur]
Gūlları kıruben [ol] ilin alur

Vāy eger begleri ādem olmaya
Gūl elinden duracak yir bulmaya

Eylemezler ādeme bunlar ziyān
Ol sebebden eylemez bellü beyān

İşbu nakli bu arada bil ebī
Yazdurup kodı [o] Süleymān Nebī

Tut vasiyyet ey bu araya gelen
Bu ʿacāyib levhi bu hattı bilen

İşde bildüñ iklīmüñ dört yanını
Gitme uş bundan dilesin cānını

Okudı çünkim Süleymān naklini
Āh idüp [ol] yavı kıldı ʿaklını

Çünki kullar bu sözi işitdiler
Āh idüben kendülerden gitdiler

[23] Yazmada *Oku bil bu mermerden* şeklindedir; ancak vezin gereği böyle okunmalıdır.

[16b] Döndi Cihān Şāh kullarına eydür: "Ey benüm yārenlerim! Nice idelüm?" "Çünki maymunlardan bize ziyān yokdur bildük, hele bu hāli böyle görelüm." didiler. "Başımuza ne getüre görevüz." deyüp sürdiler, şehr[e] geldiler. Ol taht öñünde atlarından indiler. Maymunlar, atları tutup yığıldılar. Şehzāde geçüp tahta oturdı. Kullar dahı kürsīler üzerinde oturdılar. Yine maymunlar taʿām, şarāb getürdiler. Taʿāmı yiyüp meclīse oturdılar. Maymunlar çalup oynadılar. Şehzāde güldi, eydür: "Yārenler! Görüñ bu çarhıñ işini, bu felegüñ cünbüşüni; bize ʿacāyib, garāyib hāl itdi. Hele Allāh oñara." didi. Döndi, kullar eydür: "Şehā! Hele bāri bir müddet duralım, andan gitmek yarağın görelim." Çün Cihān Şāh, maymunlar katında kaldı; ol gün, giceye-dek sohbet kıldılar. Yarındası yine atlarına [17a] binüp maymunlar şehzādeyi alup yine ol dağa geldiler. Mecmūʿ-ı yarağ-ıla yine gördiler kim ol kadar gūl-i beyābān gelmiş ki ol dağıñ etegi dolmış. Ol sivri dikenleri getürmişler, birbirine siñüp oturmışlar. **Rāvīler şöyle rivāyet iderler kim;** ol gūllar örü durıcak genç oğlancıklardan küçük olurlardı. Oturıncak şöyle uzun boylu olurdı kim on süñüden uzun olurdı. Hem başları, adam başına beñzemezdi; velākin kara canāvar burnına beñzerdi. Kulakları ayu kulağına beñzerdi. Yüzi tüylü idi hem kara idi. Gözleri kaplan gözine beñzerdi. Elleri adam eli gibi idi. Dırnakları arslan tırnağı gibiydi. Ayakları horoz ayağına beñzerdi; iki çatal idi. Kıçlarınıñ üzerinde bir süri kemük bitmiş idi. Anuñla neyi urursa öldürür idi. Kuyrukları şol at kuyruğı gibiydi, [17b] üzerinden tā kuyruğına gelince kıllu idi. Ve dahı dişleri at dişleri gibiydi. Çün Cihān Şāh bunları bakup gördiler; kullarına buyurdı, el oka, yaya urdılar. Maymunlar dahı cenk itdiler. Cihān Şāh dahı kılıcını dutup naʿra urdı, katı cenk itdiler. Gūllar ününden, maymunlar āvāzından ol dağ doldı. Cihān Şāh kullar-ıla oka tutdılar. Cihān Şāh, aralarına girüp birkaçın depeledi. Maymunlar irişüp sıçrayup gūllaruñ üstüne binüp öldürdiler. Gūllar dahı maymunları urup didim didim idüp yerlerdi. Tā kim ol gün öyleye-dek cenk itdiler. Şāhdan ve kullardan kaçdılar, karşu duramadılar. Öyle vakti olıncak gūllar sındılar. Kaçup ol suyı öte geçdiler. Ol yazıya kaçup dağılup gitdiler. Cihān Şāh ol dağıñ üzerine çıkdı, bakdı, gūllardan [18a] eser görmedi. Cihān Şāh kulları gāyet tañladılar. Döndi kullarına eydür: "Meger bunlar yire girdiler, gizlendiler ola?" didi. Çün Cihān Şāh sürüp ol levhe geldiler. Süleymān'ıñ rūhına duʿā kıldılar. Cihān Şāh döndi, kullarına eydür: "Zihī pādişāh kim Süleymān bu cihāna ser-ā-ser seyr eylemiş ve bu levh nece düzmiş ve bu hattı ne hoş yazmış ve bu iklīmi seyrān kılup bu kaydı nice görmiş." Kullar dahı eyitdiler: "Şehā! Süleymān'a pādişāhlık viren; bu aralara getüren pādişāh,

bize dahı bir meded kıla.” Çün bu sözi söyleşdiler, dönüp şehre geldiler. Oturup ʿĪş-nūşa meşgūl oldılar. Ve illā kendüleriñ hāllerine meşgūl olurlardı. Bu maymunlar mūnis olduklarına tañlaşup söyleşürlerdi. Gāh melūl olup ağlaşurlardı. Ol gün yine geçdi, yine yarındası atlarına binüp ol dağa geldiler. Ol yazıya gelüp bakdılar, bir gūl görünmedi. Yine ol levhe gelüp Süleymān’a duʿālar [18b] kıldılar. Yine şehre geldiler. Taht öñünde atlarından indiler, gelüp taht[a] oturdılar. Ol gün maymunlar gāyet şād oldılar, çok oynadılar. Yaʿnī kim düşmān kahroldı deyü varup ʿacāyib tuhfe bezler getürüp ādem bezine beñzemez, bunlarıñ derzīleri varmış, gelüp Cihān Şāh’ıñ boynın ölçüp donlar, hilʿatler biçdiler, diküp getürdiler. Bunlar dahı geyüp ʿacāyibe kıldılar. Dahı maymunlarıñ pādişāhı ölüp bir zamān böyle kaldı. Vaktā ol atlara binüp ol dağa gelürlerdi, av ve şikār iderlerdi. Ol iklīmiñ maymunları, her gün dört yañadan dürlü dürlü tuhfeler ve armağanlar getürürlerdi. Birkaç gün böyle olup yine giderlerdi. Meger bir gün Cihān Şāh kullarına eydür: “Gelüñ, ata binüp işbu maymunlarıñ illerin görelüm; ne-kadar memleketdür.” deyüp gitdiler. Şehriñ maymunlarından yedi biñ maymun bile bindiler. [19a] Alup şāhların gitdiler. Maymunlar ilin gezüp teferrüc itdiler. Üç ay tamām yürüdiler. Dürlü dürlü şehirler, dürlü köyler, dürlü dürlü kalʿalar, mecmūʿ-ı maymunlar doludur. İllā bu mermer kalʿanıñ hep işāret bilürlerdi. Ve illā ol taşrada olan maymunlar ādem işāretin bilmezlerdi. Bu kalʿa maymunları, ol iklīmiñ maymunlarınıñ begi idi. Bunlar her ne dilerse anı dutarlardı. Uşda Cihān Şāh, maymunlar illerin gezüp görüp bildiler; tamām üç aylık yolmış, girü dönüp geldiler, kalʿaya kondılar. Beş yıl anda kaldılar. Şāh hükm itdi. Meger bir gün gitmek yarağın gördiler, danışdılar, eyitdiler: “Biz maymunlarıñ ilini, iklīmini gezdük, karıncalar ili kandadur, anladuk. Tā kim cühūdlar şehrine varavuz. İmdi bize yügrük [19b] at gerekdür. Maymunlara bildürelim.” Şehriñ maymunların çıkarup getürüp yügrük muhkem, eyü, yorġa[24] atlar getürdüler. Tamām gitmek yarağın kıldılar. Ammā maymunlarıñ haberi yoğıdı. Andan maymunlara işāret itdiler. “İl gezmege, iklīm yürünmege giderüz.” didiler. Anlar dahı olsun, deyüp bile bindiler, şehrden çıkup gitdiler. İl gezer gibi oldılar. Sürdiler, tamām il ucına irdiler. Tanışdılar, eyitdiler: “Uş şimdi kış günleridür. Karınca ininden çıkmaz, bize iken zahmet virmez. Allāh[a] yalvaralım. Allāh kolay getüre.” didiler. Uş bunlar maymunlar duymasın deyüp sürdiler. Bir ulu maymun köyine kondılar. Şarāb getürüp içirdiler. Maymunlar, sarhoş olup yatdı. **Bunlar dahı gör ne itdi.** Dün

---

[24] Yorġa/ Yorka: *Rahvan.*

buçuğı[25] olıcak durup bindiler, bir ulu dağ vardı, ol dağa sürüp gitdiler. Tā kim irte oldı, maymunlar uyanup durıgeldiler. Gördiler, pādişāhları gitmiş. Feryād itdiler, dört yaña segiritdiler, [20a] bulmadılar. Nā-gāh izin izlediler, buldılar. Artlarına düşüp sürdiler. Tā üç gün üç gice gitdiler. Dağ öte aşdılar. Cihān Şāh dahı kullar-ıla katı kaçdı. Dördinci gün maymunlar yakın gelüp gördiler. Bunlar dahı maymunları gördiler. Seher vaktiydi, bir ulu dağa çıkup gitdiler. Tamām kuşlık vakti olıcak gördiler, bir süri canāvar çıkdı. Tazıya beñzer, altışar ayaklu; anlar hod ulu karıncalar imiş. Bunları görüp karşu geldiler. Bunlar dahı anları görüp hayrān kaldılar. Artlarından maymunlar dahı geldiler, bunları gördiler; olmaz, üstü yanlarında bir ulu dağ var idi. Dağdan yaña kaçdılar. Maymunlar yitüp iki kulın alıkodılar. Bu yaña, karıncalar bakup maymunları gördiler. Segirdişüp maymunlara ulaşdılar. Cihān Şāh dahı bir kul-ıla kaldı. Ol dağıñ üzerine çıkup durdılar. Dönüp anlardan yaña bakdılar, karıncalar her biri [20b] taze atdan katı segirdür. Maymunlara hamle kılup cenk iderlerdi. **Temāşā eyle; görelim, n'eyleyüp n'itdiler**. Maymunlar dönüp gitdiler. Bu yaña karıncalar dahı dönüp gitdiler. Meger ol depe dibinde inleri varmış. Her biriniñ ini bir mağāraya beñzermiş. Gelüp inlerine girdiler. Çün Cihān Şāh, bir kul-ıla hāli görüp ol aradan cān atup sürdiler. Bir deñiz kenārına geldiler. Yoldaşlarından yād olup Allāh Teʿālā[ya] niyāz idüp katı gitdiler. Üç gün üç gice aç ve susuz gitdiler. Bindükleri at dahı yorılup açlıklarından zebūn oldılar, bir nesne bulunmaz. Dördinci gün deñiz kenārına bir kumlı yere çıkdılar. **Diñle imdi hikāyeti**. Tā bir ay gitdiler, bir ulu dağuñ etegine yetdiler. Ol kenārı dutup gitdiler. Meger andan gidüp bir ulu sahrāya çıkdılar. Meger ol sahrāda beyābān koyunlar[ı] varmış. Bunları görüp ürkdiler. [21a] Bunlar dahı atlarından inüp birin tutdılar, boğazlayup bişirüp yediler. Ya bu resme bir zamān gitdiler. Her gün ol koyunlardan avlarlardı. Nā-gāh bir gün bir depeniñ üstüne çıkdılar. Öte yanına bakdılar, gördiler, bir ulu yazı; ol yazınıñ içinde yığın yığın topraklar, bölük bölük dökülmiş, sürüp anda geldiler. Her yığın toprak ortasında bir delik var. Ol, hod karıncalar iniymiş, bildiler. Evet, taşrada yok. Eyitdiler: "Şimdi sovukdur, karınca çıkmaz." deyüp sürdiler. Karşularında bir ulu dağ var idi. "Şol dağa irebileydik!" deyüp sürdüler. Ol karınca inleriniñ arasına girüp gitdiler. Tā kim öyle zevalî oldı, ısıcak olıcak ol-kadar karınca çıkdı kim haddi hesābı yoğdı. Ve illā karıncalar evvelki gibi degil. Anlar sarı idi, bunlar kırmızı karınca idi. Her biri tazı gibi idi. Çün Cihān Şāh bunları gördi, katı korkdı. Atları sürüp kaçmak ardınca oldılar. Çün karıncalar bunları görüp

[25] Dün buçuğı: *Gece yarısı.* Yazmada: *dün bucağı.*

sürün sürün hamle kıldılar. Bunlar dahı oka, yaya el urup ceng-i [21b] ʿazīm idüp katı uruşdılar. Şöyle ki bunlarıñ öñüne düşüp nice der[e] depe aşurdılar, katı cenk kıldılar. Varduğınca bunlar çoğaldı. Gördiler, çāre olmaz, bunlar bir dağ etegin dutup revāne[26] oldılar. Āhirü'l-emr; yetişüp bir kulın dahı alakodılar. Cihān Şāh yalñuz kaldı. Zār [ü] ser-gerdān ağlayu giderken öñüne bir su geldi. Ol suyı at-ıla yüzüp darben suyı öte geçdi. Atdan inüp ağlayup dururken nā-gā[h] ol öte yakada kalan at bir yol āvāz itdükde hemān Cihān Şāh'ıñ atı bu tarafdan anuñ āvāzın işidüp dönüp ol suya düşüp öte tarafa geçdikde hemān ol karıncalar hāzır idi; bunuñ üzerine üşüp bunı dahı pārelediler. Çün Cihān Şāh bunı görüp hayrān olup dört yanına bakup katı ağladı, hasretle yüregin dağladı. Gördi kim at dahı gitdi. Bir zamān ʿaklın başına dürüp durdı. Āhirü'l-emr, "Ya Rabbī! Ne tarafa gitsem?" deyüp bakup dururdı. Hiç yol iz belürmez [22a] bir yerdür, kumlukdur. Bir yol tutup ol gün aẖşam olınca gitdi. Kaçan aẖşam olup bir yerde karār idüp o gice ārām eyledi. Dürlü dürlü ʿacāyibler, garāyibler görüp ödi sıdayazdı. İrtesi, kalkup revāne oldı. Nice günler ol aralıkda yer gezüp gidüp şark cānibini gözleyüp revāne oldı. Günlerde bir gün yolı ırmak kenārına uğradı. Gördi kim bir dāne ırmak Ceyhūn suyı gibi ab-ı revān olup boz bulanık olup akar. Bu dahı varup gördi kim öte tarafında bir şehr var. İçi benī ādemle dopdolu. Çün Cihān Şāh, anı görüp bildi kim "Ol Süleymān levhinde okunup bildügi şehrüz budur." deyüp ol-kadar ferah oldı kim gūyā kendüsini Kābil vilāyetinde anası-bubası katına vardı sandı. Ve hem ol çayıñ öte tarafında adamlar var ki gezüp yürürler. Sevindü eydür, bunlara çağırdı: "Behey karındaşlar! Bu suyuñ geçidi, köprüsi var mı?" didi. Anlar dahı öte yakadan çağırup "Kardaş! [22b] Katlan, yarın ine, irtesidür çay iner, geçesin." didiler. Ve hem "Ol tarafda bu gice kalursın." didiler. Cihān Şāh işidüp sevindi, ol gice anda ārām idüp çün sabāh oldı, kalkup seherden ol çay kenārına gelüp gördi kim şöyle inmiş ol su kim gūyā dibinde taşları ve kumları görinür. Hemān Cihān Şāh sevindüginden kalkup eteklerin beline koyup ol çayuñ içine revāne olup öte yakasına geçdi. Doğru şehre revāne olup gördi kim hiç taşrada kimse yok. Bir eve geldi, gördi, oturup yiyecek yerler; bu dahı durup yiyüp içüp ol gün anda kaldı. Sabāh dükkāna geldükde bir bir hikāyet eyledi. O hod işci cühūd imiş. Bunı alup bazāra getürdi. Halk başına üşdiler. Bu dahı başladı ne olduğın bir bir hikāyet itdi. Ol kavm bunı işidüp tañlaşdılar. [23a] Her biri barmak ısırup[27] hayrān kaldılar. Dönüp Cihān Şāh'a eyitdiler: "İy yigit! Bu sen didügiñ illeri hergiz işitmedük, hem işidüp göreni dahı görmedik." didiler. Ol cühūd hikāyet itdi.

---

[26] Yazmada: *revānī.*
[27] Yazmada: *ıssırup.*

"Ol sen didügün maymunlar ilin ve nīm-tenler ilin ve Kābistān ilin hergiz işitmedük. Evet, Yemen'den kār-bān gelür." didiler. Döndi, bunlara Cihān Şāh eydür: "İy kavm! İmdi Yemen'den kār-bān gelürse baña bildürüñ, beni anuñla gönderüñ, ağlarken güldürün." Anlar dahı "Olsun!" didiler. Her biri Cihān Şāh'ı esirgeyüp nesnecük virürlerdi. Ol gün Cihān Şāh anda kaldı. Aḫşam işci cühūduñ katında kaldı. **Bizüm hikāyetimüz bu yaña atasına geldi. Diñle imdi hikāyeti**. Ol vaktin kim sürüp deryā kenārından şehre geldiler. Dört yaña bitiler salup nāmeler perākende kıldılar. Gāyet teftīş kıldılar. Nitekim istediler, aradılar, bulmadılar. Nām [u] nişānın görmediler. Tā kim beş yıl oldı, hiç Cihān Şāh'ıñ hālin, ahvālin bilmediler. [23b] Atası, anası gice-gündüz āh idüp ağlardı. Firkatinden ciger dağlardı. Şāh Taymūs, ʿUccāc Vezīr'e her gün sorardı. "Cihān Şāh'ıñ hāli n'oldı?" dirdi. ʿUccāc, reml idüp tāliʿin dutup gözedirdi. Eydürdi kim "Şehā! Üşenme, oğluñ sağ, esendür." dirdi. "Evet, ʿacāyib, garāyib hāl geçürmişdür." deyüp söylerdi. Şāh Taymūs bu sözlerle eglenürdi. "ʿAceb ol-gün ola mı ki ben anıñ mübārek yüzin görem mi?" dirdi, ağlardı. ***Oturan, duran, pīr ü civān, yazan ervāhına pür-cemāl-i kemal Muhammed Mustafā rā salavāt*.** **Diñle imdi**. Çün Cihān Şāh, ol cühūdlar şehrinde kaldı; her gün şehriñ kār-bān-sarāyların gezerdi. "Kār-bān geldi mi?" deyü sorardı. Nā-gāh bir gün çıkageldi. Kār-bān isteyügiderken gördi kim bir dellāl bir yüksek yire çıkmış, çağırup eydür: "Her kim kuşlık vaktine degin bir kişi benüm hizmetim işlese, bir güzel kocup biñ altun alıvireyim." dir. Çünki Cihān Şāh bu sözleri işitdi, eydür: "Vallāh, varayın. Beni [24a] bunda kim bilür." didi. "Kuşluğa degin işlemek çok degildür." didi. Güzeli kocayım, biñ altun alayım. Allāh rāst getürürse kār-bānla gideyim. Yolda harçlık idinürüm." deyüp bunı fikr iderdi. Sürüp dellāl katına gelüp bilmez kim serencām ne olusardur. **Diñle imdi**, **Hak Teʿālā takdīrinde neler eyler**. Gelüp dellāla "Yā dellāl! Varayın ol didügüñ işi işleyem. Sen dahı didügüñ virür misin?" Dellāl; "N'ola?" deyüp Cihān Şāh'ıñ elin alup "Başım üstüne, vireyim. Gel imdi!" deyüp aldı, gitdi. Cihān Şāh gidüp **diñle, gör kim n'itdi**. Ol melʿūn sürüp sarāya geldi; içerü girüp gördiler, bir hoca cühūd oturmış, kulları karşusına ayağın dururlar. Dellāl ilerü gelüp eydür: "İşte bu kişiyi buldum." didi. Ol melʿūn cühūd bakup Cihān Şāh'ı göricek katı ikram kıldı. Yerinden durup karşu vardı. Elini aldı cak yanına geçürdi, [24b] oturdı. Andan buyurdı, dürlü dürlü taʿāmlar getürdi. Şeker şerbetine gülāb sacdılar. Yemege ve içmege meşgūl oldılar. Andan hoca cühū[d] buyurdı: "Varuñ ol güzeli getürüñ!" Vardılar, bir mahbūb getürdiler. Cihān Şāh, görüp hayrān oldı. Cühūd buyurdı, geçüp Cihān Şāh'ıñ yanına oturdı. Ve andan buyurdı, keseyle altunı getürdiler, öñine biñ altun saydılar. Cihān Şāh alup kuşağına bağladı.

Cühūd, halkın alup gitdi. Cihān Şāh ol güzelle kaldı. Ol gice sohbet kıldı. Çün yarındası ʿale's-sabāh hoca gelüp Cihān Şāh'ı alup hammāma vardılar. İkisi bile hammāma girüp çıkup taʿām yediler. Andan durup taşra çıkdılar. Cihān Şāh gördi, iki at, eyerlü durur. Birine heybe asmışlar, durur. Birine hoca bindi, birine Cihān Şāh, sürüp atlara binüp gitdiler. **İmdi benüm sultānım, işidiñ** [25a] **nedür**. Çün Cihān Şāh fikr idüp "ʿAceb baña ne işledür ola?" deyüp giderken bir ulu kayanıñ dibine geldiler. Bir pınar, bir ulu suffe bağlamışlar. Cihān Şāh gördi; ol kayanıñ dört yanı gāyet yalımdur, anıñ gibi yüksekdür kim ok atarsañ irmez; dibinde bir ulu ağac... Cühūd gelüp ol kenāra indi. Ol ağacıñ dibine ol suffenüñ üzerine kondılar. Oturup cühūd taʿām getürdi, yiyüp içüp safāya başladılar. ***Müstemiʾ olan yārān-ı safayız, ber cemal-i kemal rūhına salavāt*.** **İmdi iy benüm sultānım**, ol cühūd yerinden durup ol iki atuñ birin tutup dört ayağın bağladı. Cihān Şāh[ı] çağırup eydür: "İy yār-ı cān! Gel bir dem bu atı tutalım, basalım." Cihān Şāh dahı tutup basdı. Cühūd bıçağın çıkarup ol atı boğazladı. Derisin yüzüp karnın yarup için çıkardı. Dört ayağın kesüp yabana atdı. Döndi, Cihān Şāh'a eydür: "Yā yigit! Gel imdi bu atıñ karnına [25b] gir!" didi. Döndi Cihān Şāh eydür: "At karnına ben koyup n'idersin?" didi. Cühūd eydür: "Girdügüñ vaktin düş görürsin, ol gördügüñ düşi baña haber viresin." didi. "Hemān diyecegüm budur. Çok zahmet degildür." didi. "Bu kaydı gör, yine eve gidelüm, senüñle sohbet idevüz." didi. Cihān Şāh çün cühūddan bu sözleri işitdi, döndi hemān "Baña işledeceğiñ iş bu mudur?" didi. Cühūd eydür: "Belī, budur. At karnına girüp yat!" didi. **İşit imdi ol melʿūn cühūd n'itdi**. Durup at karnını dikdi. Cihān Şāh'a eydür: "Gözüñ yum, ola ki hayr düş göresin." didi. Böyle deyüp kendü varup bir yere gitdi. Cihān Şāh at karnında kaldı. **İmdi bir ʿacāyib hikāyet olaydı**. Birazdan bir gıjıldı[28] kopdı. **Cihān, kendü rivāyet ider, eydür**: "Bir ulu kuş imiş, havā yüzünden indi, gelüp gevdeyi minkārına aldı. Ol yüksek kayanuñ üzerine çıkarup kodı. Dört yaña bakdı, ol gevdeyi yemege [26a] başladı." **Çünki ʿazīzler**, Cihān Şāh bu hāli görüp çağırup naʿra urdı. Kuş hemān ādem āvāzın işitdi, beliñleyüp kalkup uçdı. Cihān Şāh gevde içinden çıkup durugeldi. Kendüyi ol yüksek kayanuñ üstünde buldı. Āh eyleyüp aşağa bakdı, gördi ol cühūd-i melʿūn gelmiş, aşaḫıda yürür. Çün Cihān Şāh anı görüp yukarudan çağırur, eydür: "Ne hāldür sen baña kılduñ?" Cühūd ilerü gelüp eydür: "Korkma, inecek yeri vardur, salıvirem, inşāʾAllāh inesin." didi. "Evet şol gice kocduğuñ güzel seniñ olsun." didi. Cihān Şāh dahı gerçek sandı, bu sözi işitdi dört yanına bakdı, gördi kim ol kayanıñ üzerinde ol kadar

---

28 Yazmada: *gırıldı.*

laʿl, yākūt, dürr-i cevāhī̄r var kim hesābın Allāh bile. Dürlü dürlü kıymeylü taşlar dökilüp yatur. Cihān Şāh görüp ʿacāyibe kıldı. Aşaḫdan cühūd çağırup eydür: “Ol taşlardan [26b] aşağa bırak. İnecek yeri vardur, salıvirem inesin.” didi. Cihān Şāh dahı başlayup ol kıymetlü taşlardan aʿlāsından divşirüp ol kadar kıymetlü cevāhī̄r dökdi kim hesāba gelmez. Cühūd ol hegbeye doldurdı, atına yükledüp revāne oldı. Yukarudan Cihān Şāh çağırup eydür: “Melʿūn! Kanda gidersin?” Cühūd hiç bakmayup kodı, gitdi. Cihān Şāh āh idüp ol kayanuñ üzerinde kaldı. Anıñ hod inecek yeri yoğmış. Dört yana yüriyüp gezerdi. Gördi, şol kadar kıymetlü cevāhī̄r var, sandı kim gökden yağdı. Cihān Şāh, gözi gördi, bu kayanuñ ini-uzunı belürmez; hayrān ve ser-gerdān olup āh idüp ağlayup bir arada oturdı. Aḫşam irişdi, ol gice anda kaldı. Yarındası sabāh olup durup dört yaña yüriyüp gezdi. İnmege dermān yok. Ol kayanuñ öte yanına geçdi. Nā-gāh ağlayup gezerken kayanuñ bir yerinde yol buldı. Sürüp ol kayanuñ üzerine geldi. Gördi kim inmege [27a] imkān var, kendü çıkduğı yer degildür. “Hele Bārī̄ Allāh Allāh!” deyüp inmege başladı. “Allāh başımuza ne yazdıysa görem.” deyüp ol aradan indi. Gāyet belā ve zahmet çekdi. Gördi kim bir köşk. Köşküñ kapusında bir şahs-ı nūrānī̄ kişi oturur, yalıñuz, yanında hiç kimse yok. Geydügi kuş derisiden, başında külāhı kuş derisinden. Sürüp Cihān Şāh yakın geldi, selām virdi. Cihān Şāh’ı görüp selāmın aldı. Barmağın ısırup hayrān oldı. Bir zamāndan soñra döndi, eydür: “İy civān! Ne kişisin, bu araya nereden geldüñ? Gel berü otur!” didi. “Bu iklī̄m, oğlan<ı> gelicek yer degildür, sen ne hālli kişisin? Eyit hālini, işidelüm.” didi. “Hele otur, taʿām yiyelüm, konuğuñ ʿādetidür, *evvel taʿām, andan kelam*, dimişler.” didi. Cihān Şāh, pī̄rden bu sözleri işitdi, oturdı; pī̄r taʿām getürdi, başladılar yemege. Pī̄r eydür: “Yigit! Hikāyetüñ nedür? Eyit! Taʿām [27b] yerken söyleşmek hoşca olur, söyle!” didi. Cihān Şāh dahı başladı hikāyetini evvel atasını-anasını añup āh eyleyüp ağladı. Andan padişahlığın söyledi. Andan gemiye girüp yel alup gitdügin ve andan dürlü dürü ʿacāyibler gördügin tā cühūdlar şehrine gelince, söyledi. Ol cühūd ile itdügin, bir güzel kocup biñ altun alduğın ve andan soñra n’olduğın, ol kayaya çıkduğın, nice itdügin tā bu araya gelince, söyledi. Gine bir katı āh eyledi. “İşde geldüm, sizi bunda buldum; ayruk bilmezem ki hālim ne olusardur.” didi. Pī̄r eydür: “Hayr ola, şimden girü saña bu aradan gitmek yokdur. Bir zamān bunda olalım.” didi. Cihān Şāh eydür: “İy pī̄r-i ʿazī̄z! Sen ādem oğlı degül misin?” Pī̄r eydür: “Belī̄, benüm atam ādemdür, [28a] anam perrī̄dür. Ben Süleymān Peygamber ʿAleyhisselām’a irişdüm; aña çok hizmetler itdüm. Bu köşki ve bu saray Süleymān ʿa.m. beni bunda kodı. Bu iklī̄m kuşlar ilidür. Cemī̄ʿ-i kuşlarıñ pādişāhlığın baña virdi. Tā Süleymān ʿa.m. devrinden bu deme gelince ben

bunda olurın. Yılda bir kez cemīʿ-i kuşlar benüm katıma gelürler. Dükeli kuşlarıñ dillerin bilürin. Tamām bir hafta yemlerin ve andan kuşdilin söylerin. Dir ki Süleymān ʿa.m. rūhına duʿā kıluñ, dirin. Anlar dahı duʿālar kılurlar. Andan girü destūr virürin, giderler; tā gelesi yılbaşına degin. Yine yılbaşı olıncak, yine cemʿ iderin, gelürler. Her yılbaşı benüm işim budur. Ey yigit! Tā Süleymān ʿa.m. zamānından bu deme degin bunda ādem oğlanı geldügi yokdur ve hergiz ādem oğlı gelicek yer dahı yokdur. Meger perrī getüre." didi. Döndi, Cihān eydür: "Sen ne ʿacāyib hāle sataşmışsın. Senüñ hāliñ baña ʿaceb yavlak geldi. Bu sen didügiñ işler kimse [28b] başına gelmiş degildür." dir idi "Hele, n'itmek gerek?" "Bu derdiñ çāresi sabr itmek gerek. Görelim, hāl ne olur." didi. Cihān Şāh, pīrden bu sözleri işitdi, eydür: "İy pīr! Sizüñ ismiñüz nedür? Yalñuz mı olursın, yoẖsa yoldaşlarıñ var mıdur?" didi. Pīr eydür: "Benüm adım Mürg Şāh'dur. Yalñuzca olurın. Süleymān baña duʿā kıldı. Tā Allāh dilegi yerine gelince bunda kalam." didi. Çün Cihān Şāh, "Ya size yemek-içmek kandan gelür?" Mürg Şāh eydür: "Yemek içün kayırma Hak Teʿālā kulunuñ kaydın yir yemek-içmek eksük itmez, tā ölince didi. "İşbu kasır[29] kim görürsün, içi dolu niʿmetdür; bal ve yağ. Süleymān Peygamber ʿa.m. duʿā kılupdur, her ne dürlü taʿām dilesem görürüm, hāzırdur. İmdi, iy Cihān Şāh; gitme, bunda bile olalum, yoẖsa bu iklīm sen didü[gi]ñ yer degildür." didi. [29a] "Issızlıkdur ve hem susuzlıkdur." didi. "Ve yırtıcı canāvarlar çokdur. Arslan ve kablan ve gergedanlar ve ulu ulu dağlar ve dering göller, nihāyetsizdür. Yolı ve izi <ve> belirsüzdür. Ādem oğlanı yokdur. Kuşlar, vahşī canāvarlardan gayrı bir nesne yokdur." didi. Cihān Şāh bu sözleri işitdi, bir kerre katı āh eyledi, eydür: "İy Mürg Şāh! Hemān çāre ne kılam, bir zamān bunda siziñle olam. Başıma ne yazdıysa görem." Uşda Cihān Şāh kaldı. Bunuñ üzerine haylī müddet geçdi. Bir gün Cihān durugelüp Mürg Şāh'ıñ elin öpdi, ayağın düşüp yalvardı, ağladı, Mürg Şāh'ıñ yüregin dağladı. Döndi Mürg Şāh eydür: "İy cānım yigit! Niçün böyle ağlarsın? Benüm elümden ne gelür, saña ne çāre kılam?" Cihān Şāh eydür: "Seniñ elüñden gelmez mi; ben garīb āvāreyi ve miskīn-i bī-çāreyi anam ve atam katına gönderesin, ol yanmış miskīnleri sevindüresin?" Mürg Şāh eydür: "Sabr eyle, ben seni inşāʾAllāh anaña-ataña kavuşdurayın." didi. Cihān Şāh eydür: "Ol kuşlarıñ arasında [29b] ulu kuşlar yok mudur?" Mürg Şāh eydür: "Belī, vardur." "İmdi anlarıñ birisine disek beni alup götürüp gitmeye mi?" Mürg Şāh eydür, bu sözleri işidüp bir zamān fikrde kaldı. Göñlünden eydür: "Bunı nice bildi?" Cihān Şāh karşusında şol kadar ağladı kim Mürg Şāh'ıñ özi göyündi, Cihān

[29] Kasr: *Köşk, saray.*

Ṣāh'a eydür: "Katlan, şimdi kuşlar gelsün, ben seni göndereyim." didi. Cihān sevinüp oturdı. Mürg Ṣāh-ıla ʿĪş-nūşa meşgūl oldılar. Uşda Cihān Ṣāh günleri gözedür, ayları sayup haftaları hesāb iderdi. Yılbaşın ne vaktin gele, deyü gitmek fikrin kılurdı. Bilmez ki başına ne serencām gelse gerek. Nā-gāh bir gün Mürg Ṣāh geldi, Cihān Ṣāh'ıñ kulağın yapışdı, eydür: " Muştılık, kuşlar geldi." didi. Cihān Ṣāh bu sözleri işidüp şöyle ferah olup sevindi kim sanasın kendün Kābil vilāyetinde buldı. Durup Mürg Ṣāh'ıñ [30a] ayağına düşdi. Mürg Ṣāh dahı Cihān Ṣāh'ıñ gözlerin öpdi. Döndi, eydür: "Ben yarın giderin, varup kuşlara bu hāli ʿarz iderin. Ola kim birin rāzı eyleyem, gele seni ala, gide." didi. Cihān Ṣāh duʿā kılup eydür: "Kaç günde gelürsin?" Mürg Ṣāh eydür: "Yedi günde gelürin." Cihān Ṣāh eydür: "Benüm hālim yalıñuz nice olur?" Mürg Ṣāh eydür: "Uş saña kilidleri virem, aç. Köşkler gibi kapuları çokdur, temāşā eyle; içinde ʿacāyibler, garāyibler çokdur. Anları teferrüc eyle ben gelince." didi. "Ve ol taʿāmlardan yi!" didi. Çün Cihān Ṣāh bunları işidüp şād oldı. Mürg Ṣāh, Cihān Ṣāh'ıñ elin öpüp ol sarāyıñ içine girdi, ol taʿām-hāneyi gösterdi. Ve andan soñra ol hazīneleri gösterdi. Andan soñra kilidlerin virdi, bir demür kapu gösterdi, eydür: "Ey Cihān Ṣāh! Zinhār ve zinhār bu kapuyı açmayasın!" didi. Döndi Cihān Ṣāh eydür: "İy benim sultānım! Benim eksükligümdür [30b] sen açma didügüñ kapuyı açam." didi. Çün yarındası Mürg Ṣāh durup kuşlarına gitdi. Cihān Ṣāh dahı kuşluğa degin durdı. Karnı acıkup ol niʿmet-hāneye girdi. Taʿām yiyüp karnın doyurdı. Gelüp bir zamān yatup uyıdı. Ol gice sevindüginden uyumamışdı. Uykusı kanup durdı. Sürüp kasra girdi. Ol hazīne kapusın açup içerü girdi. Dürlü dürlü ʿacāyibler çok gördi. Laʿlden taşlar, yākūtdan tabaklar, zümrütden çanaklar, zebercetden siniler, altundan arslanlar, gümüşden kaplanlar, ejderhālar, gözleri gevherden dürlü dürlü kuşlar, ādem oğlı göricek heybet alurdı. Dürlü dürlü renkden tāvuslar, kızıl altundan tuğlar, altundan atlar, gümüşden geyikler ve tavşanlar… Cihān Ṣāh bunları görüp heybet aldı. ʿAcāyibe kılup tañladı. Hikāyet çok nesne añladı bunlarıñ tasarrufın temāşā eyledi. Tā dört gün oldı, beşinci gün sürüp [31a] ol demür kapuya geldi. "ʿAceb bunda ne var ki, bunı baña açma didi. Sebeb neyki?" deyüp açdı. "Bunı dahı görmiş olayın." didi. **Diñle imdi anda dahı ne görür**. Gördi bir latīf bağ-bakça, dürlü dürlü lāleler, güller, gül-zārlar, dürlü dürlü kuşlar öter, tūtī, kumrı, dürrāc, bülbül… Hezār destān öter. Bağuñ ortasında bir ʿālī köşk ve bir ulu sarāy, öñünde bir yüce çardak, dört yanında puñarlar, öñünde bir ulu havz, çeşmeler firāvān akar. Hayrān olup Cihān Ṣāh bakdı, gördi; dürlü dürlü mermer ferşler döşenmiş, gülistān devr idüp havz kuşatmış, üstünde bir ʿālī çardak kızıl altundan düzülmiş, lāciver[d] ile bezenmiş. Ol çardağıñ ʿaksi, ol sebzeleriñ rengi gelüp

ol suya düşmiş, bir ʿacāyib, garāyib hāller peydā olmış. Yel dokunup fevh urdukca dürlü dürlü eşkāller gösterür. Benefşe kokusından adamıñ dimāğı muʿattar olurdı. Reyhānı göricek ādem hayrān olurdı. Dürlü dürlü [31b] çiçekler açılmış, yeryüzine saçılmış, gün dokundukca dürlü dürlü elvānlar peydā olur. Çün Cihān Şāh bunları gördi, bir zamān hayrān kaldı. Havz kenārına vardı, bir ulu taht urulmış ʿĀc-ıla abnūsdan düzülmiş, ayakları hām gümüşden, ʿamūdları kızıl altundan. Cihān Şāh gelüp ol tahtıñ üstüne çıkup birāz oturdı. Ol suyı, ol havzı temāşā eyledi. Soñra durugelüp ol çardağa çıkdı. Dört yaña bakdı, gördi kim kızıl altundan, kıymetlü taşlardan döşenmiş ferş, hām gümişden dīvārları lāciverd-ile mücellā kılmışlar. Anıñ gibidür kim görenler hayrān kalur. Öte yanında bir altun taht urılmış dürr-i cevāhirle ārāste kılmışlar. Dolayı semīn kürsīler konmış. Cihān Şāh bu ʿacāyibleri gördi, ol tahtıñ üzerine çıkup oturdı. Dört yaña teferrüc idüp bakdı, göñli, gözi ol yere akdı. Kendü kendüye eydür: "ʿAceb Mürg Şāh bunları benden niçün gizledi, [32a] açma didi? Hele bir gelsün, sorayın, ʿaceb bu māllar, hazīnelerin mi gizledi ola?" didi. Cihān Şāh bu fikrde iken oturdı, ol yüksek köşkler üzerinde dört yaña bakdı, gördi, karşudan üç gögercin gelürdi uçup havā yüzinde. Cihān Şāh dayanup uğurlayın bunları gözetdi. "ʿAceb ol köşklerde yuvaları var ola?" didi. Gördi kim inüp ol aşağıdaki tahtıñ üstüne kondılar. Birbiriyle öpüşdiler, biraz durdılar, silkünüp gögercin donların çıkarup çıkardılar. Anlar çün perrī kızlarıymış. **Diñle imdi hikāyeti, gör n'itdiler**. Ol tahtıñ üstüne kondılar.

Nazm budur:

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Gelüben tahtıñ üstüne kondılar[30]
Yüzlerini havza karşu döndiler

Çıkarup kuş donlarını saldılar
Her birisi bir kız oğlan oldılar

Bunları dahı Cihān Şāh gözledi[31]
Kuş donında bunlar üç kızlar[ı]dı

[30] Yazmada *çün kondılar* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.
[31] Yazmada *Cihān Şāh dahı bunları* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

[32b]

Şöyle hūb-ıdı bularıñ her biri
Sanki çıkmış bağ-ı Uçmak'dan hūrī[32]

Yüzleri gül alnı ay bedri tamām
Kaşları mihrāb-ı cānlara Īmām

Soyunup göñleg[i] cak oturdılar
Şükr-i nukul ortaya getürdiler

Yediler içdiler anda durdılar
Bağ ısızdur kimse yokdur gördiler

İbrişimden fūtalar tutundılar
Girüben havzıñ içine yundılar

Oturup birbirine irişdiler[33]
Birbirinüñ üzrine su saçdılar

İşbu şiʿri başlayup söylediler
Birbirine hoş beyān eylediler

Beyt[34]

Didiler üç nigāruz kim görür diller
ʿAklın alup cān başın ʿaşk yolında yolaruz

Yā güzeller şavkın Aydan göñülde şevketi
Göñül şādlıkla ʿālemde sāfī-dīllerüz

Zülfimüz kim görürse cān virür pīr-civān
Şöyle has içindedür hak virdi biz söylerüz

---

[32] Yazmada *Sanki bağ-ı Uçmak'dan çıkmış hūrī* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.
[33] Erişmek: *Şakalaşmak.*
[34] Bu başlık altında verilen dört beyitte tutarlı bir hece veya aruz ölçüsü bulunmamaktadır.

Kaşımuz yayla kirpik okun atsak her kime
Şöyle cānlarun geçer bir dem beyānlaruz

[33a] Çünki kızlar soyunup havzıñ kenārına oturdılar. Ayakların su içine sarkıdup irişüp eşʿār, ebyāt okudılar. Çün Cihān Şāh bunlar[ı] gördi, āvāzların işitdi ve lākin bunlarıñ haberleri yok. Ol kızlarıñ evvelkisiniñ adı Dīlşād idi. Ortancasınıñ adı Kamer idi. Leblerinden ballar dam[l]ar idi. Kiçileriñ adı Şemsiyye idi. Uşda bunlar yalıncak olup oturdılar. Cihān Şāh uğurlayın bunlar[ı] temāşā iderdi. Ol kızlarıñ kücisiniñ hüsn-i cemālini görüp biñ cānla ʿāşık oldı. İşbu şiʿri okudı:

Beyt

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Eydür eyvah kim dirīġā ol nigār
Aldı bende komadı sabr u karār

Bī-karār oldum göricek zülfini
Göresin dahı ne sevdālar karar

İy hayālī kılıcı hem cānıma
Her gün olmaya bu göñlüm bī-karār

İy Cihān Şāh añsuzın ʿışka esīr
Olduñ uş kimesne hālin yok sorar

Çünki tamām bu şiʿri okudı, āh itdi, kendüden gitdi. Cān ü dilden Şemsiyye'ye ʿāşık olup bakardı. Kızlar dahı suya batup çıkarlardı. [33b] Çıkup geysilerin geydiler. Yine bir gögercin olup uçup gitdiler. İşbu beyt[i] okudı:

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

ʿĀşık oldum bir perī ruhsāra[35] virdüm göñlümi
Bir kıyāmet ser ü hoş reftāre virdüm göñlümi

[35] Yazmada *rahşāna* şeklindedir; ancak kafiye ve anlam gereği bu şekilde olmalıdır.

Kasd-ı cān eyler bir āfet cāna virdüm göñlümi
Bir vefāsız cevr-i hünkāra [mı] virdüm göñlümi

Çünki köşklerden aşağa indi, ol kızlarıñ yüridigi yere gelüp kızlardan nām-nişān görmedi. Gelüp ol tahtıñ üstüne çıkdı, ol kızlarıñ oturduğı yere oturdı, havza bakdı, ʿışk sevdāsı başına çıkdı. Bir kerre āh idüp yerinden durugeldi. Ol iki gögercin geldüginden yaña bakdı, gördi kim kimse yokdur. Melūl ve mahzūn oldı. Gelüp bağı dolandı. Ol gün, giçeye degin anda kaldı. Çünki aẖşam oldı, bağda çıkup ol evvelki yere geldi. Taʿām-hāneye girdi, yaʿnī kim taʿām yiye. Taʿāma sundı, Şemsiyye'nüñ hayāli gögsine düşdi. Taʿāmlar elinden kodı, tiz durup ol bağa girdi. Meger Ay [34a] aydın idi. Gelüp havza bakdı, yine köşke[36] çıkdı, gördi kim ıssızlıkdur, kimse yok. Maʿşūkından eser belürmez. Yine ol tahtıñ üstüne çıkdı, kızlar geldüginden yaña bakdı. Hayāli karşudan uçup gelür gibi görinür. Hayāl imiş, gördi, kimse gelmez, hemān kendüden gayrı kimse yok. Āh idüp yüzi üstüne düşdi. Ussı gidüp sabāha degin yatdı. Çün sabāh oldı, bād-ı nesīm yüzine dokundı, ʿaklı başına geldi. Gine ʿaşk galebe itdi. Ağlayup durdı. Bülbül feryād[ı] kulağın girdi. Gördi kim andan dahı çāre yok, sürüp gülistāna geldi. Ol dürlü dürlü çiçekler, reyhānlar açılmış, nigārın añup güllere bakup bir zamān ağladı. Hayāli hasretle yüregin dağladı. Gördi, andan dahı çāre yok. Sürüp havz kenārına geldi, āh idüp oturdı. Bir zamān ol suya bakdı. Kızlaruñ oynayup çıkup gülistānda gezdügin hayāl idinüp durdı. Tā kim aẖşam oldı, durup evvelki makāma geldi. Göñli hergiz taʿām ve suya meyl itmedi. Üç gün bu hayāl-ile kaldı. Dördünci gün durup havz kenārına geldi. Bir zamān durdı, gördi olmaz; [34b] sürüp köşke çıkdı. Gine dört yaña bakdı, gördi, kızlar gelmez. Aşağa inüp havz kenārına, maʿşūk oturduğı yere geldi, gördi kim yārdan eseri yok. Āh idüp yüzi üstüne düşdi. ʿAkl[ı] başından gidüp yatdı. Nā-gāh bu yañadan Mürg Şāh geldi. Dört yaña bakdı, Cihān Şāh'ı bulmadı. Sürüp içerü girdi, gördi, hep kapular açuk. Āh kıldı, n'olduğın bildi. Eyitdi: "Ben aña kapu açma, didüm. Ol hod kapuyı açmış, girmiş. ʿAceb ne hāl oldı kim?" deyüp içerü girdi. Sürüp havz kenārına geldi, bakup Cihān Şāh'ı gördi, yüzi üzerine düşmiş, yatur. Gelüp başını dizine alup elini yüzine sürdi. ʿAklı başına geldi. Bakup Mürg Şāh'ı gördi, bir kerre katı āh eyledi. "İy Mürg Şāh! Benüm hālim nice ola?" deyüp ağladı.

[36] Yazmada: *kökşe*.

Beyt

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Mürg Şāh virdi Cihān Şāh ögüdi
Dutmamışsın dutmışiseñ yigidi

Her kim ol ögüd-nasīhat almaya
Degmeye bir pūla ādem olmaya

Ögüt alanlar işini sakladı
Ögüt almayan kişiler ağladı

Mürg Şāh [35a] eydür: "İy Cihān Şāh! Ben saña ol kapuyı açup girme, didüm. İmdi sen benüm sözüm tutmaduñ. Kendü özüñ bu hāle giriftār kılduñ. İmdi n'itmek gerek." Çün Cihān Şāh, Mürg Şāh'dan bu sözleri işitdi, bir kerre katı āh eyleyüp ʿaklı başından gitdi. Bir zamān durup yine kendüye gelüp Mürg Şāh'ıñ yüzine bakdı. Gözlerinden kanlu yaşlar akıtdı. Başlayup evvel-āhir n'olduğın göge[r]cinler gelüp tahtıñ üstüne inüp soyunup suya girdüklerin, ol kızları görüp sevdügün bir bir hikāyet eyledi. İşbu şiʿri okudı:

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Gül yüzine sacdılar ol laʿl [ü] sīm evrāklar
Soyunuben yürüdükçe ol yaman zevrāklar

Her kaçan suya dalup oynasalar [onlar] hemān
Ol safādan raks iderdi köşkler çardaklar

ʿÖd-i efʿi dolaşup boyunların hoş gösterür
Yandurur ʿaşk odına ol kırmuzı yañaklar

Yüzlerin görince[37] secde kılurıdı serviler
Dutuşuben vehme vardı ol yeşil yapraklar

---

[37] Yazmada *göricek* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

Her kaçan sudan çıkup bassa kadem yir üstüne
Misk olur ayakları altındağı topraklar

İy Cihān Şāh baş-ı cān evne cihāndan vāz gel
Dost yolında [35b] nitekim cān evindi ʿuşşāklar

Çünki Cihān Şāh bu şiʿri okudı, bir kerre āh idüp düşdi, ʿakl[ı] başından gitdi. Bir zamān yatdı. Mürg Şāh yine yüzine su saçdı, ʿakl[ı] başına gelüp gözin açdı, eydür: "İy Mürg Şāh! Gör benüm hālim, baña dermān eyle." didi. "Yoẖsa ben ölürin, bu gurbetde kalurın." didi. Döndi Mürg Şāh eydür: "İy cānım Cihān Şāh! Ben saña dimedim mi ol vaktin kim kapuyı açma. Sen benüm sözüm tutmadıñ, kendü bildügüñ itdüñ. Ben hod seni sakınup kapuyı açma didüm. Zīrā ben bilürem ol kızlar gelüp saña bunuñ gibi iş idecegin. Zīrā anlar yılda bir kez gelürler, bu vaktin ben giderüm, bağ halvet kalur. Ol vaktin olıcak anlar gelür, havza girür, oynarlar, yine kuş olup uçup giderler. Tā gelesi yıla degin gelmezler." didi. İmdi Mürg Şāh eydür: "Anlar seni bilürlerse, perrīlerdür, ādem oğlanı degildür. Seniñ elüñe girecek degül." didi. Döndi Cihān Şāh eydür: "Anlaruñ [36a] iklimi ne yañadadur ve ne vilāyetdedür ve kankı şehirden gelür, baña salıvir; iklīm yolında anları istemekde olam veya kalam." didi. Mürg Şāh eydür: "Ben anlaruñ ilini, iklīmini bilmezem ve bilür dahı yokdur ve hem işitmedüm, işitdügüm yokdur." didi. "Hemān şunı bilürem, yılda bir kez gelürler, ayruk bilmezem." didi. "Gel bu sevdādan vāzgiç." didi. "İşde ben seniñ içün kuşlara söyledüm, seni alup gitmege rāzı oldılar. Bu sevdā-yı hāmdan vāz gel." didi. "Seni anañ-atañ katına göndereyim." didi. "Anlardan saña fāʿide yokdur. Kavm-kabāilüñ katına git." didi. Çünki Cihān Şāh bu sözleri işitdi, bir kerre katı der[d]-nāk āh idüp eydür: "İy Mürg Şāh! Cānıñ ve başıñ içün olsun, ko beni bunda kalayın ve and içüp ayruk anam-atam katını[38] añmayayım, o ilden vāz geleyim." didi. "Bundan gitmezem, tā ölünce, bu arayı terk itmezem." didi. "Atam-anam vardur deyü [36b] añmazın. Eger maʿşūk ilinden haber vir. Anuñ iklīm yolından nişān vir bāri varayım anı istemekde olayın." didi. "Ol arada kalayın." didi. Mürg Şāh eydür: "Ben anlaruñ ilini, iklīmini bilmezin. Evet, benüm sözüm tu[t]sañ yegdi. Anlar seniñ elüñe girmezler." didi. Cihān Şāh eydür: "Hele yılda bir kez gelürler mi, ben de dahı yılda bir kez gördügüme rāzıyam." didi. "Gitmezem, anadan-atadan vāz geldüm." didi. Mürg Şāh eydür: "Belī, yılda bir kez gelürler, teferrüc kılurlar. İmdi, iy Cihān Şāh! Anlar seni görmedilerse,

[38] Yazmada: *katına.*

gelesi yıl bu vaktin girü gelürler. Eger seni gördilerse ya bilüp duydılarsa ayruk gelmezler." didi. Cihān Şāh eydür: "Görmediler." Mürg Şāh eydür: "Görmedilerse ben saña bir nesne diyeyin, ola ki elüñe gire." Çün Mürg Şāh'dan bu sözleri işitdi, durugelüp ayağına düşdi. Yalvarup ağladı. "Ben miskīn-i bī-çāre garībe, avāreye bir meded kıl!" didi. [37a] "İmdi anlar seni görmedilerse gelesi bu vakte degin gine kuşlar gelürler, varup ben kuşlara giderin, sen bunda kalasın. Ben saña bir nesne ögredeyin, varup ben gitdügüm vaktin sen çıkup ol köşklere gizlen, uğurlayın anları gözet; anlar soyunup havza girdüklerin añsuzın çıkup ol sevdügüñ kızıñ gömlegin kap. Hemān kim gömlegi kapasın, ol ikisi çıkup gömlegin alup kaçarlar. Ol gömlegin kapduguñ kız sudan taşra çıkmaz, yalvarsa gerekdür. Zinhār ve zinhār gömlegi virme, perrīdür hemān uçar, kaçar. Ayruk elüñe girmez. Ol hasretle ölürsin. Eger seni gördiler ya duyup bildilerse ayruk bu araya gelmezler." didi. Cihān Şāh eydür: "Görmediler." Mürg Şāh duʿālar idüp yerinden durdı, ol söz-ile şöyle sevindi kim ol söz-ile sankim maʿşūkın buldı. Sürüp odaya geldiler, oturup yemege-içmege başladılar. Bunuñ üzerine bir zamān geçdi. [37b] Her gün Cihān Şāh gelüp ol bağı gezerdi. Ol kızlarıñ yürüdügi yeri, yüzlerine sürüp āh idüp ağlar idi. Mürg Şāh bunuñ hālini görüp ʿacāyibe kılurdı. Dürlü dürlü ʿacāyib, garāyib hikāyeler deyüvirürdi. Cihān Şāh dahı günleri sayardı. "Yılbaşı ne vaktin gelür?" dirdi. "Maʿşūkı ele getürem." deyüp fikr iderdi. İllā dāʾim Mürg Şāh'a sorardı, "Vakit yakın geldi mi?" dirdi. Ol dahı "Katlan, az kaldı." dirdi, anı eglerdi. Meger bir gün Mürg Şāh gelüp Cihān Şāh'ıñ kulağına yapışdı, "Muştılık olsun!" didi. "İşte yarın kuşlar gelür." didi. "Ben giderem, seni Allāh'a ısmarladım. İllā gāyet sakın, kızlar seni duymasunlar. Ol köşke çık, otur, gözet; tā şuña degin, gelüp suya girüp oynamağa meşgūl iken ol vaktin çıkagel, ol sevdügüñ kızuñ gömlegin kap. İllā zinhār ve zinhār elüñe girürse virme. Olmaya kim aldanasın." [38a] didi. İşde Mürg Şāh bu sözleri deyüp emānetleri ögredüp gāyet ısmarladı. Ol gice yatdı, sabāh durup kuşlarına gitdi. Bu yaña Cihān Şāh dahı Hak Teʿālā dergāhına yüz urup münācāt idüp dāʾim ağlardı. Andan sürüp ol bağa geldi. Gelüp havzı gördi, bir zamān havzıñ kenārında oturdı. Āh idüp zārılıklar kılup ağlardı. Çarhıñ yüregin dağlardı. Sürüp köşke çıkdı, oturdı. Ol kız geldüginden yaña bakdı. Ol gün geceye dek yol gözledi, gelmediler. Āh idüp yüzi üstüne düşdi, yatdı sabāha degin. Çünki sabāh oldı, ʿaklı başına geldi. Yüz yere urup zārılıklar kılup Hak Teʿālā'ya yalvardı; tazarruʿ, münācāt eyledi.

Münācāt-ı Cihān Şāh

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün /Fā ʿi lün]

İy [yüce] Hallāk-ı Rabbe'l-ʿālemīn
Cümle kalmışlara sensin yā muʿīn

Sen bilürsin hālimi ben n'ideyim
Ne dilüm var hazretüñe söyleyim

Kamu iklīmlere sensin yarıcı
[38b] Cümle azmış işleri oñarıcı

Sen meded eyle baña Perverdigār
Virüben gelsün bugün ol üç nigār

Fahr-ı ʿālem hürmetiçün iy Hudā
İşbu maksūddan beni kılma cüdā

Ben [bu] garīb ʿāşıkı esirgeyüp
Baña göster anları vir yalvarup

Senden özge yalvaracak yokdurur
Dahı ayruk hiç varayım yokdurur

Sen meded eyle bugün ben ʿāşıka
Vir nice gelsün irişsün maʿşūka

Bu münācāt kılup kıldurdı yaşı
Bakduğı dem gör nice‿oldı tutaşı

Gördi kim üçi dahı uçup gelür
Köşk[39] içinde gizlenüp pinhān olur

---

[39] Yazmada *köşküñ* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

Nesr

Ol kızlar gelüp tahtıñ üstüne kondılar. Gögercin donların çıkarup kız olup oturdılar. Nukl-ı bādem ortaya getürdiler; yidiler, içdiler. [39a] Durup taht üstünde oynadılar. Havzıñ kenārına geldiler, birbirin oturup ırlaşdılar. Biri eydür: “Gelüñ kızlar, köşke çıkalum! “Yukaruda ādem olmasun?” didiler. Çün Cihān Şāh bunlarıñ sözin işitdi, init binit oldı, eydür: “Beni bunda görmesünler.” deyüp haylī fehim-nāk oldı. “Gelürlerse iş harāba varur.” didi. Bu kez kızlarıñ biri eydür: “Neylersin, bunda kimse yokdur, ādem-oğlı hiç gelmez. Mürg Şāh hod kuşlarına gitmişdür. Gelüñ sürelim, havza girelüm, safa idelüm, bu çirkin fikri koñ.” didi. Öyle diyicek, küçileri eydür: “Öyle dutalum, ādem gelmiş ola, üçimüzden kankımuz ala?” didi. Gülüşdiler, “Seni ala.” didiler. “Ya ben dururken sizi alacak degildür.” didi. Gülüşdiler, “İnşāʾAllāh seni ala.” didiler. Gömleklerin çıkarup taht üstüne kodılar. Andan dahı kalkışup suya düşdiler, oynamağa ve yüzmege meşgūl oldılar. Bu yañadan Cihān çün bu hāli gördi, köşkden aşağa indi. [39b] Andan uğurlayın siñe siñe geldi, göñline eydür: “Ol kız çün ol hāli kendüye açdı, hemān-dem didügi oldı.” deyüp Cihān Şāh gömlegi kapdı. Ol iki kızlar gömleklerin alup kaçdılar. Gögercin olup uçdılar. Ol gömlegi alınan kız suya batdı, bakup Cihān Şāh’[ı] gördi, eydür: “İy cānım yigit! Cānıñ içün gömlecügüm vir, giyeyin, sudan çıkup katıña varayın; ne kim dirseñ sözüñ dutayın, saña karavaş olayın.” didi. “Ölünce senüñle kalayın.” didi. İşbu çok yalvardı, Cihān Şāh geldi, eydür: “İy cānım! Gömlecük artık elüñe girmez. Biñ yalvarup and virürseñ çāre olmaz. Şimdi bir yıldır bu derdi çekerin, gice-gündüz gözyaşı dökerim, seni özlerin, yollar gözlerin. Hak Teʿālā[dan] hācetim bu idi, gömlegüñ kapam, seni kendüme yapam. Elüñ ayağuñ öpem, dirdüm; elüme girdüñ, saña ayruk virecek degülem, hasretle ölecek [40a] degülem.” Gördi kız hāl ayruksıdur, āh kıldı, neye uğraduğın bildi; gömlek ele girmez, döndi, eydür: “Korkma!” Cihān Şāh eydür: “Ol olmaz, ben göz göre oda atmazın. Ben sen didügüñ itmezin.” didi. İşbu-resme çok söyledi, gördi kim çāre olmaz, döndi, eydür: “Sen bu işi neden bulduñ, benüm gömlegüñ alduñ?” Cihān Şāh güldi, eydür: “Baña üstādım ögretdi, gömlegi virmeyem; eger virürsem seni bu arada ayruk görmeyem.” didi. “İmdi kerem eyle, sudan çıkayın.” didi. Kız neye uğraduğın bildi. “İmdi seniñ gömlegüñ vir, öte dura çıkup katuña varayım.” Cihān Şāh gömlegi virdi. Kız sudan çıkup gömlegi geydi. Allāh’ıñ hikmeti şöyledür kim ol kız gömleksiz uçardı. İllā üç güne varmazdı, gevdesi şol çırak yanar gibi yanardı, diri olmazdı. Sanki cān gömlekde idi. Anuñ içün gömlegi terk itmezdi. Alam deyüp koyup

gitmezdi. Ot,[40] gömlege yakın olsa nesne olmazdı. **İmdi iy ʿazīzler**, bu işi Mürg Şāh bilürdi. Ol dahı Süleymān Peygamber ʿAleyhisselām'dan işitmişdi. Anuñ içün Mürg, Cihān Şāh'[a] taʿlīm eyledi. **Çün** [40b] **hikmet sözi tamām oldı, gine kız hikāyetine gelelüm**. Çün kız sudan çıkdı, donların geydi. Bu yaña Cihān Şāh dahı kız gömlegin geydi. Sevinüp kızıñ katına geldi, çok ʿizzet eyledi, elin öpüp ikisi bile ol tahtıñ üstüne çıkdılar. Kız iki elin Cihān Şāh'ıñ boynuna saldı, elin eline aldı, yüzine güldi, cigerin dağladı. Kız dahı kendünüñ n'olduğın bildi. Safāyla bu beyt[i] okudı:

Şiʿr

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Alnı bedrī kaşları yay kirpigi‿ok
Hüsn içinde beñdeşi [vü] misli yok

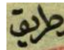
Ḫulk kānı [vü] letāfet maʾdeni
Hem zarīf[41] [ü] hem latīf cānlar cānı

Kollarını boynuna saldı anıñ
Kıl teferrüc oyunın sen bunlarıñ

Çün Cihān Şāh kızıñ latīf ḫulkın gördi, ol dahı kızı kocup bağrına basdı. Arkasın yepdi, birbiriyle öpüşüp kocuşup durdılar. Kız, Cihān Şāh[a] eydür: "İy cānım yigit! Ne iklīmdensin, aduñ nedir, kimiñ oğlısın? Bu yere neden geldüñ ve hem bizi nice buldun ve beni neden sevdüñ? Gömlegüm kapmağı kim ögretdi? Bunda hod ādem oğlı geldügi hod yokdur. Sen nice oldı [41a] geldüñ, deyüvir; işdeyim." didi. Çün Cihān Şāh, kızdan bu haberleri işitdi, bir kerre āh eyledi, ağladı, eydür: "İy benüm cānım cānı ve iy derdimiñ dermānı! Evvel baña aduñ nedir di, ben dahı kaygum ve pür gussam eydivireyim" didi. Bu kez kız başladı eydür: "Biz üç kızkardaşlaruz. Ulu karındaşımıñ adı Dīlşād'dur, ortancı karındaşımıñ adı Kamer'dür ve benüm adıma Şemsiyye dirler." Çün Cihān Şāh kızıñ adın bildi, elin eline aldı, bir elin kızıñ boynuna saldı, eydür: "İy Şemsiyye Hatun! Benüm kaygum ve pür-gussam çokdur, uzundur. Hikāyetim ʿacāyib ve hālim garībdür. Sergüzeştim

---

[40] *Od, ateş.*

[41] Yazmada:

nihāyetsizdür.” deyüp başladı. Evvel anasın-atasın añdı, ne dileklerle bulduğın ve kendünüñ Cihān Şāh idügin ve andan ava çıkup ol āhūyı bulup deñize düşdügin, gemiye girüp ardınca varduğın, gemiyi yel alup gitdügin, kullarınıñ dördün nīm-tenler alduğın, üç kul-ıla kalduğın ve andan kaçup maymunlar iline varduğın, gūllar varup n’eyleyüp n’itdügin, andan dahı kaçup karıncalar iline geldügin, kullarınıñ ikisin maymunlar alduğın, [41b] bir kulın dahı karıncalar alduğın, kendü yalñuz cühūdlar şehrine geldügin, ol hoca cühūd n’eyleyüp n’itdügin, tā Mürg Şāh’a gelince Mürg Şāh dahı bunı görüp tañladuğın, hāliyā mecmūʿ-ı gördügin deyüvirdi. Mürg Şāh baña kilidlerin virüp şol dem kapuyı açma deyüp kendü kuşlarına gitdügin, ben demür kapuyı açup gördügin, köşke çıkup oturduğın, dört yaña bakarken üç gögercin gelüp soyunup havza kızlar olup girdügin, oturup öpüşdüklerin, kendü anları görüp sevdigin; el-hāsıl anlar gidüp kendü kalduğın, evvel-āhir başa geldügin, Mürg Şāh gelüp benüm hālim bildügin, beni ögütleyüp işte [yıl] başında gine gelür didügin, kızıñ gömlegin ala virme, didügin, dahı hem köşkde oturduğın, bunlar gelüp gömlegi kapup kendüye yalvarduğın, bir bir deyüvirdi. Çün Şemsiyye Hatun bu kıssaları işitdi, bildi kim bu yigit degme kişi degül imiş, sultān imiş. Hem [42a] sultān-zāde imiş. Bir kerre āh itdi, durup Cihān Şāh’ıñ üstüne düşdi. Birbirin kucakladılar, iki gözlerin öpüşdiler. Gāyet özi göyündi, eydür: “İy cānım Cihān Şāh! Ben dahı perrīler sultānınıñ kızıyam. Seni severem, saña ʿāşık oldum. Hiç üşenme, ben seni terk itmezin. Ayruk katıñdan gitmezin. Çünki sen benüm içün anañı-atañı terk eyledüñ, ben dahı seniñ içün atadan-anadan vāz geldim.” didi. “Girü senüñle bunda kalam.” didi. “Mürg Şāh gelsün, birkaç gün senüñle olalım, andan soñra ben seni getüreyim; iklīmiñe, anaña-atańa kavuşduram.” didi. Çün Cihān Şāh kızdan bu cevābı işitdi, gāyet şād-mān oldı, sevindi, güldi. Ol kıza çok duʿālar eyledi. Bir zamān yine öpüşdiler, kocuşdular. Ol iki sultānlar biri ādem güzeli, mahbūbı begiydi; biri perrī, sultān kızı, perrīler şāhı… Ol gün ol gice anda kaldılar. Çün yarındası oldı, durdılar, ol niʿmet-hāneye geldiler. [42b] Dürlü dürlü taʿāmlardan yiyüp içdiler. Ol gün yine hoş geçdiler. Kız kendüyi getürüp Cihān Şāh’ıñ üstine atdı, kolunı boynuna saldı, haklı idüp göñline girdi. Leblerinden Cihān Şāh’ıñ ağzına tutıvirdi, döndi, eydür: “İy cānım Cihān Şāh! Uşda seniñ karavaşıñ oldum. Ben hod seni terk itmezin, sağ olursam koyup gitmezin. Ben seni sevdügümleyin kimseyi sevmezin. Şimdengirü bir lahza senden ayr[ı] olursam ölürin. İmdi benüm gömleğimi vir, geyeyim.” didi. “Vireyin.” didi. Döndi, yine eydür: “Katlan, Mürg Şāh gelsün, benim anuñla kavlim vardur. Gömlegi vireñde ol bile olsun.” didi. Kız dahı bu sözleri işitdi, bildi ki tahkīk gömlek ele girmez, ümīdin kesdi. Cihān

Şāh eydür: "Seniñ başıñ içün bu sözleri söyleme." didi. [43a] "Gömlek ele girmez, ayruk dileme." didi. Yine ikisi durup ol bağa girdiler. Ol havzıñ kenārındaki tahta çıkup oturdılar, tā kim beş gün; bu yaña Mürg Şāh kuşların gönderüp kendüsi sürüp köşke geldi. Ol demür kapuyı açuk buldı, eydür: "İy ʿaceb Cihān Şāh'ın hāli nice oldı? deyüp içerü girdi. Bakdı, gördi kim ʿāşık ile maʿşūk balı yağa karışup taht üzerinde otururlar. Mürg Şāh bunları gördi, gāyet sevindi. İlerü geldi, eyitdi: "İy Şāh! Kutlu olsun ve mübārek olsun, bārekallāh!" deyüp üstlerine saçu saçdı. Şemsiyye durup gelüp Mürg Şāh'ıñ elin öpdi. Mürg Şāh dahı anıñ yüzine bakup hayrān oldı. Duʿālar kıldı. Gāyet sevindi. Gelüp Mürg Şāh, Cihān Şāh'ıñ gözlerin öpdi. Andan varup hazīneyi açdı, dürlü dürlü Süleymān donların ve tācların, Süleymān kemerlerin getürüp ikisine geydürdi. Eyitdi: "İy cānım Cihān Şāh! Sen oğlum ol, bu kızım olsun." [43b] didi. Bunlar dahı vardılar Mürg Şāh'ın elin öpdiler, duʿālar kıldılar. Andan Mürg Şāh varup Süleymān sinilerin ve Süleymān tabakların[da] taʿāmlar getürüp gāyet hizmetler kıldı. Cihān Şāh, ʿacāyibe kıldı. Bunlar hele oturdılar, sohbete meşgūl oldılar. Birazdan Mürg Şāh söz açdı, eyitdi: "İy cānım Cihān Şāh! Bu kızıñ adı nedür?" Cihān Şāh eydür: "Bunuñ adına Şemsiyye Hatun dirler." Mürg Şāh geldi, eydür: "Ya bāri nice itdüñ?" Gizlenüp köşk içinde pinhān olduğın, bunlar taht üstüne konduğın, soyunup otur[du]kların, andan çıkalum köşki görelim, ādem olmasun, didüklerin; birisi bunda ādem olmaz, bu mülke ādem gelmez didüklerin, bu çirkin endişeyi koñ didügin; andan Şemsiyye Hatun eydür, 'öyle dutalum kim bunda ādem ola, üçümüzden kankısın ala' deyüp söyledi, kızlar 'seni ala' didiler; Şemsiyye bu dahı 'ya ben varken sizi alacak degildür' [44a] didüklerin, gülüşdüklerin ve andan soyunup suya düşdüklerin ve anlar oynamağa meşgūl iken kendü çıkup Şemsiyye'niñ gömlegin kapduğın, ol kızkarındaşları çıkup gömleklerin alup donların alup kaçdukların, Şemsiyye su içinde durukalup yalvarduğın, ben dahı gömlegi virmedügin; andan çıkup donların geyüp benümle yār olduğın, tā Mürg Şāh geldügin bir bir hikāyet eyledi. Bunlar bu hāl-ile bir zamān bunda kaldı. Mürg Şāh bunları alup taşra sarāya geldi. Her gün bunlar dürlü dürlü zevkler, safālar sürürlerdi. Cihān Şāh, "Şemsiyye[y]le hoş geçer, illā şol bir nesne kim nakş işidür, sabr eylemegin kim kişidür, ol nefsānī işdür." didi. "Sabr eyle, bir gün Mürg Şāh'dan dahı destūr alavuz, iklīmiñe ʿazm idevüz, selāmetlığıla anañı-atañı buluruz. Ol vaktin dügünler eyleyüp kābin koyup birbirimüz aluruz." Cihān Şāh dahı bu haberi işidüp sevindi, "ʿAceb ola mı?" dirdi. Bunuñ üze[44b]rine hayli müddet geçdi. Bunlar buluşduğı yaz günleriydi, bu kez kış irişdi, anda kaldılar. Çünki yine kış günleri geçdi, evvel-bahār oldı; gülistān güller donandı, göñil seyran itmege özindi. Bir gün Cihān Şāh ağladı,

āh itdi. Şemsiyye eyitdi: “İy cānım Cihān Şāh! N’olduñ kim āh idersin, niçün kendözüñden gidersin?” “İy cānım, nice idelüm, gidevüz?” Şemsiyye eydür: “Mürg Şāh gelsün, dileyin ben seni vilāyetiñe ileteyim.” didi. Ol gün bu sözle kaldılar. Yarındası, Cihān Şāh gelüp Mürg Şāh’ıñ elin öpdi, ağladı. Mürg Şāh yerinden durup Cihān Şāh[ı] kocdı, eydür: “Gitmek mi istersin?” didi. Cihān Şāh eydür: “Belī.” Mürg Şāh eydür: “Hoş ola, göndereyim. Vilāyetiñe varıcak atañа-anaña benden selām eyle. Beni duʿādan unutmasunlar. Hem sen dahı unutma.” didi. Cihān Şāh ağladı, eydür: “Ben senden ol eylügi gördüm, ben seni tā ölünce unutmayam. [45a] Hem ben hem anam-atam dahı seniñ duʿācıñ olalar.” didi ve andan kocuşup görüşdiler. Mürg Şāh, Cihān Şāh’ıñ gözlerin öpdi, ağlayup vedāʿ eyleyüp sunup kulağına yapışdı, eydür: “Zinhār ve zinhār kızıñ gömlegin virme, andan oğluñ-kızıñ olmayınca!” didi. “Yoḫsa kor seni kaçar, belāya uğrarsın. Ne-kadar yalvarup seniñ oldum, dirse inanma; soñra pişmānlık fāʾide virmez. Sakın gömlegi gāyet gizle.” didi. Bu söz ile on gün anda kaldılar. Yarındası çin-seher durup Mürg Şāh ile görüşüp vedāʿ idüp Şemsiyye Hatun, Cihān Şāh’ı boynuna alup havā yüzine revāne oldılar. Ez-Īn-cānib; nice dağlar, nice yabanlar aşdılar; deryālar geçdiler. Dāʾim Cihān Şāh’a eydürdi ki; “Korkma, ben seni düşürmezin. Sen havāda temāşā eyle, gözet, [45b] gidelüm.” didi. İşte, Cihān Şāh hoş temāşā idüp giderler. Ol gün tā geceye degin gitdiler, bir ʿacāyib ulu dağa yetdiler. Dağuñ dahı mürg-zār, lāle-zār dürlü dürlü çemenler[42] ve çiçekler <ve> müzeyyen olmış, bir ulu ırmak revāne olmış, pıñarlar, çemenler[43] firāvān... Bir pıñarıñ kenārına kondılar. Ol gice anda diñlendiler, ārām itdiler. Yarındası yine Cihān Şāh’ı Şemsiyye getürüp revāne oldı. Tamām kuşlık vakti olıcak Kābil’e yakın geldiler. Cihān Şāh’a “Bak!” didi, Cihān Şāh dahı bakup Kābil’i gördi, āh kıldı. Şemsiyye eydür: “İy benim şahım! Şehrüñi gördüñ, niçün āh idersin?” didi. Cihān Şāh sevinüp ol söz-ile sevindi, Şemsiyye’ye çok duʿālar eyledi. Meger şehre yakın yerde bir pıñar var idi. Şāh Taymūs, Cihān[44][46a] Şāh’ıñ atasıdur, ol puñarıñ öñünde bir suffe bağlamışlardı. Dāʾim gelüp ol puñarda oturup sohbet kılurdı. Hem şehriñ halkınıñ teferrüc-gāhı idi. Bir hoş latīf yer idi. Şemsiyye Hatun gelüp ol puñar üzerinde kondı. Cihān Şāh’ı arkasından indürüp ikisi bile gelüp ol puñardan ellerin ve yüzlerin yudılar. Hak Teʿālā’ya çok şükürler eylediler. Çün Cihān Şāh, kendü vatanına geldi, gāyet sevinüp şād oldı, Şemsiyye’yi öpdi ve kocdı; öpüp ayağına düşdi. Şemsiyye Hatun dahı Cihān Şāh’ı delim sitāyişledi. Döndi, eydür: “İy benim sultānım! İşte

[42] Yazmada: *çeminler.*
[43] Yazmada: *çeminler.*
[44] Bu kelime 46a numaralı sayfanın başında tekrar yazılmıştır.

evüñüze geldüñ. Getür gömlecügimi vir, giyeyin.” didi. Cihān Şāh güldi, eydür: “İy benim sultānım! Sen gömlegi benden alduğuñ sāʿat ben ölürin. Beni severseñ ayruk bu sözi söyleme.” didi. “Beni koyup gidüp hasretle öldürmek dilersin.” Öyle diyicek [46b] gelüp Şemsiyye, Cihān Şāh’ı<ñ> kocup öpdi, eydür: “İy cānımıñ cānı! Sen beni bir severseñ ben seni biñ severin. Baña gömlek gerekmez, sen gereksin.” didi. “Seniñ yoluña eger biñ cānım dahı var-ısa fedā olsun.” didi. İki ʿāşık birbirine hayāl-bāzlık itdiler. Öpüşüp kocuşup durdılar. Yüzlerin şehirden yaña eyleyüp yol gözedürlerdi; bir ādem gele, göreler. Cihān Şāh’ıñ atasına-anasına muştılayalarmış. **Rāvīler şöyle rivāyet iderler kim;** ol gün Şāh Taymūs ava çıkmışdı. Avlayup ol Cihān Şāh’ıñ geyik kovduğı[45] yere geldiler. Oğlunı añup āh kıldı, bilin tutup zārılık kılup iñledi. Dönüp Kābillileriñ yüzüne bakdı, āh itdi. “ʿAceb Cihān Şāh’ımıñ hāli n’oldı? Bu çarh-ı gaddārıñ elinden nice oldı?” deyüp ağladı. ʿUccāc Vezīr ve ʿAyn-Zer pehlevānda olan cemīʿ-i begler ve pehlevānlar ağlaşup hasret yaşın dökdiler. Ol aradan melūl ve mahzūn olup [47a] döndiler. Sürüp ol puñara yakın geldiler. Meger Şāh Taymūs, ol puñardan yaña bakdı; gördi kim iki kişi puñar üzerinde dururlar, biri er ve biri hatuna beñzer; at başın çeküp durdı. Kullarınıñ birine buyurdı, eydür: “Var, şol puñar üzerinde duranları gör, ne kişidür? Eger teferrüce geldilerse biz sapalım, yoldan şehre gidelüm. Eger gitmeli ise gitsünler, biz varalım.” didi. Çün kullarıñ birisi durup at başın çeküp yakın geldi, bakdı; hemān kim Cihān Şāh’ı gördi, bildi, bir kerre āh idüp ussı gidüp yire düşdi. Cihān Şāh anı görüp Şemsiyye’ye eyitdi: “Şol karşuda duran atamdur, bu gelen kulıdur, ol gönderdi. Ben varayım ol kulı kaldurayım. Sen şol ağacıñ öte yanına geç!” didi. Kendü geldi, ol kuluñ eline yapışdı, yüzine su sepdi. Kul, ʿaklın dirüp kendüye geldi. [47b] Bir kerre naʿra urdı, āh kıldı, yine kendüden gitdi. ***İmdi iy benim sultānım, kişi istedügin añsuzdan bulıcak, sevindüginden böyle olurmış***. Cihān Şāh, kulu kaldurup ʿaklın getürdi. Elin eline aldı, kulı kocdı, eydür: “ʿAklıñ başıña dirgürdür; yukaru, bubama var, muştıla!” didi. Kul, kendüye gelüp Cihān Şāh’ıñ ayağına düşdi. Andan dönüp yayan segirdüp gitdi. Bu yaña ol kuluñ hālin görüp atın koyup yayan geldüginden tañladı. İçinde muhabbet damarları kaynadı. Sevinecek nişānları oynadı, safā-şādı kopdı, gāyet ferah oldı. Muhabbet mevci dilden taşageldi. Gözünden kanlu yaşlar mevce geldi. Döndi, ol kuluñ hālini görüp ʿacāyibe kıldı. Göñli evi şād-ı mesrur-ıla doldı. Öyle deyince ol kul

---

[45] Yazmada: Bu ifade “kopmak” (*meydana çıkmak, zuhur etmek, fırlamak*) olarak da okunabilir. Kelime “kopmak” şekliyle de cümlenin anlamına uygun olsa da “kovmak” daha uygun görünmektedir.

sevindüginden bir kerre naʿra urup çağırdı, eydür: “Şehā! Muştılık olsun, oğluñ geldi!” deyince, çün Şāh Taymūs kulundan bu haberleri işitdi, ol dahı bir kerre naʿra urup āh idüp kendüden gitdi. Az kaldı kim atdan yıkılayaz[46][48a]dı; begler tuttılar, komadılar. Su sepdiler, ʿaklı başına geldi. Ol kuluñ yüzine bakdı, ol kul eydür: “Şehā! Ol pıñar üzerinde duran Cihān Şāh’dur.” deyince Şāh’ıñ ʿaklı başından gitdi, serāsime olup atdan yıkıldı. Bu yañadan Cihān Şāh dahı durup atasına karşu gitdi. Bu yaña cümle Şāh’ıñ üstüne üşdiler. Kimi Cihān Şāh’a karşu gitdi, kimi Cihān Şāh’ıñ yüzine su sepdi, gözin açdı, eydür: “Cihān Şāh’ım!” Katı bu yaña begler irüp Cihān Şāh’ıñ ayağına düşdiler. Görüşüp ağlaşdılar. Alup bubasına geldiler. “Şehā, işte geldi oğlun!” didiler. Şāh dahı yerinden durup bakup Cihān Şāh’ı gördi, kendüyi oğlunuñ üzerine atdı. “İy cānım oğul! Benüm seni görecek gözlerim var imiş.” deyüp kocdı, boynuna sarıldı. Hemān ussı gidüp Şāh dahı bubasın kocup yüzinü yüzine sürdi. Anıñ dahı ʿaklı başından gidüp ikisin dahı tutdılar. Ol iki hasretüñ hālin görüp begler ağlaşdılar. Birkaç kişiler şehre [48b] segirdüp varup anasına ve şehir halkına haber virdiler. Bu yaña bunlarıñ ʿaklı gelüp durdular, birbirin gördiler. Şāh Taymūs eydür: “Oğul! Bu iş baña düş midür yoḫsa hayāl midür seni añsuzdan gördüm?” didi, öpüp koçdı. Dahı eydür: “İy benim sultānım baba!” deyüp Cihān Şāh babasınıñ ağladuğın görüp özi göyündi. Diledi kim yakasın yırta, begler tutdılar, komadılar. Āh idüp anıñ gibi ağlaşdılar kim yeryüzi nem-nāk oldı. Bunlar bu hālde iken şehir kavmine haber oldı, şehriñ içi ve taşı şādlık-ıla doldı. Bir uğurdan ulu ve kiçi, bay ve yoḫsul, er ve ʿavrat ve oğlan, kız, gelin kalmadı; karşu gitdiler. Anası, sarāy kavmiyle bile çıkup karşu gitdiler. Ol iki hasret; kocuşup yine öpüşdiler. Sevindüklerinden nice ideceklerin bilmezlerdi. Kendülerin yavı kılurlardı. Şāh dahı gāh oğlunuñ yüzine bakup gāh gözlerin öperdi. Begler bunları görüp alkışlar, [49a] duʿālar iderdi. Döndi padişah, oğluna eydür: “Ol ağac dibinde duran yoldaşıñ mıdur? Varayım ayağına düşeyim.” didi. “Ziyāret idelüm.” didi. Cihān Şāh eydür: “Cānım baba! Bunda beni ol getürdi. Eger kuş dahı olup uçsam bunda gelmeyeydim.” didi. “Ol kişi perrīler sultānınıñ kızıdur.” didi. “Er kişi degildür, hem seniñ geliniñdür.” didi. “Utanup beri gelmez.” Şāh eydür: “Öyle, biz varalum, anı ziyāret idelüm.” deyüp birkaç kişiyle Şāh ilerü yüridi. Cihān Şāh, gelüp Şemsiyye Hatun’a haber virdi. Şemsiyye Hatun; yerinden durdı, Şāh’a karşu yüridi, varup Şāh’ıñ elin öpdi. Şāh anı görüp parmağın ısırdı, hayrān olup kaldı. Şemsiyye’yi kaldurup “Cānım oğul! Benim dertlü cānıma dermān kıldıñ, seniñ sebebiñe ben dahı hasretüm

[46] *-yaz* fiili 48a numaralı sayfanın başında tekrar yazılmıştır.

buldum, Hak Teʿālā dünyāda, āhiretde murādıñ vire!” didi, duʿālar kıldı. Ol pıñar üstünde suffeye geldiler. Bunlar oturunca bu yañadan şehir kavmi, anası geldiler. Cihān Şāh, yerinden durup [49b] güle güle Şemsiyye’niñ elin aldı, anasına karşu vardı. Ana, Cihān Şāh’ı görüp ussı gitdi, düşdi. Hādimler tutup kaldırdılar, su sepdiler; ʿaklı başına geldi. Cihān Şāh dahı “Cānım ana!” deyüp ayağına düşdi. Ana dahı görüp üstüne düşdi, kocup eydür: “Oğul! Görecek gözlerim varmış.” deyüp ağladı. Bir ağlaşma oldı kim gözler görmiş degil. Bu yaña hatunlar Şemsiyye’niñ yüzine hayrān oldılar. Anası, “Oğul, bu kimdür?” deyüp sordı. Ol dahı deyüvirdi. Şāh dahı güle güle gelüp eydür: “Hatun, gözleriñ aydın olsun!” didi. “Oğluñ geldi.” Hatun duʿālar kıldı, döndi Şāh eydür: “Bu gelinimüzdür.” didi. “Perrī sultānınıñ kızıdur, hem Cihān Şāh’ı bu getürdi.” didi. Çün hatun bu sözleri işitdi, Şemsiyye’yi öpdi ve kocdı, bağrına basdı. Sarāy kavmi gelüp ayağına düşdiler, alup suffeye geldiler. Cemīʿ-i halāyık, hatuna duʿālar kıldılar. Bir yaña[47] [50a] hatunlar Şemsiyye ile; bir yaña Cihān Şāh begler ile oturdılar. Allāhü ekber ol gün bir ʿacāyib şādılık kıldılar kim taʿbīre kābil degildür. ***İmdi benim sultānım, dünyā gāh sevindürür gāh güldürür. ʿAtāsın ihsān eylese inşāʾAllāh Teʿālā. Āmīn, yā Rabbeʾl-ʿālemīn. Yazıcı öksüzi dahı duʿādan unutmayalar; zīrā haylī zahmetler çeküpdür. Oturan, duran; pīr ve civān, yazanıñ ervāhına degsin mürdine beş vakit namāzıñ sevābına pür cemāl-i kemāl Muhammed Mustafā rā-salavāt.***

Nesr

Geldük imdi bu yaña, Şāh Taymūs hikāyetine. Cihān Şāh’a sordı, eyitdi: “İy benim sultānım oğul! Bu gurbet içinde hāliñ nice oldı ve n’itdüñ, n’eyledüñ; bize haber vir işidelüm.” didi. Çün Cihān Şāh babasından bu sözleri işitdi, eydür: “İy cānım baba! Dünyāda kıssalar ve hikāyetler çokdur, illā benim hikāyetim gibi ʿacayib yokdur.” Şāh Taymūs eyitdi: “Söyle, işidelüm!” Cihān Şāh başlayup tā evvelinden gemiye girüp gitdüklerin, deñiz içinde [50b] ne hāller olduğın, nīm-tenler iline varduğın, kullarınıñ dördün anlar alıkoduğın, andan kaçup maymunlar şehrine geldügin, anda dahı n’itdügin, ne kılduğın, andan kaçup karıncalar iline geldügin, maymunlar tutup iki kulın alıkodıkların, kendü yalñuz kaçup ol suyı geçüp cühūdlar şehrine geldügin, anda ol cühūd bunı at karnına koyduğın, kuş getürüp kaya üzerine çıkduğın, ol kıymetlü taşlardan cühūda virdügin, cühūd bunı koyup gitdügin, kaya üzerinde yalıñuz kalduğın, ağlayup Hak Teʿālā’ya tazarruʿ idüp gine Hak

[47] *bir yaña* ifadesi 50a numaralı sayfanın başında tekrar yazılmıştır.

Teʿālā yol virüp ol kayanıñ öte yanından indügin, varup Mürg Şāh'ı gördügin, anda olan hikāyetleri, Şemsiyye'[y]le neler itdügin, Mürg Şāh'ıñ hikāyetin ve "kızıñ gömlegin virme" deyüp ısmarladuğın, andan bunları gönderüp [51a] "atañа-anaña benden selām eyle" didügin, ol aradan Şemsiyye getürüp bunda geldüklerin, başdan geçeni bir bir hikāyet eyledi. Babası, karşusında oturup diñlerdi. ʿAcāyibe kılup gāh gāh ağlardı gāh diñleyüp kudretinden çok nesneler añlardı. Çün Cihān Şāh hikāyeti tamām itdi, cemīʿ-i begler işidüp ʿacāyibe kıldılar, Allāh'ıñ ʿibretlerin añladılar. Bu sözler, bu iklīmler içinde dāsitān oldı. Cemīʿ-i halk anı söyleşürlerdi. **İşte Cihān Şāh evlerine geldi, atasın-anasın sağ-esen buldı, bu hikāyet tamām oldı**.

Hikāyet

Diñle imdi Şāhmārān eydür. Cihān Şāh'ıñ atası bir gün Cihān Şāh'ı yanına çağırup eyitdi: "İy benim cānım[48] [51b] oğul! Bu getürdü[gi]ñ kızı almaz mısın?" Cihān Şāh güldi, eydür: "İy benim sultānım baba! İmdi buyur, benüm içün bir gerdek-hāne bünyād ursunlar, yapmağa becid becid tutsunlar." Şāh eydür: "Oğul! Hātırıñ nerde dilerse göster, gerdek-hāneyi ol yerde itsünler." didi. Şāh Taymūs'uñ bir hasbaẖçası var idi. Dürlü dürlü yemişler dolu idi. Çevresi gülzār idi. Cihān Şāh eydür: "Cānım baba! Hasbakçanuñ tā orta yerinde yapılmış." Şāh eydür: "Öyle olsun!" deyüp durdılar. Ol hasbakçaya vardılar. Üstādlar çığırup sarāy yerin vezn idüp gördiler. "Yarın şenbih gündür; gelelüm, bünyād uralum." didiler, gitdiler. Bu yaña, Şemsiyye Hatun iç sarāyda olurdı. Hatunlar ile gice-gündüz sohbet iderdi. İşitdi ki gerdek-hāne yapılur, şād olup güldi. Kendünüñ gerdege girecegin bildi. Hatunlar cemīʿ sevniş[52a]diler. Bu sözle ol gün kaldı geceye degin. Yarındası gün tañlacak durdılar. Üstādlar gelüp tahta girdiler, bünyād yerin kazdılar. Her ne hācet var-ısa yerlü yerine getürdiler. Taşlar mermer kaydın gördiler. Cihān Şāh üstādlara eydür: "Dört bucağın dört direk eyleñ!" didi. Meger bir ulu mermer direk bulup getürmişlerdi. Cihān Şāh üstādlara eydür: "Bu diregi cak orta yerinde diküñ. Hem sarāyuñ kapusı bu diregüñ üstünde olsun!" didi. "Orta yerin kazıñ, direk dikicek vaktin baña haber virüñ!" didi. Çağırup geldi, meger bir yassı mermer direk var idi. Ol gün bünyād urdılar. Begler gelüp saçu saçdılar, ʿatālar kıldılar. Geceye degin yediler, içdiler; kutlayup ʿizzet kıldılar. Ol direk düzdiler. Yarındası Cihān Şāh gelüp ol yassı mermeri kodılar, ortasın oydılar, ol kızıñ gömlegin anda kodılar. İçine dolayup tutup

48 Bu kelime 51b numaralı sayfanın başında tekrar yazılmıştır.

kurşun-ıla mermeri berkitdiler. [52b] Andan soñra[49] muhkem taşlar yanına döküp dolayı berkitdiler. Yaʿnī ol kızıñ gömlegi anda kala, kandidügin[50] bilmeye; tā gömlek anda oldukca kala, kız gitmeye. Cihān Şāh, bunı fikr idüp böyle kıldı. Sarāyıñ üzerine durup yapdurdı, işletdi. Az zamānda sarāy tamām oldı. Şāh gelüp saçular saçdı, üstādlara hilʿatlar virdi. Ol gün ol gice ʿĪş-nūş kıldılar, yarındası begler, ulular gelüp dügün kaydın gördiler. Koyunlar, sığırlar getürüp kurbān idüp boğazladılar. Gelüp aşcılar aş yarağın gördiler. Beglere ādem saldılar, dügüne okudılar. İşde bunlar bu yañada dügün kaydında oldılar ve dahı bu yaña hatunlar Şemsiyye'yi alup gerdek-hāneye geldiler. Karavaşlar gelüp silüp süpürüp; hādimler gelüp ol sarāyı zeyn itdiler, taht üstüne bisātlar saldılar. Çünkim hatunlar Şemsiyye'yi alup geldiler, sarāya girdügi [53a] sāʿat gömlegüñ kokusı burnına girdi. Bildi kim gömlek bundadur. Hiç dimedi. Güle güle gelüp tahtıñ üstine oturup hep hatunlar "kutlu olsun" deyüp yine saçu sacdılar. Oturup yediler, içdiler. Çün aẖşam oldı, evlü evine gitdiler. Ol gice ārām itdiler. Yarındası gün çin-seher Şemsiyye durup ol sarāya geldi. Kokulayup gömlegin konduğın buldı. Yerini kazdı, sundı, gömlegi aldı; geyüp dahı taht üstüne geçüp oturdı. Bu yañadan Cihān Şāh dahı durup taşra çıkdı. Cemīʿ-i ulular gelüp selām kıldılar. Dügüne gelicek kişiler geldiler, saçular getürdiler, "kutlu olsun" didiler, oturdılar. Bunlar bu yaña, dügüne geldiler. Bu yaña, hatunlar ʿale's-sabāh durup Şemsiyye'yi yerinde bulmadılar. Cihān Şāh[a] haber kıldılar, sürüp geldi. Anası eydür: "Oğul, kız gitmiş!" didi. [53b] Cihān Şāh güldi eydür: "Ana! Ben anuñ kaydın görüp dururum ol kandesine gitmez." didi. "Meger gerdek-hāneye vardı ola." didi. Bir hādim segirdüp geldi, gördi kim "Şemsiyye mürāyī içinde taht üzerinde oturur." didi. Cihān Şāh gelüp gördi kim Şemsiyye tahta oturmuş. Cihān Şāhı görüp güle güle yerinden durdı, karşu urdı, eyitdi: "Bārekallāh! Ey şāh gömlegi ne gökcek yere gizlemişsin, işde buldum, alup eynime giydim." didi. "İmdi beni severseñ, ister, dilerseñ, Kalʿa-i Gevhernigīn'e gelesin, beni anda bulasın." deyüp ol aradan gāʾib oldı. Cihān Şāh'ıñ ʿaklı şaşdı, ussı getdi, yüzi üstüne düşüp bir zaman yatdı. Bu yaña anası ādem saldı: "Varuñ kız gelsün." deyü hādim gelüp Cihān Şāh'ı ol hālde gördi, segirdüp [54a] hatuna haber virdiler. Hatun sürüp geldi, bakdı, gördi kim Cihān Şāh yüzi üstüne düşüp yatur. Yanında kimse yok, dört yaña bakdı, hiç kız görünmez, āh idüp ağladı. Cihān Şāh'ıñ başın dizine aldı. Şāh'[a] ādem saldı. Şāh işidüp begler ile geldiler. Bakup oğlunı bu hālde gördi, feryād kılup üstüne düşdi. Dört yanına begler işidüp gül-āb getürüp

[49] *andan soñra* ifadesi iki kere yazılmıştır.
[50] *Nerede olduğunu.*

üstüne saçdılar. ʿAkl[ı] başına geldi, gözlerin bir kez açdı, "Āh!" didi, yine kendüden gitdi. Bir zamān yatdı. Şāh, hatun ve hem begler bu kezden zārılık kıldılar, ağlaşdılar. Cihān Şāh, yine bir zamāndan soñra gözin açup bir kerre derd-nāk "Āh!" eyledi. Anuñ gibi iñledi kim cemīʿ-i duranlarıñ ol arada yüregi yandı. Gözlerin yumup babasınıñ üstine düşdi. Babası eydür: "Oğul! Hālüñ ne oldı ya nice olduñ?"

Nazm

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Elin eline alup çok ağladı
[54b] Beglerin katı yüregin dağladı

Yine sepdiler yüzine gül suyun
ʿAklı gelüp başına virdi ol ün

İşbu şiʿri okuyup ağlar [i]di
Gögsüni ʿaşkıla hem dağlar [i]di

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

İşbu yolda ben beni bir gün helāk itsem gerek[51]
ʿĀlemüñ hep varlığın [bu yolda] terk itsem gerek

Bilüñüz kim diri kalmaz cān gidincek bu beden
İsteyü gitmek gerek rūhiyā [terk] itsem gerek

Hasret-i derdile yanup yine bitdiñ bir zamān
Kumru-veş feryād idüp dost diyü ben ötsem gerek

ʿAndelibiñ hiç ola mı gülden ayru dirligi
İsteyü Gevhernigīne ol güle gitsem gerek

[51] Bu mısradan sonra, kafiyeyi bozan "*Ölmeden bu dünyā hiç insānı baña dirlik degül*" şeklinde bir mısra daha yer almaktadır.

İy göñül ʿākıl ol ʿışk odına yak[dur]duñ beni
Oda yanup yol[lar]ında yine ben dütsem gerek

Bu Cihān Şāh'ıñ ola mı yārdan ayru dirligi
Başım alup işbu ilden vāz gelüp gitsem gerek

Halk işidüp sözini tañdılar, hem kızıñ gitdügin [55a] añladılar. Atası eydür: "Oğul! Bir haber vir, hālüñ bilelüm; dahı maʿşūkıñ ne oldı, eliñden nice çıkdı, seni mecnūn koyup gitdi." Atasından bu sözleri işitdi, bir kerre "Āh!" itdi. Eydür: "İy benüm sultānum baba! Sorma benüm hālim. Ben kendü elümle etdim, ol kızıñ gömlegini nice zamāndı sakladım, cānım gibi gizledüm. İllā yañıldum, işbu direk altında kodum, kurşunlar ile berkitdüm; zīrā Mürg Şāh baña dimişdi kim: 'Gömlegi gāyet sakla. Tā senden oğlı-kızı olmayınca virme' didi. İmdi, ben sandum ki direk altında bulmaya. Ol hod anı duymış, gelüp gömlegi alup giymiş. Bir dem yüzüme güldi, eyitdi: 'Beni ister, dilerseñ Kalʿa-i Gevhernigīn'e gelesin.' deyüp uçdı, gitdi. Bu sözi işitdüm, hayrān oldum." Cümle oturan begler gelüp hayrān oldılar, ʿacāyip kılup tañlaşdılar. Bir zamāndan soñra yine ʿaklı başına [55b] geldi. Bir kez feryād itdi, ağladı, eydür: "İy cānım baba! Baña meded eyle, nigārum buluvir, baña destūr vir, gine varayum, anı isteyügideyüm, ola kim bulam yāhud anı istemekde olam." Çünki Şāh, oğlundan bu sözleri işitdi, eydür: "Ey ciger-gūşem! Sabr eyle! Bir çāre kılam. Dört yaña ādemler salam, maʿşūkuñ nişānın bulam, kanda gitdiyse söyleyelim, yolları izleyelim, bulam, ne yerde olursa alalım." Bu sözle Cihān Şāh, o gün irteye degin beklediler, o gice geçdi, yarındası Şāh Taymūs ağlayup taşraya çıkdı. Cemīʿ-i begler gelüp Şāhuñ ol hālini görüp dükeli bile ağlaşdılar. ʿUccāc Vezīr eydür: "Şehā! Bu ağlamakdan fāʾide olmaz, oğluñuñ tedbīrin işle yohsa ʿaşk esrigidür, añsuzın çıkar gider, evveliñden beter iş idersin." "İmdi meded kıluñ, dermān eyleñ, oğlumı elden çıkardum; yohsa ben kocalığım zamānda hasretle [56a] ölürin." deyüp hay hay idüp ağladı. Yanında hikmet ehli dirilüp geldiler, eyitdiler: "Şehā! Bu ʿaşka dermān olmaz, ʿulūm-ı ʿulemā, ʿukūl-ı ʿukalā bunda hayrāndur. Evet, bunuñ çaresi vardur; ol kızdur. Uçdı gitdi, perrī ādem oğlanınuñ eline girmez, aña çāre olmaz, ol kız Kalʿa-i Gevhernigīn'den gelürmiş. Dünyāda biz anı işitmedük, işitdigümüz dahı yokdur. Tevārīh kitāblarında dahı yokdur, ol kız ele girmez, ol olur nesne degildür." didiler. Şāh, bunlardan bu sözleri işidüp ağladı. "İmdi ne çāre bulursuñuz kıluñ, oğlum yabana gitmesün." Eyitdiler: "Anuñ çāresi ʿaşkdur. Gelüñ hāsbakcaya

varalım, kanda ne-kadar mahbūblar var-ısa cemᶜ idelim, birbirine mühlet virelim, çevre iklīmlere ādemler salalum, cihānı arayalum. Ola kim yolına her ne vechile olursa bir çāre kılavuz, ol mahbūblaruñ muhabbetine daᶜvet kılalum, ola kim birine göñli [56b] ola.” İşbu fikri kılup danışup durdılar. Cihān Şāh’ıñ katına geldiler, hemān kim bakup babası gördi, feryād idüp yakasın çāk etdi. “Cānum baba! meded eyle baña; destūr vir varayın, anı isteyügideyin yohsa hasretle ölürin.” deyüp feryād itdi. Babası eydür: “Cānum oğul! Sabr it! Her kankısı kim Kalᶜa-i Gevhernigīn’den ḥaber getüre; başım içün dahı on biñ flori vireyim. On mahbūbe kızoğlan vireyim ve yüz egerlü at vireyim ve bir ulu şehir vireyim anuñ olsun.” didi. Cihān Şāh bu sözleri işitdi, şād oldı. Ağlamağı kodı, eydür: “İmdi, cānım baba! Meded eyle; ol didükleriñ kişileri gönder.” didi. “Yok dirseñ ben giderin; bensüz kalursın.” didi. Çün Şāh, oğlundan bu sözleri işitdi; durdı, tez şehre ādem saldı, şehrüñ ekābir-i aᶜyānı geldi, Şāh’ıñ adın bildiler, şehri münādī kıldılar. İş görmiş, rüzgār geçürmiş kişiler geldiler; yüz kişi deftere aldılar, her birine biñer flori [57a] virdiler, adadığı nesneleri bildürdiler. Her biri “Bulaydım!” deyüp gitmek ardınca oldılar. Bu yaña, Cihān Şāh[ı] alup döndiler. Bu yaña, anlar isteyü gitdiler. “Sen-dahı ᶜiş-nūş it.” didiler.

Beyt

[Me fā ᶜī lün / Me fā ᶜī lün / Fe ᶜū lün]

Göñülden giderür üç nesne kaygu[52]
Biri hūb [biri] çimen biri ̧akarsu[53]

Göñüle getürür üç nesne kaygu[54]
Yavuz yoldaş yavuz komşu yavuz su

Nesr

Deyüp “Gel imdi su kenarına gidelüm, varalum şarāb getürelüm, ᶜĪş-nūş idüp oturalım. Çeng-i çigāne getürelim çalınsun. İnşāʾAllāh maᶜşūkdan haber biline.” didiler. Şāh, bu sözle hoş oldı. Durdılar hasbakçanuñ cak

---

52 Yazmada: *gayku.*
53 Yazmada bu kelime ع harfiyle yazılmıştır.
54 Yazmada: *gayku.*

orta[sında] bir latīf ırmak akardı, anuñ kenārına geldiler. Oturup şarāb getürdiler, ʿĪş-nūşa meşgūl oldılar. Ol gün Cihān Şāh eglendiler. Yarındası gün çıkup şehri münādī kıldılar. “Her kimiñ güzel kızı ve kızkarındaşı var-ısa getürsünler, ola kim birine oğlumuñ gönli ola, ben-dahı anı gelin [57b] idinüp oğluma alıvireyim.” Çün bunlar bu münādīyi kıldılar. Ol iklīmüñ halkı işidüp her biri kızını ve kızkarındaşını alup geldiler. Tamām yüz kızoğlan mahbūblar getürüp ol bāğ içinde Cihān Şāh’ıñ katına cemʿ eylediler. İşte Şāh Taymūs, bu işi böyle kıldı; sandı kim tedbīr takdīri boza. ***Nitekim dimişlerdür: Gelecek gelürmiş çār nā-çār, gerekse göñlüñi gin tut gerek dar.*** Zīrā, ʿināyet-i Hudā olıcak, cihān halkı derilse fāʾide kılmaz. Çün Cihān Şāh, ol mahbūblarla sohbet kıldılar; halk katından gitdi. Ol kızlara didiler; her biri, Cihān Şāh’ıñ boynına sarılup öpdiler ve kocdılar, dürlü dürlü işler kıldılar göñlin alalar. Her biri bunuñ gibi işe meşgūl oldılar. Cihān Şāh hiç yüzlerine bakmazdı, göñli ol kızlara akmazdı. Şemsiyye’yi añup[55] dāʾimā āh [u] efgān iderdi. Her gün günleri sayardı, “Bir yıl kaçan gelür?” dirdi. “Ol gidenlerle bir haber [58a] biline.” deyüp ümīd dutardı. Bu yaña, Şāh Taymūs dahı bağ kapusına iki yüz kişi koyup gice gündüz bekledürdi. Kendü dahı her gün gelüp Cihān Şāh’ıñ gözlerin öperdi, hālin sorardı. Bunuñ üzerine bir yıl geçdi. Ol gidenler nev-mīd, mahrūm ve mahzūn geldiler. Cihānı ayakları altına aldılar; ne kızdan ve ne Kalʿadan nām [u] nişān bulmadılar. Şāh, gelenlere ısmarladı kim; “Haber söylemeñ unudsun kalsun ola kim.” didiler, “Eglene göñli geçe.” Bu sözle bunlar bunda kaldılar. **İşit kim hāl nice olur. İşit imdi biz geldük Cihān Şāh hikāyetine.** Bir gün Cihān, beglerinden sordı “Babam gelmez oldı, ʿaceb hāli nedür?” didi. Eyitdiler: “Şehā! Babañuñ üstine yağı geldi, babañ dahı çeri çeküp üstine gitdi; anuñ içün gelmez.” didiler. Çün Cihān Şāh bu sözleri işitdi, eyitdi: “Ol gelen yağı ne kişidür ve ne ilden gelür?” Eyitdiler: “Hindistān’dan gelür, Hind leşkeridür. [58b] sultānınuñ adına Keyfān dirler.” Çer[i], filleri ve pehlevānları hep vasf itdiler. Çün Cihān Şāh bu sözleri işitdi, bir kerre der[d]-nāk āh itdi, eydür: “ʿAceb atam kaygulu ola, düşmān dahı gelmiş ola; ne-kadar rāhat bula? Ben bunda, atam anda savaşda, mihnetde ola!” deyüp buyurdı: “Tiz at getürün! Binelüm biz dahı gidelim.” didi. “Üstümüze yağı gele, siz baña haber virmeyesiz revā mıdur?” didi. Ol gün, beglerine gāyet kakıdı. “Tiz at getürün!” deyüp yerinden durdı. Sürüp Necpe kapusına geldi, çukal<a> ve cebe ve cevşen geyüp gelüp anasınıñ elin öpdi, helāllık diledi. Bu yaña, atı getürdiler, egerlediler.[56] Cihān Şāh çıkup bindi, hayli altun akçe aldı, iki yüz kişi[y]le sürüp gitdiler. **İşit kim sen n’itdiler.**

[55] Yazmada: *añuñ.*
[56] Yazmada: *igerlerdiler.*

Ahşām yakındı. Bir yaña yatdılar. Cihān Şāh buyurdı; çadırlar kurdılar. Dört yaña bakup gözlerdi, mahbūbesin [59a] özle[r]di. Cān-ı göñülden maʿşūkın özleyüp fikr kıldı kim varup maʿşūkı teftīş ide. Çün gice oldı, ol iki yüz erüñ yüzin[57] karavula çıkardı, kalanı dahı Cihān Şāh'dan bu işi görüp emīn oldılar. Kendü dahı dönmeklerin bırakdurup yatdı. Ol kavim dahı yatdı. Dün buçuğı[58] oldı, vahşī tuyūrlar uykuya vardı. Cihān Şāh yerinden durdı, bir at egerledi, harçlık biraz altun aldı, ata binüp münācāt itdi, eydür: "İlāhī! ʿĀşıklaruñ işini sen rāst getür! Hāceti[ni] sen devā kıl!" deyüp ata mahmūz idüp revāne oldı. Tā sabāha-degin gitdi, tā bir ulu dağa yetdi. Sürüp ol dağa çıkdı, dağ içine düşüp gitdi. Tā üç gün üç gice gitdi. Dördünci gün; bir ulu sahrāya yetdi, ol sahrāya düşüp gitdi. Dāʾimā āh [u] efgān iderdi. Ahşām bir yol buldı, ol yola düşüp ol gice yürüdi. Sabāh [59b] bir ulu köye girdi, bir arada oturdı. Atı katı sürmüşdi; akçe çıkarup ol köy kavminden yiyecek aldı, yedi. Üç gün anda durdı, dördünci gün köy kavmine Bağdād yolun sordı, salıvirdiler. Yolı tutup ʿazm-i Bağdād kıldı. Giderken göñlinden bunı fikr idüp eydürdi ki Bağdād'a vara, anda Kalʿa-i Gevhernigīn'i sora, haber bilmezse Mısır'a gide; ulu şehirdür, ola ki anda haber biline ya bir iş bulına. İşte, ol fikri idüp giderdi. **Sen-dahı işit, bu yaña ez-in-cānib;** ol iki yüz er sabāh oldı, karañulık ʿālem yüzinden götürdi; çıkdı aydınlık, ʿālem nūrla müşerref oldı. Ol karavul bekleyenler, gelüp çeriye girdiler. Andan bunlar, yerlerinden durup Cihān Şāh'uñ bār-gāhına geldiler, içerü girdiler. Gördiler kim Cihān Şāh çadırda degül. "Hay kancaru gitdi?" deyüp dört yaña erdiler; nitekim [60a] çok cehd eylediler kim bulunmadı. Eyitdiler: "Vāh ki şehzādeyi yavı kılduk!" deyüp ağlaşdılar. Birazdan dönüp "Nice idelüm?" deyüp danışdılar. Kimi mīzāb[59] (?) sahrālara gitdiler, kimi dağlara, kimi köyler[e] gitdiler. Her biri bir yaña dağılup gitdiler. Tā üç gün üç gice aradılar, olmadı. Bir bölügi dahı şehre gitdiler, bulmadılar. Ol şehre gidenler, gelüp anasına haber virdi. Çün, hatun oğlı gitdügin bildi; feryād eyleyüp saçın yoldı. Eyitdi: "İy dirīgā! Ol kızı isteyügitdi." didi. Hatun eydür: "Hīç kimse ardınca isteyügitdi mi?" Anlar dahı "Gitdi" didiler. Gidenler geldi. Sordılar, hiç haber bilmediler. "Kendü gitdügini hiç kimse deyüvirmedi, ya kendü kavminden bir kişiye diyeydi; bilmezler ki ne hāl oldı, cihānı gezdük, araduk, bulamadık." didiler. Çün, hatun bu haberleri işitdi, feryād idüp "Oğul seni kanda [60b] bulam?" deyüp gözlerinden kanlu yaşlar akıtdı. Sarāyıñ içi taşı figānla doldı. Hatun, bir yazıcı çağırup Şāh Taymūs'a nāme yazdı. Hāl-i hikāyet nice oldığın, Necpe'den ne

---

[57] *Yüz tanesini.*
[58] Yazmada: *bucağı.*
[59] *Su yolu, oluk.*

vechile çıkup gitdügin, bunları aldayup yolda konup halkı gāfil idüp kendü yalıñuz atıyla yalıñuz çıkup gitdügin, bunuñ gibi hāl olduğın, oğlun elden gitdügin, 'Şehā meded!' deyüp bunuñ gibi haberleri gönderürdi. Ol nāmeyi, kanlu yaşına yandurdı. Nāmeyi alup gidene bir yahşi ata bindürdi. Şāh'dan yaña revāne olup gitdi. **Sen işit, bu yaña n'itdi.** Nā-gāh; bu yañadan hatun gönderdügi ādem kapuya gelüp içeri girdi, yer öpdi; ol nāmeyi çıkarup Şāh'ıñ öñünde kodı. Şāh, açup mefhūmın gördi, āh idüp düşüp kendüden gitdi. Çün ʿaklı başına geldi, nāmeyi ʿUccāc'ıñ eline virdi, ʿUccāc alup okudı. [61a] Şāh'ıñ oğlı nice itdügin, nice çıkup gitdügin, tā beş gün isteyüp bulmadıkların bir bir okuyuvirdi. Şāh anı işidüp feryād kılup ağladı, işidenlerüñ cigerin dağladı. Döndi ʿUccāc'a eydür: "Nice idelüm? Bu zālim küffār leşkeri üstümüze havāle oldı. Bu yaña, oğul dahı beni komuş gitmiş. bu demde bunuñ gibi iş imiş, n'eyleyüp n'itmek gerekdür? Baña ne ögüt virürsüz cānım gögsümden gitmege kaça kaldı. Bu cefālaruñ, bu kahruñ kankı birine sabr ideyim? Zamān baña ʿaceb ağular içürdi." deyüp ağladı. **Diñle, bu yaña Cihān Şāh n'eyledi. Çünki ʿazīzler;** ol gün çıkup Bağdād yolın dutup gitdi, yollarda soğukları çok çekdi. Günlerde bir gün Bağdād'a irdi, sürüp şehre geldi, bir ulu hana kondı. Ol gün [61b] ol gice diñlendi, yarındası çıkup şehri gezdi. Şehrüñ tācirlerüñ ve sipāhīlerüñ ve müsāfirleriñ sordı, çok sefer itmiş tācirlere sordı ve iklīm gezmiş müsāfirler çok buldı. Tā bir ay Bağdād[da] kaldı. Sormaduk kimse komadı, hiç bir kimesne Kalʿa-i Gevhernigīn bilür dimedi. Çün haber bilinmedi. Bu kez Mısr'a gider kār-bān sorup Mısr'a ʿazm kıldı. Yolda kār-bān komaz sorardı; anlar, ʿacāyib kılurlardı. "Hiç Gevhernigīn adlu kalʿayı görmedük, işitmedük ya hiç işidenleri dahı görmedük, ne ʿaceb! Kalʿa-i Gevhernigīn ʿālem içinde var mı ola? Hak Teʿālā rāst getüre, bulasın." deyüp giderlerdi. Günlerde bir gün Mısr'a yetdiler. **İşit anda dahı n'itdiler.** Tamām üç ay Mısır'da kaldı; andan, gelenlerden haber alurdı, sorardı. [62a] Bir kişi "Ben bilürem!" dimedi ya işitdük deyü haber virmediler. İşiden kişiler dahı tañladılar, "Kalʿa-i Gevhernigīn ne arada olurmış?" dirlerdi. Nice biñ adamlara ve müsāfirlere sordı, bir kişi "Ben bilürem." dimedi. "Ya işitdük ya gördük." dimedi. ʿĀciz [ü] hayrān kalup ser-gerdān oldı; sonra Cihān Şāh fikr itdi: "Kaʿbe'ye varam; zīrā her iklīmden adam gelür, ola kim anda bulına ya biline." Bu fikri kıldı. Tā kim Kaʿbe'ye gidecek vakit oldı. Mısr hācılarına uyup ol yoluñ yarağın görüp gitdi. Beriyyeye girdi, ʿazīm zahmetler gördi. Tā bir gün Beytullāh'a vardı. Varup Kaʿbe'yi ziyāret idüp tavāf kıldı. Kaʿbe eşigine yüzin urup Hak Teʿālā'dan dan diledi kim "Yā Rabbī! Kalʿa-i

Gevhernigīn müyesser eyle!” deyüp duʿā kılurdı. “Her kişiyi[60] kim maʿşūkına ve mahbūbına sen irgür!” [62b] dirdi. “İlāhī! Bu ev hürmetiçün, bu evde olan duʿālar hürmetiçün...” deyüp kasemler yād idüp bu resme zārılık kılurdı. **Diñle anda dahı ne hāl olurdı.** Tā on gün Kaʿbe’de kaldı. Dört yañadan hācılar gelüp cemʿ olup her gelen kāfileye karşu o irürdi, Kalʿa-i Gevhernigīn sorardı. Anlar dahı tañlaşurlardı, taʿaccüb kılup “Görmedük” dirlerdi. Hācılar tamām geldi, erkānların kıldılar, ʿArafāt Dağı’na çıkup tevbe kılup kurbānlar itdiler. Cemīʿ-i şerāyitin gördiler, döndiler. Safā’dan Merve’ye, Merve’den Safā’ya segirtdiler, İblīs taşın atdılar. Cihān Şāh, anlar her ne iderler ise bile iderdi ki “Yā Rabbī! ʿİzzüñ celāliñ hakkıçün Kalʿa-i Gevhernigīn yā Rabbī sen vir!” dirdi, zikr iderdi. İşidenler tañlaşurlardı, ʿacāyip kılurlardı. Andan yine sürüp Kaʿbe’ye geldiler, tavāf kıldılar, dāʾim mübārek halkaya el urup yere yüz urup Āb-ı Zemzem’e [63a] girüp dilinde Kalʿa-i Gevhernigīn dilerdi. “Yā Rabbī! Sen vir!” deyüp Allāh Teʿālā’dan isterdi, işbu beyt okurdı:

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

ʿĀşıkuñ hiç didi yokdur kalʿası
Maʿşūkuñ kapusı olur kıblesi

Ayruğından derdi yokdur ʿāşıkuñ[61]

Pes teklīf oldı kamu ʿāşıka
Fikri zikri dāʾim anuñ maʿşuka

Çün Cihān Şāh istedi, anda dahı bulmadı. Öyle fikr etdi kim Yemen’e vara, Yemen kāfilesine uyup Yemen’e vara. Dahı anda sora, olursa hoş; olmazsa Nehrūz şehrine vara. **İmdi gör kim ʿışk ādem oğlanınıñ başına ne serencām getürür.** Eger ʿaşk olmayaydı yer [ü] gök on biñ ʿālem olmazdı. Bu mecmūʿ-ı kāʾināt cemīʿ-i ʿışkdan yaradılmışdur. **İmdi diñle.** Cihān Şāh, ol kişilerden bu haberi işitdi. Cihān Şāh, Yemenīleri bulup Yemen kāfilesine uyup gitdi. Yollarda ol kavme sorardı, işidenler tañlaşurlardı, Allāhıñ hikmetin añarlardı, bunuñ [63b] sözin işidüp ʿacāyibe kılurlardı. İşde sürüp Yemen’e geldi. Ol hācılarun birkaçı, garīb dost kimesneler; Cihān Şāh’ı alup evlerine geldiler, garīb nüvāzlık kıldılar. Bir iki gün diñlendiler, andan soñra çıkup Kalʿa-i Gevhernigīn sordı. İşidenler ʿacāyibe kıldılar. Bir kişi “Ben

[60] Yazmada: *kişiye.*
[61] Bu mısrayla kafiyeli olması gereken mısra, yazmada eksiktir.

bilürem; ya işitdim.” dimedi. ʿĀciz [ü] hayrān kalup durdı. ol Yemenī̇ler, garī̇b dost kişiler eyitdiler: “İy yigit! Ol didügüñ kalʿa bu dünyāda yokdur. Bunca yerler bunca şehirler gezdük, husūsen Kaʿbe-i Muʿazzama[ya] geldük, mecmūʿ-ı ʿālem halkı anda cemʿ olurlar; bir yer sorduñ, bilinmedi bulınmadı. İmdi iy yigit! Hiç zahmet çekme, gel, dön evüñüze git!” didiler. Çün[62] Cihān Şāh, ol kişilerden bu cevābı işitdi, katı der[d]-nāk “Āh!” etdi, hemān-dem dönüp ussı gitdi. Ol kavm anı gördiler, hayrān kaldılar, bunuñ ʿaşkına iʿtikād etdiler. Bir zamān [64a] Cihān Şāhıñ ʿaklı başına geldi, oturdı, hay hay idüp ağladı, işidenlerüñ yüregin dağladı. Eyitdiler: “İy yigit! Ağlama! Allāh Teʿālā rāst getüre, bulasın.” didiler. Bu kez gõñli emī̇n oldı, döndi ol halka eydür: “Baña Nehrūz şehrine, cühūdlar iklī̇mine gider yol salıviriñ. Gideyin Gevhernigī̇n iste[ye]yin, ol yolda ölem yāhud bāri bulam.” Bu sözleri işitdiler, yürüyüp ol şehri görmüş kişiler buldılar, sordılar. Anlar dahı bir yer salıvirdiler. Cihān Şāh, ol yollarda hayli müddet, nice zamān gitdi. Ol dürlü dürlü ʿacāyib tuhfeleri çok gördi, her birinüñ arasına girdi, çok belālar çekdi. ʿĀkıbet; iki yıldan sonra Nehrūz şehrine geldi, ırmağınuñ kenārına geldi, gördi kim boz bulanuk akar; Ceyhūn suyı gibi. Çün, ol suyı gördi, bildi. Ve hem öte yanında şehri gördi, şād olup bir ağaç gölgesinde su kenārında oturdı. Evvel geldügi vaktin başından geçeni añdı, gāyet ağladı, çarhdan şikāyetler etdi. [64b] Gine hāline hayrān kalup tañladı, dönüp yine şükr iderdi. “ʿAceb bundan öte hālim ne ola? Kalʿa-i Gevhernigī̇n bulayım mı, yoẖsa anı istemekde olayım mı?” dirdi. Bu fikrle birkaç gün geçüp yine şenbih güni geldi. Su soğuldı, Cihān Şāh ol suyı geçüp şehre geldi. Evvel konuk olduğı eve geldi, gördi kim ev kapalu. Açup içerü girdi. Ol kavm bakup Cihān Şāh’ı gördi, bir uğurdan yerlerinden kalkup karşu gelüp görüşdiler, ortaya alup oturdılar, öñüne taʿām getürdiler. Ol ev issi cühūd, Cihān Şāh’ı delim severdi. Geldügin hayli hoş gördi. Cihān Şāh dahı kendü ahvāllerin bir bir haber virdi. Ol gün ol gice anda kaldılar. Yarındası, bāzāra vardılar. Bāzār halkı, Cihān Şāh’ı görüp görüşdiler; alup hammāma iletdiler, delim hizmet kılup ikrām etdiler. Çün, birkaç gün bunuñ üzerine geçdi. Çün, Cihān yürüyüp Kalʿa-i Gevhernigī̇n sordı, eyitdiler: “İy Cihān Şāh! ʿĀlemüñ seyyāhısın, sen bilmeyincek biz anı ne bilelüm? [65a] Adın dahı işitmedük!” didiler. Çün Cihān Şāh, āh idüp anda dahı bulmadı; bu iğvāyla fikr itdi kim bir güzeli kocup biñ altun alduğı yere vara, kuşluğdakin hizmet itdügi işi bulayın deyüp evvelkileyin ol kayadan ine, Mürg Şah’a vara. Bilür ola yāhud kuşlardan haber bile.” İşbu fikri idüp ol dellālı şehrde aradı. Ol dellāl hod yılda bir kez

---

[62] Yazmada: *Cihān çün.*

gelürmiş, bir kerre çıkup çağurmış; zīrā bahārda nīsān yağmurı yağduğı vaktin ol dağa gevher yağarmış. Cihān Şāh, anı görüp dururdı. "Ne vaktin çağıra?" dirdi. Meger bir gün ol vakt olmuşdı, çıkup dellāl çağırdı, eydür: "Kim kuşluğdakin iş işleye, bir güzel koca,[63] biñ altun alsun." dirdi. "Her kim safāsı var-ısa gelsün." didi. Nā-gāh, Cihān Şāh istedügin buldı, sürüp dellālıñ katına geldi, "Gel beni ilet, ol işi ben işleyem." didi. Dellāl gelüp Cihān Şāh'ı alup ol hoca cühūduñ evine iletdi. Cühūd dahı gelüp Cihān Şāh'a altunı **[65b]** sayıvirdi, hem ol güzeli getürüp ol gün gice sohbet kıldılar. Cihān Şāh'uñ göñlin hoş kıldı; çünkim, yarındası oldı. Gelüp ol cühūd, Cihān Şāh'ı alup hammāma iletdi. Andan çıkup eve geldiler, taʿām getürüp yidiler, içdiler. Andan girü atlarına binüp ol kayanuñ dibine geldiler. Gine cühūd ol atlaruñ birin boğazladı, karnın yarup Cihān Şāh'ı içine koydı; yine ol kuş gelüp ol leşi götürüp ol kayanuñ üzerine çıkardı. Yine Cihān Şāh naʿra urup kuşı ürkütdi, yine taşra çıkdı. Ol kayanuñ üzerindeki laʿlden, yākūt taşlardan ol kadar dökdi kim cühūd tā hegbeyi ağzına degin doldurdı. Cühūd, Cihān Şāh'a ʿazīm duʿālar eyledi. **İşit kim benüm ʿazīzüm;** Cihān Şāh, ol aradan sürüp yine ol evvelki yere **[66a]** geldi. Bu kez ʿışk sevdāsıyla şöyle indi kim tā sürüp Mürg Şāh olduğı yere geldi, köşke nazar kıldı. Gördi kim Mürg Şāh köşküñ öñünde otur[ur]. Bir kerre der[d]-nāk āh etdi, Mürg Şāh'dan yaña yürüdi. Mürg Şāh dahı bakup Cihān Şāh'ı gördi, hemān bildi. Yerinden durup karşu vardı; irişüp, kocuşup, görüşdiler. **Andan soñra gör kim** Cihān Şāh ağlayup Mürg Şāh'ıñ elin öpdi, ayağına düşdi. Mürg Şāh kaldurup gözlerin öpdi, elin eline alup sarāy kapusınıñ öñine geldiler. Mürg Şāh eydür: "İy benüm cānım Cihān Şāh! Beñzer ki Şemsiyye gömlegi aldı kaçdı mı?" didi. "Ve seni koyup gitdi mi?" didi. Çün Cihān Şāh bu sözleri işitdi, bir kez āh idüp kendüden gitdi, yüzinüñ üstine düşdi. Yüzine su sepdi, kaldurup iki gözlerin öpdi arkasın yepdi. Cihān Şāh'ıñ ʿaklı başına geldi, zārı zārı ağladı. Mürg Şāh anuñ **[66b]** hālin görüp gāyet özi göyündi. Eydür: "İy cānum Cihān Şāh! Nice olduñ, nigāruñı nice aldun, çıkduñ, deyüvir işidelüm." didi. Cihān Şāh başladı tā kendünüñ hālin katından gidüp n'itdügin, ol kız kendüyi getürüp uçduğın, bunca dağlar geçdügin, üçünci gün Kābil'e vardukların, atasın anasın gördüklerin, sevinüp Mürg Şāh[a] duʿālar kıldukların, andan şehre varup kendünüñ başından geçenleri atasına anasına ol iklīmiñ halkına haber virdügin, işidüp tañlaşduğın, andan soñra bunca müddet Kābil'de durdukların, yiyüp içüp şād u hurrem olduğın,[64] gömlegi sakladuğın, günlerde bir gün "Dügün idelüm!" deyüp anı söyledügin, kendünüñ hasbaḫçada bir sarāy

---

[63] *Kucaklaya.*
[64] Yazmada: *oldu kim.*

bünyād itdügin, kızuñ gömlegin o binānuñ altında koduğın, sarāy tamām itdügin, kız sarāya gelüp gömlegi bulduğın, [67a] dahı gelüp kızı sarāyda bulduğın, kız baña "Kalʿa-i Gevhernigīn'e gelesin" didügin, tamām n'eyleyüp n'itdügin bir bir hikāyet itdi. **Çünki ʿazīzler,** Mürg Şāh bu sözleri işitdi, eydür: "İy cānım Cihān Şāh! ol perrīdür, gömlegi saklayamamışsın." didi. "Ben saña oğluñ kızıñ olmayınca gömlegi virme didüm." Cihān Şāh eydür: "N'eyleyeyin, yañıldım! Hatāyla bunuñ gibi belālara giriftār oldum." didi. Döndi Mürg Şāh eydür: "Atañ anañ seni nice koyuvirdi?" Cihān Şāh āh idüp eydür: "Atam beni bir latīf baḫçada kodı, bir iki yüz mahbūbla çengīler, rakkāslarla cemʿ idüp katuma getürdiler, bunlar benümle karār kıldılar; andan soñra yüz kişi getürdiler, her birine biñer flori virdiler. Anlar dahı vardılar Kalʿa-i Gevhernigīn yokladılar, bulmadılar. ʿĀkıbet; ʿāciz, mağbūn ve mahrūm geldiler. [67b] Günlerde bir gün atam beni koyup gitmişdi, üstüne yağı gelmiş. Atam düşmana karşu gitdi, bilmezem soñra n'etdi." ʿĀkıbet ol iki yüz kişiyle çıkup getdügin, yolda konup halkı gāfil idüp kendüsi uğurlayın çıkup getdügin, andan Bağdād'a geldügin, andan haber bilmeyüp Mısr'a geldügin, andan dahı haber bilmeyüp Kaʿbe'ye getdügin, andan hācılara sorduğın, andan Yemen'e geldügin, andan ol cühūd şehrine gelüp ol dellālı bulup yine ol kayaya çıkduğın, nice inüp nice geldügin bir bir geçenleri hikāyet eyledi. Andan eydür: "İy Mürg Şāh! Bana meded eyle!" didi. "Senden artuk kimesne bulmadım, benüm derdime çāre ve dermān olursa senden olur. Ben garīb ve bī-çāre miskīn, āvāre, fermān-dih kıldum. Baña Kalʿa-i Gevhernigīn haber vir ne iklīmdedür gideyin, tā ölince saña duʿā ideyin." didi. Mürg Şāh [68a] eydür: "Ey benüm cānumuñ cānı Cihān Şāh! Ol Tañrı seni ve beni ḫalk etdi. Ben ol kalʿayı bilmezin, görmedim, işitmedüm. Anı görüp göreni dahı görmedüm." didi. "Ben, Süleymān Nebī[nü]ñ katında çok zamān sohbetinde bile oldum, cihānı anuñla bile gezdüm. İllā ben sen didügin kalʿanun adın işitmedüm ve görmedüm." didi. "Ammā katlan! Kuşlar gelsün soralım, anı görmiş ya işitmiş eger varısa seni anuñla göndereyin. Varasın, maksūdıña iresin." didi. Çün, Cihān Şāh bu sözleri işitdi, göñli gözi gāyet hoş oldı. Yine döndi, eydür: "Ben gidelden berü ol kızlar hiç geldi mi? Havza girdiler mi?" didi. Mürg Şāh eydür: "Ol vaktin berü gitdiler; ayruk bu araya gelmediler." didi. Döndi eydür: "Bāri gelüñ varalım, [68b] anları bulduğum yeri görelim." Mürg Şāh, "Hoş ola." deyüp yerinden durdı. Ol dem kapuya geldiler. Açdı, içerü girdi. Gelüp ol köşki gördi, ol havzı gördi, Cihān Şāh feryād idüp kendüyi ol havzıñ içine atdı. Yüzinüñ üstüne düşdi, az kaldı kim helāk ola! Yüzdi derhāl Mürg Şāh; ardınca düşüp götürüp sudan taşra çıkardı. Bī-hoş olup kendüden gitdi,

bir zamān yatdı, akl[ı] başına geldi. Mürg Şāh gāyet özi göyündi, ağladı. İşbu birkaç beyt[i] okudı:

Beyt

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Bir yüzi bedr-aya virdüm göñlümi
Cānıla yağmaya virdüm göñlümi

Kiprigi ok kaşı yay zülfi kemend
Kaşları hilāle virdüm göñlümi

O perīnüñ ʿaşkı başıma düşüp
[69a] Nāle vü gavgāya virdüm göñlümi

Göricek ol serviden perī latīf
Ne ʿaceb belāya virdüm göñlümi

Gark idüpdür Cihān Şāhı bu ʿaşk
Haddi yok deryāya virdüm göñlümi

Çün, Cihān Şāh havzı, köşki, taht[ı] varup gördi; her birine varup yüzüñ urdı. Ol gün aẖşam[a] degin durdılar, aẖşam Mürg Şāhla odaya geldiler. Mürg Şāh, niʿmetler getürdi. Cihān Şāh, melūl olup oturdı. Ol taʿāmları yimedi, Mürg Şāh'a döndi. Cihān Şāh'uñ elin aldı, eydür: "İy Cihān Şāh! Gel ben saña kuşdilin ögredeyim. Kuşlar gelicek bile varalım, ol kuşlara söyleyelim, soralım. Ola kim bilür kuş biline. Bu kuşdilin baña Süleymān Nebī'den yādigārdur. Biter gider, ben de dahı saña kuşdilin ögredeyin." didi. Cihān Şāh, durup Mürg Şāh'uñ elin öpdi, ayağına düşdi. Mürg Şāh, el urup varakayı koynundan çıkardı. İçinde [69b] bir altun heykel; gümüşden levh-ile, altun zencīrlerle boynuna asılmış. Çıkarup heykel içinde bir altun levh, üstünde altun ile yazılmış. Mürg Şāh okıdı. Andan dönüp Cihān Şāh[a] taʿlīm kıldı, ögretdi. Eydür: "Bu heykeli boynunda as, kuşlaruñ katına var, ol ögrendügiñ tılsımlaruñ hattın okı. Kuşlar hep katına gelsünler, her ne dürlü öterlerse didüklerin hep saña maʿlūm ola. Hem sen de dahı ne söylerseñ anlara dahı maʿlūm ola. Hem dahı ne sorarsañ anlar dahı cevāb vireler." didi. "İmdi as boynuña." didi. Cihān Şāh, heykeli boynuna dakdı, göñli gāyet hoş

oldı. Andan sundı, ol taᶜāmlardan yidi. Ol gice ol hāl-ile kaldı. Yarındası gine ol işe meşgūl oldılar. Tā kim tılsımlaruñ nakşını tamām ögrendi. Cihān Şāh, [70a] Mürg[65] Şāh katında kaldı. Kuşlar gelmesine göz-kulak dutarlardı Kalᶜa-i Gevhernigīn sor[a]lar. Meger günlerde bir gün gelüp Mürg Şāh, Cihān Şāh'uñ kulağına yapışdı, eydür: "İşte muştılık! Kuşlar geldi." didi. Haber virdi, ol gün ol gice anda kaldılar. Yarındası Mürg Şāh, Cihān Şāh'ı alup gitdi. Giderken bir ulu dağ dibine yetdiler. Cihān Şāh bakdı, gördi kim ol dağuñ ağaçları her biri şöyle ulu ağaçlar ki yigirmi ādem kucağın irmez; anuñ gibi yüksekdür kim sanasın āsumāna yakın olmuş; anuñ gibi uludur kim her birinüñ gölgesinde otuz biñ atlu olur; ve her bir ağacuñ üzerinde anuñ gibi ulu kuşlar konmışlar kim hisābın Allāh bile; ve her biri bir ulu dağa benzer, dürlü dürlü öterler. Cihān Şāh, bakup Mürg Şāh'ı göricek cümle ağaçlar[dan] inüp karşu geldiler. Mürg Şāh'ıñ ayağına baş [70b] koyup durdılar. Gelüp Cihān Şāh'ı ziyāret kıldılar, dillerince merhabā kıldılar. Kuşlar dahı tılsım itdügin bildiler, ᶜizzet kıldılar. Cihān Şāh dahı anlaruñ ne didügin añladı. Andan başlayup bir bir çağırup her ulu kuşlara Kalᶜa-i Gevhernigīn sordı, "Gezdügüz ve uçduğuñuz yerlerde hiç işitdüñüz mi, ya gördüñüz mi?" didi. "Diyüvirüñ!" didi. Ulu kuşlar işidüp her biri tañlaşdılar. Her biri söyleşüp öyle cevāb virdiler kim "Ol siz didigüz kalᶜanuñ adın ve sanın bugün sizden işitdük." didiler. "Bizler bu cihānı uçup kanadumuz altına aluruz. Aslā siz didügüz kalᶜanuñ nāmın ve nişānın işte sizden işitdük." didi. "Şām'ı ve Şark'ı ayağumuz altına aluruz. Aslā [71a] görmedik, işitmedük." didiler. Cihān Şāh, kuşlardan bu haberi işitdi, yüzi üstine düşdi, ussı gitdi. Mürg Şāh gelüp başın kaldurdı, dizi üstüne aldı, yeñ-ile göz yaşın sildi. Neye uğraduğın bildi, derd-ile āh idüp delim özi göyündi. Birazdan ᶜakl[ı] başına geldi. Baş kaldurup Mürg Şāh'ıñ yüzine bakdı, o kuşlar yüregin yakdı, hay hay idüp ağladı. Eydür: "İy Mürg Şāh! Ben ümīd dutup bunca belālar ve mihnetler çeküp bunda geldüm. Ola ki senden, ya bāri kuşlardan sorup bileyin. İkisi dahı olmadı. İmdi benüm hālüm ne ola?" deyüp el yakasına urup yırtdı. Döndi, eydür: "İy Cihān Şāh! Ağlayup kendöziñ helāk itme. Bir ulu karındaşum vardur, adına Mürg Şehlās dirler. Süleymān Nebī hizmetinde çok olmuşdur. Cihānı gezüp berr [ü] bahre çok sefer [71b] kılmışdur. ᶜĀlemiñ seyyāhıdur. Anuñ katında ulu kuşlar çokdur. Bu benüm dört kuşlarumcadur, dahı artukdur. İmdi, bir mektūb yazayın; seni ol karındaşıma göndereyim, ola kim görmiş ola. Ya biline, ya bulına, ya senüñ derdine dermān ola." deyüp çün Cihān Şāh, Mürg Şāh'dan bu sözleri işitdi, Mürg Şāh[a] delim duᶜālar kılup

[65] Bu isim, 69b numaralı sayfanın sonunda da yazılmıştır.

eydür: "Cānuñçün ve başuñçün olsun ben garībe dermān eyle." deyüp ağladı. Andan varup Mürg Şāh divid-kalem getürüp karındaşı Şehbāz'a nāme yazdı. Cihān Şāh'ıñ hālin, anuñla kendünüñ dostluğın nāmede takrīr eyledi. Andan, Cihān Şāh'ı bir büyük kuşa emr itdi. Ol kuşuñ adına Tayran Şehlāk dirlerdi. Mürg Şāh eyitdi: "Gel berü! Bu yigidi götür mağrīb iklīmine, karındaşum Şehbāz'uñ katına ilet!" didi. Tayran Şehlāk ileri gelüp başı kodı, egilüp [72a] boynın uzatdı. Cihān Şāh, ol kuşuñ üzerine binüp Mürg Şāh ile vedaʿlaşup vedaʿ idüp kuş Cihān Şāh'ı getürüp havāya perrān oldılar. Tā üç gün üç gice gitdiler, dördünci gün mağrīb iklīmine geldiler. Cihān Şāh, bakup karşuda bir ulu yüksek dağ gözetdi. Dağ dibinde bir ak kalʿaya beñzer gün dokundukca yalap yalap yanardı. Cihān Şāh döndi, ol kuşa eydür: "İy Tayr Şehlāk! Şol karşu dağ dibindeki yalap yalap iden kalʿaya beñzer ne nesnedür?" Tayr Şehlāk eydür: "İy şehzāde! Bu iklīm mağrīb ilidür, ol görünen dağa Kūh-ı Semendūn dirler. Anuñ dibinde ya bilin mürg-ḫāne dirler. Gümüşdendür, Mürg Şāh'uñ karındaşıñ makāmıdur. Şehbāz anuñ içindedür. Ol dağuñ bir yüzi kuşlar konağıdur." Öte…[66] [72b] …eydür: "Ey şehzāde! Anlar da bir kavmdür. Ol dağdan berü geçmezler, illā öte yaña giderler. Dillerin kimse bilmez. Gövdeleri kaplan gövdesi gibidür, yüzi ay gibi şuʿle virür, adam yüzine beñzer. Yakaları iki çataldur, öküz ayağına beñzer. Gövdeleri kıllıdur, Şu yarasa kanadına beñzer kanadları var. Uçarlar, bir dağdan bir dağa geçmezler. Taʿāmları; yemiş yerler. İş itmek bilmez, er ādemi göricek kaçarlar. Ol kuş,bu sözi söyleyüp dahı tamām itmedin ol kayanuñ öñüne indiler. Kuş, inüp yere kondı. Cihān Şāh dahı üstünden yere indi. Kuş, vedaʿ idüp gitdi. Cihān Şāh dahı ol makāmda kaldı. Bir zamāndan soñra sürüp…[67] [73a] …gözleri kaplan gözine beñzer, yalap yalap yanar. Hemān-dem Cihān Şāh'ı görüp yerinden durdı. "Hay yigit! Ne kişisin?" deyüp karşu geldi. Cihān Şāh dahı gelüp Şehbāz'uñ ayağına düşdi. Āh idüp ağladı, işidenlerüñ üregin dağladı. Şehbāz eydür: "İy cānum oğul! Ne hālli kişisin, kanda gelürsin kanda gidersin, nedür hālüñ?" didi. Cihān Şāh dahı nāmeyi çıkardı, öñünde kodı. Şehbāz eydür: "Bu nāme nedür?" Cihān Şāh eyitdi: "Karındaşuñ Mürg Şāh saña selām itdi." didi. "Bu nāmeyi ol gönderdi, hem beni bir ulu kuşa bindürdi." didi. Çün, Şehbāz bu sözleri işitdüp yavlak tañladı, ʿacāyibe kıldı. Elin alup mürg-ḫāneye geldiler. Bisātlar döşenmiş, taht-ı sultānī kurulmış, geçüp oturdılar. Şehbāz durup taʿāmlar getürdi, [73b] Cihān Şāh'ıñ öñünde kodı. Adını sordı, ol dahı diyüvirdi. Oturup taʿāmlardan yidiler, duʿā kılup götürdiler, şeker şerbet getürdiler. Cihān Şāh'ı konuklayup toyladı, andan

[66] Buradan sonra sayfanın sonunda bir satır eksik, sayfa tamir edilmiş.
[67] Buradan sonra sayfanın sonunda bir satır eksik, sayfa tamir edilmiş.

nāmeyi açup okudı. Cihān Şāh'ıñ neye geldügin bildi. Başın saldı eydür: "İy Cihān Şāh! Ben dört yüz yaşındayım, cihānı uçdan uca gezdüm. Kuruda yaşda çok yüridüm, delim iklīmlere çok seferler kıldum. Ve illā sen didügüñ kalʿanuñ hergiz adın ve sanın işitmedüm. Ve illā bunda bir iş var, katlan! Az zamānda kuşlar gelür ve benüm kuşlarum gelür. Anlara sorayım, ola kim anlar bilür. Koş yolına, ben seni aña koşayım; varasın, murāduña iresin." didi. Çün Cihān Şāh bu sözleri işitdi, yerinden durup Şehbāz'ıñ ayağına düşdi, ağladı [74a] eydür: "Cānuñiçün ve başuñ içün olsun baña meded eyle." didi. Şehbāz eydür: "İmdi katlan! Kuşlar gelsün, seni göndereyin. Fi'l-hāl anda ilete, murādıña [ire]sin." İşte bunlar, bu söz ile kaldılar. Kuşlar gelmesine <ve> göz-kulak tutarlar. Bunuñ üzerine birkaç gün geçdi. Gelüp bir gün Şehbāz söz açdı eydür: "İy Cihān Şāh! N'olduñ kim sen ādem-zātdun, bu iklīme düşdüñ hālüñ n'oldı?" didi. Çün Cihān Şāh bu sözleri diñledi, āh idüp zārı zārı ağladı. Evvel atasın anasın añdı, Kābilistān iline pādişāhlığın söyledi. Andan gitdügin deñiz yüzinde gemi görüp alup iklīm-be-iklīm getürdügin, Mürg Şāh'a nice geldügin, kulları ol yolda helāk olduğın, Şehbāz'a bir bir hikāyet eyledi. Bu sözleri işidüp ʿacāyibe kıldı, yavlak tañladı. Cihān Şāh'a duʿālar kılup özi göyündi, delim ağladı. Döndi [74b] eydür: "İy benüm cānım Cihān Şāh! Dünyāda hikāyetler delim olmuşdur. ʿAcāyib hāller, garāyib ahvāller, ādem oğlanınuñ başından çok geçmişdür. Ben de dahı destānları çok işitdüm." deyüp ve "Kıssalar çok diñledüm, illā bu senüñ hikāyetüñ gibi ʿacāyib garāyib dāstān işitmedüm. Bu oğlanlık hālinde, bu yigitlik ʿāleminde ne çok ser-encām geçürmüşsin!" didi. Döndi Cihān Şāh eydür: "Bundan soñra hālim n'ola bilmezem." didi. Şehbāz eydür: "Hayr ola, Allāh kolay getüre, varasın Kalʿa-i Gevhernigīn bulasın. Maʿşūkıñ göresin, yüzüñ yüzüñe süresin, ol şīrīn leblerüñ sorasın." didi. Bu sözüñ üzerine bir hayli müddet geçdi. Bir gün Şehbāz gelüp "Kuşlar geldi!" diyü Cihān Şāh'a muştuladı. Cihān Şāh, delim sevindi. Ol kaygudan biraz göñli oynadı. Ol gün geçdi. Yarındası, Şehbāz; Cihān Şāh'ı alup bir yeşil [75a] dağuñ dibine geldi. Cihān Şāh ol dağı gördi. Taşları yeşimden... Otları; nesrīn, zaʿferān, sünbül, erguvān, yāsemin, benefşe ve reyāhīn...[68] Dürlü dürlü çiçekler ol dağıñ etegi bezenmiş. Tūtī ve dürrāc ve turna gözine beñzer sular, ol dağdan çıkup iner. Anıñ gibi ulu ağaçlar bitmiş kim vasfını Allāh bile; her birinde dürlü dürlü kuşlar öter, her bir ağacuñ dürlü dürlü yemişleri var. Her ağacuñ budağında ulu kuşlar oturur. Dürlü dürlü renkleri her biri bezenmiş. Şehbāz'ı göricek kuşlar gelüp Şehbāz'ıñ ayağına düşdiler, hāl diliyle duʿā kılup alkış itdiler.

---

[68] Yazmada:

Andan gelüp Cihān Şāh'ı ziyāret kıldılar, ol gün anda kaldılar. Yarındası, Şehbāz kuşları çağırup Kalʿa-i Gevhernigīn sordı. Kuşlar, işidüp tañlaşdılar. Eyitdiler: [75b] "Şehā! biz uçdan uca ʿālemüñ dört yanını gezdük. Ve illā bu sen didügiñ kalʿanuñ adın ve sanın işitmedük; hiç bilmezüz." didiler. Cihān Şāh kuşlaruñ sözin işitdi, ümīdin kesdi. Var fikri hep bozuldı. Bir zamān ussı gidüp gözleri süzüldi, yüzinüñ üstine düşüp ʿaklı başından gitdi. Bir zamān beyhūd olup yatdı. Şehbāz anı görüp özi göyündi, gelüp başın kaldurup yüzine su sepdi. ʿAkl[ı] başına geldi, gözin açdı. Bir katı āh etdi, eydür: "İy kuşlar! Benüm hālim ʿaceb ne ola? Ben öyle fikr iderdüm ki bunda geldim anı bulam. Ya bāri istemekde olam." didi. "Hak Teʿālā baña ʿaceb derd-i ser virdi. Dünyāda benüm derdüme dermān bulunmadı. N'eyleyüm, n'ideyüm?" deyüp figān [u] zārılık kılup düşüp yine kendüden gitdi. Şehbāz, [76a] anuñ hāliñ görüp gāyet özi göyündi, arkasın yepdi, cak gözlerin öpdi. Döndi eydür: "İy cānum Cihān Şāh! Gel berü bir iş idelüm." Cihān Şāh eydür: "Buyur n'idelüm? Şehbāz eydür: "Biz üç karındaşlaruz. Benden ulu bir karındaşım vardur, adına Tayru'l-mülūk dirler. Bir iklīm vardur adına Rās-ı Tayrān dirler, ol ulu karındaşım andadur. ʿAcāyib sāl-hor[d]edür,[69] cihān-dīde kişidür ve ʿālemüñ seyyāhıdur. İkimüzden dahı uludur, ve hem devletlüdür, Süleymān Nebī katında hürmetlüdür, ve hem kendü dahı şefkatlüdür. İmdi gel seni anda göndereyüm, ol[a] kim Kalʿa-i Gevhernigīn ol görmiş ola, ya işitmiş ola. Hem anuñ dahı kuşları vardur. Bu bizüm kuşlarımuz beşce ol kadar vardur, ziyādedür." didi. "Sorasın, ol bilmez ise kuşlara sorasın. Ol[a] kim görmiş ola, ya işitmiş ola, bu senüñ derdüñe dermān [76b] olına." didi. Çün Cihān Şāh bu sözleri işitdi, Şehbāz'a ʿazīm duʿālar etdi. Eydür: "İy Şehbāz! Cānuñ içün olsun baña meded! Bir dermān eyle!" didi. "Yoḫsa bu iklīm içinde ölürin, bu gurbetlıkda kalurın, vebālüñ senüñ boynuña olur." didi. Şehbāz bu sözleri işidüp dīvid ve kalem getürüp Cihān Şāh yanında oturdı, karındaşına bir nāme yazdı. Hālini, ahvālini nāmede beyān eyledi. Çün nāmeyi tamām etdi, aldı Cihān Şāh'ıñ eline virdi. Andan bir ulu kuşa buyurdı. "Gel sen bu yigidi götür, Tayrān vilāyetine ilet karındaşım Tayru'l-mülūk kuşın. Girü tīz gel!" didi. Ol kuşıñ adına Mürg Perīşān dirlerdi. İlerü gelüp Cihān Şāh'ı getürdi. Şehbāz ile vedāʿ idüp gitdi. Bir nice gün uçup Rās-ı Tayrān iklime irdiler. Cihān Şāh, bakup karşusında bir ulu dağ gördi ak kar'a beñzer. Mürg Şāh'a [77a] sordı. "Şol karşuda görünen ne dağdur?" didi. Mürg Şāh eydür: "Ol dağıñ adına İsfendiyāc dirler, Tayru'l-mülūk makāmı bundadur." didi. Bunı söyleşürken gelüp ol dağıñ dibine irdiler. Ceyhūn ırmağına beñzer bir ulu

[69] Sāl-horde: *Güngörmüş, tecrübeli, yaşlı.*

ırmak çıkmış, ol dağdan akar. Ol dağıñ kenārına indiler. Cihān Şāh'ı boynundan indürüp oturdı. Dört yaña bakdı, gördi, bir ʿacāyib hurrem yer ammā bilmez ki ne yerdür. Dürlü dürlü nebātlar bitmiş, elvān çiçekler açılmış. Suyuñ bir kenārı evvel bahār olmış, bir kenārı hazān olmış. Cihān Şāh anı görüp yavlak tañladı, Allāh'ıñ kudretlerin hikmetlerin añladı. Hayrān kaldı. Ol lāle-zāra yürüyüp temāşā kıldı, andan ol yemiş ağaçlarına geldi. Ol yemişlerden yemiş aldı, durup getürdi, su kenārında ol mürg-zārede biraz[70] oturdı. **[77b]** Göñlinden bu geçdi "N'olaydı Şemsiyye'yi burada bulaydım, bu hurrem makāmda bile olaydum?" deyüp āh idüp ol yemişlerden biraz yedi. Anuñ gibi lezzetlüdür kim hiç kimse görmiş degil! Andan ol sudan içdi kim gül-āba beñzer. ʿAcāyibe kıldı, Allāh'ıñ ululuğına biñ biñ şükürler eyledi. Gine ol kuş anı getürüp alup ol dağı öte aşdı, Rās-ı Tayrān iklīmine irdi. Cihān Şāh ol kuşuñ arkasından bakdı. Gördi kim bir ulu deñize beñzer yazı, kuşlarla dopdolu olmış; oturup hoş āvāz ile zikr iderler. Hudā-yı bī-niyāzı zikr iderler. Çayır, çimen, zaʿferān ve şakāyık-ı nuʿmān, gül-i gülistān hezārān destān... Tūtī ve kumrı, turrāc zikr iderler. Tesbīhleri bu kim *"Lā ilāhe illa'l-lāh Muhammedü'r-Resūlu'l-lāh."* Ol sahrānuñ ortasında bir ulu kalʿaya beñzer köşk, **[78a]** kızıl altundan düzülmiş. Duvarları sīm-i hāmdan düzmişler; güneş dokundukca berk urur, şuʿle virür. Cihān Şāh, görüp ʿacāyibe kıldı. Mürg Şāh eydür: "Bu Tayru'l-mülūk'uñ makāmıdur, bunı Süleymān Peygamber dīvlere[71] yapdurmışdur. Bu köşküñ adın, bu sözi söyleşürken Beytü'l-icāz mürgānuñ öñüne indiler. Kuş kondı, Cihān Şāh'ı indürdi. Mürg Şāh inüp vedāʿ idüp gitdi. Cihān Şāh, sürüp ol altun köşküñ kapusına geldi. Bir ulu suffe; gümüşden düzülmiş. Bir taht-ı ʿālī; ʿācile abnūsdan düzülmiş, lāciver[d] ile nakş olunmış, yazılmış. Taht üstünden al atlāsdan bisāt döşenmiş. Bisāt üzerinde bir şahs ak donlar giymiş, ak kara karışık tāze gül gibi gözleri - balaban gözleri - bir cevher tesbīh elinde dutmış, Allāh'ı zikr ider oturmış. Karşusında **[78b]** bakup Cihān Şāh'ı gördi. Tesbīhin elinden koyup yerinden durup "Hay ne kişisin?" deyüp karşu vardı. Cihān Şāh dahı irüp baş koyup selam virdi. Tayru'l-mülūk, ilerü gelüp Cihān Şāh'ıñ eline yapışup merhabā kıldı, alup ol tahtuñ üstüne geçüp oturdılar. Tayru'l-mülūk, Cihān Şāh'ıñ yüzine bakup hayrān kaldı. Andan sordı, eydür: "İy civān! Ne ʿaceb hāldür bu senüñ işin? Ne tuhaf[72] ahvāldür? Bu iklīm devrinde beri bu makāma adam geldügi yokdur, bu iklīm ādem iklīmi degildür, bu vilāyete Rās-ı Tayrān dirler. Bunuñ halkınuñ başları kuş gibidür, gözleri doğan gözleri

---

[70] Yazmada: *buraz.*
[71] Yazmada: *divleri.*
[72] Yazmada: *tuhfe.*

gibidür, sözleri kuş sözi gibidür, dilleri adam dilin bilmezler. Evet, gövdesi ādem gövdesi gibidür, elleri arslan elleri gibidür, ay gibi [79a] yüzleri vardur, ayakları at ayağı gibidür. Gāyet yügrük olurlar, kankı canavarları kovarlarsa irerler, yetdüklerin dutup bişirüp yirler. Ādem evi gibi evleri vardur. Kışın evlerde olurlar, yazın dağlarda yazlarlar. Ādem bulmazlar, bulıcak helāk iderler. İşbu resme tāyifedür." didi. "Süleymān Nebī ʿaleyhi's-selām anları gelüp musahhar kıldı, dükeli gelüp Süleymān[a] mūtīʿ oldılar. Süleymān bunlaruñla ʿahd [u] peymān[73] kıldı. Yılda bir kez bu köşküñ öñüne gelürler. Baña selām kılurlar heb oğulların ve kızların bile getürürler. Süleymān ʿaleyhi's-selām çok sohbet kılmışdur, ben-dahı ol mühri anlaruñ eline basaram. Heb nişānludur. Kankısı gelmezse oğlun ve kızın getürmezse uyuz olurlar, küllīsi ol sebebden baña mūtīʿdür. Yılda bir kez bu köşki gelüp ziyāret iderler, gine giderler. İmdi iy yigit! sen bu ile nice geldüñ? [79b] Ne iklīmdensin? hālüñ nedür eyit bilelüm." didi. Çün Cihān Şāh bu sözleri işitdi, bir kez der[d]-nāk āh eyledi, ağladı. Şehbāz'uñ nāmesin öñünde kodı. Tayru'l-mülūk nāmeyi alup mütālaʿa kıldı, okuyup hāli bildi. Karındaşını gördi, Cihān Şāh dahı bir bir haber virdi. Döndi eydür: "İy Cihān Şāh! Sen ne iklīmdensin ve seniñ anañ atañ ne kişidür?" Cihān Şāh yine başladı kıssasın cak evvelinden āhirine degin bir bir beyān eyledi. Tayru'l-mülūk işidüp hayrān oldı. Andan durup Cihān Şāh'ıñ öñine taʿām getürüp yidiler. Cihān Şāh sordı, eydür: "ʿAceb siz kalʿayı bilür misin?" Tayru'l-mülūk eyitdi: "İy Cihān Şāh! Ben yedi yüz yıl ʿömr geçürdüm. Süleymān ile berri ve bahri sefer kıldum. Kaf-ber-Kaf, ser-te-ser gezdüm. Bu sen didügüñ [80a] kalʿanuñ hergiz adın ve sanın işitmedüm." didi. Çün Cihān Şāh bu sözleri işitdi, beñzinde kan kalmadı, yere düşüp ʿaklı başından gitdi. Biraz durup ʿaklı başına geldi. Tayru'l-mülūk, anı görüp özi göyündi. Eyitdi: "Gör şol yigitdi kim ʿizz ü nāz ile beslenmişdür kim bunda gör ne belālar gelmişdür! Maksūdın dahı bulmadı." Yerinden durup gül-āb getürdi, Cihān Şāh'ıñ yüzine su sepdi. ʿAkl[ı] başına geldi. Yerinden durup eydür: "Ey pīr-i ʿazīzüm! Nice idesin, kancarı gidesin?" didi. Tayru'l-mülūk eydür: "İy yigit! Katlan! benüm dahı kuşlarum vardur; gelsün anlara soralım, görelim, seni anlaruñla göndereyim, varasın murāduña iresin mahbūbuñı göresin." didi. Cihān Şāh, bu söz-ile bulam diyü sevindi. Ol bī-çāreniñ yanmış cigerine su [80b] sepdi. Bu sözüñ üzerine kaldılar. Bir müddet Tayru'l-mülūk ile sohbet kıldılar. Birkaç günden soñra kuşlar geldiler. Tayru'l-mülūk, Cihān Şāh'ı alup durdı. Cihān Şāh bakup kuşları gördi, ʿacāyibe kılup tañladı. Ol kuşlar gelüp Tayru'l-mülūk'üñ

---

[73] Yazmada: *payrān.*

öñünde baş kodılar, Cihān Şāh'ı gelüp ziyāret kıldılar. Tayru'l-mülūk, ol kuşları çağırup Kalʿa-i Gevhernigīn sordı. Tañlaşup ʿacāyib[e] kıldılar, hiç birisi bilürin dimedi. Tayru'l-mülūk yine sordı "Ya gördüñüz ya işitdüñüz mi?" Eyitdiler: "Sözüñ doğrusı oldur kim; o siz didügüz kalʿanıñ adını işte şimdi sizden işitdük." didiler. Cihān Şāh, bu sözleri işidüp katı āh itdi. Dönüp Tayru'l-mülūk[a] söyledi, eydür: "Nice ideyüm benüm hālim nice olur?" Tayru'l-mülūk [81a] eydür: "İy Cihān Şāh! Katlan! Benüm dahı kuşlarum vardur. Az zamānda gelürler, gine soralım." didi. Cihān Şāh eydür: "Cānuñüçün ve başuñ içün olsun baña bir meded eyle!" didi. Tayru'l-mülūk, kuşlara eydür: "Ya ne tedbīr idersüñüz, bu yigidi kanda gönderelim?" Tayru'l-mülūk, bu sözi söyledi, bir kaya üzerinde bir ulu kuş oturmışdı, eyitdi: "İy kuşlar pādişāhı! Bunuñ derdinüñ dermānı vardur, buyurursañ ben diyeyüm." didi. Tayru'l-mülūk eydür: "Söyle, bu yigide bir meded eyle!" Ol kuşuñ adına Mürg Ezencāl dirlerdi, ilerü gelüp eydür: "Bir iklīm vardur, adına Zü'l-aʿrāf dirler. Ve hem Şāh Zü'l-ʿırāk'ıñ zahmı andadur. Zehrüñ, tiryākuñ çeşmesi andadur. Bir ulu dağ vardur, adına Kūh-ı Elmās dirler, sāfīce elmāsdandur. Ol dağuñ üzerinde bir tayr vardur, ol tayruñ adına Dirşāgūl dirler, Zü'l-[81b]kenāf'ıñ dedesidür. Şāh Şāgūl yapdurmışdur, Şāh Zü'l-ankār'ıñ karındaşıdur. İmdi, ol dağuñ[74] içinde bir keşīş vardur; Süleymān Nebī ile çok sohbet kılmışdur, Nūh'a īmān getürmişdür, Nūh-ıla delim sohbetler etmişdür. Hem ʿālemüñ seyyāhıdur, cihānı çok gezmişdür. Çok ʿacāyibler, garāyibler görmişdür. ʿAcāyib ādemdür, elinde pür-kerāmet vardur. Anuñ çok ulu kuşlar[ı] vardur, Ve hem ʿacāyib canavarları vardur." Tayru'l-mülūk eydür: "Anuñ kerāmet[i] nedür?" Ol kuş eydür: "Anun kerāmeti oldur kim bir ʿasāsı vardur. Dürr-i sirāba (?) düzilmişdür. Birbirine berkidüp durur. Kaçan kim kış günleri olsa anuñ katına yedi biñ kara ulu kuş gelür. Her biri bir dağa beñzer. Anlardan gayrı delim kuşlar canavarlar [82a] ve arslanlar ve kaplanlar ve yırtıcı canavarlar çok gelür. Ol ilüñ kavmi heb nā-şī[nās]dur.[75] Yüzleri ādem yüzleri gibidür, gövdeleri tüglüdür; ayu gövdesi gibidür. Kuyrukları var; kabla[n] kuyruğına beñzer. Ol yerüñ yılanları yavuzdur, ol ağu çeşmesinden içerler. Dahı ağulanur, dört yaña gezüp sokacak yer ararlar. Ol nā-şī[nās]ları bulıcak sokarlar. Anlar dahı varup ol tiryāk çeşmesinden içerler, ol ağu anlara kār kılmaz. Andan ol yılanları tutup yerler. Ol iklīmüñ halkı bu resmedür. Ol keşīş, kuşları ve canavarları göricek ʿasāyı dört pāre eyler. Her pāresini ol tayruñ dört bucağın diker. Ol ʿasānuñ evvel pāresinden üç ay tamām süd akar, bir ulu bıñar gibi çıkar. Süd içen canavarlar

[74] Yazmada: *tayruñ.*
[75] Yazmada: *nā-şāğlıdır (?).*

andan gelüp içerler. Her biri südden içüp doyarlar. [82b] Ve dahı bir pāresinden dahı kan çıkar, ögünüp et olur. Et yiyen canavarlar tamām üç ay andan gelüp et yerler, doyarlar. Ve dahı bir pāresinden arpa çıkar, cemīʿ-i arpa ve buğday yiyen canavarlar ve kuşlar andan gelüp yiyüp üç ay doyarlar. Dördünci ay olıcak keşīş yine ʿasāyı yerden çıkarup birbirine sokar. Ol kuşlara ve canavarlara destūr virüp dağılup giderler. Kuşlaruñ ve canavarlaruñ dilin bilür, dükeli anuñla söyleşürler. Andan [girü dönerler (?)] Benüm didügim oldur kim bu yigit aña vara, ol keşīşe Kalʿa-i Gevhernigīn sora. Ol[a] kim anda varmış ya görmiş kuş ya canavar bulına, ya biline." didi. Çünkim Cihān Şāh bu sözleri işitdi, Tayru'l-mülūk ayağın düşdi, Yalvardı, "Beni anda gönder!" didi. Tayru'l-mülūk eydür: "Ben keşīşi [83a] bilmezem, anuñla āşinālığum yokdur. N'ideyin, n'eyleyim?" didi. Cihān Şāh eydür: "Sen beni gönder, ben varayın." didi. Tayru'l-mülūk dahı ol haber viren kuşı katına çağırup eydür: "İy Mürg Ezencāl! sen bu Cihān Şāh'ı alıcak ol keşīşe degin ilet." didi. Mürg Ezencāl, "N'ola ileteyin." didi. Tayru'l-mülūk eydür: "İmdi seni göreyim! Hem baña haber getüresin, bunuñ anda varduğın bileyin." didi. Ol kuş, baş koyup Cihān Şāh'ı götürüp havāya perrān oldı, alup gitdi. **İşit kim n'itdi**. İşde uçup gider **rāvīler öyle rivāyet iderler kim;** ol kuş Cihān Şāh'ı alup gitdi. Bunca dağlar, yabanlar geçdi. Bir gün Kūh-ı Elmās'a yetdi. Kuş üstinden Cihān Şāh bakup gördi ol tayrı, ʿacāyib[e] kıldı. Mürg Ezencāl'a sordı, ol dahı eydür: "Ben didügim tayr budur." didi. Cihān Şāh [83b] eydür: "Ol keşīşüñ adı nedür?" Kuş eydür: "Adına Yağmūs dirler. Kara donlar giyer." İkisi bu sözi söyleşürken tayruñ öñine indiler. Yağmūs taşrada dururdı. Bakup gördi kim havādan bir ulu kuş iner, üstünde bir ādem. Yağmūs bunlara karşu yürüdi. Cihān Şāh dahı keşīşe karşu yürüdi, elin öpüp ayağına düşdi. Keşīş Cihān Şāh'ı kaldurup bağrına basdı. Andan dönüp ol kuşa sordı, "Bu yigit ne kişidür? Bunı sen kandan getürdüñ?" Kuş, keşīşiñ öñinde baş koyup "Ben Tayru'l-mülūk kuşlarındanam, bākī haberi bu yigitden bil!" didi. Andan Cihān Şāh, Tayru'l-mülūk'den selām kılup nāmeyi öñünde kodı. Keşīş, Cihān Şāh'ı alup deyre gitdi. Cihān Şāh gördi kim bir ulu şems, hāne-i divar üzerine bir kubbe bağlamış. Elmāsdan düzülmiş dört divarında tamām nakş idüp komışlar. [84a] Tā Ādem ʿaleyhi's-selāmdan bu zamāna degin her birinüñ adın ve kıssasın anda beyān etmişler. Ādem ʿaleyhi's-selām, Şeytān-ıla ve hakk-ıla; Şeytānuñ yalanuñ ve Tāvus'uñ sūretin kazımışlar, altun lāciverd-ile düzmişler. Cihān Şāh, bunları görüp hayrān kalup deyrüñ kapusında Şāh Şāgūl'uñ sūretin kazımışlar. Andan ol iklīme nice geldügin, ol nā-şināslar nice cenk itdügin, nice musahhar idüp bir bir kıssa eyleyüp yazmışlar. Cihān Şāh bunları görüp ʿacāyib[e] kıldı, her birin okuyup hayrān

oldı. Çün Cihān Şāh bunları görüp cihān içinde iklīm komamışlar adın anda yazmışlar: Dīvler, cīnler, perrīler vilāyetin şehirlerünüñ adını, bīnā dahı resm itmişler. Çün Cihān Şāh dükelüsin okuyup gördi, İllā arasında Kalʿa-i Gevhernigīn yok! Hemān-dem bir kez āh idüp yüzinüñ üstüne düşüp ʿaklı başından gitdi. [84b] Yağmūs, anuñ hālin görüp esirgeyüp eydür: "ʿAceb buña ne oldı?" deyüp başını yerden kaldurup "ʿAklı başına geldügi zamānda sorayın." deyüp ilerü gelüp Cihān Şāh'uñ elin eline aldı, yüzüne su sepdi. ʿAklı başına gelüp gözin açdı, eydür: "İy Yağmūs! Kalʿa-i Gevger-nigīn bilür misin? Salıvir gideyim." didi. Çünkim ol keşīş, Cihān Şāh'dan bu sözi işitdi, başın saldı. Cihān Şāh'uñ elin alup makāmın[a] götürdi. Geçüp yanına oturdı. Keşīş varup taʿām getürdi, eyitdi: "İy yigit! *Evvel taʿām andan kelām.*" didi. "Evvel taʿāmı yiyelüm andan mācerāyı söyle." didi. "Andan, ol sorduğuñ kalʿayı bulam." didi. "Çün bunda geldüñ; Allāh işüñ oñara." didi. Çün Cihān Şāh bu sözleri diñledi, āh idüp iñledi. "Keşīş bilür!" deyüp sevindi. Ol taʿāmı doyunca yidi. Soñra şeker şerbeti getürüp içdiler, taʿāmı götürüp Allāh[a] şükr itdiler, andan kelāma oturdılar. Yağmūs [85a] sordı, eydür: "İy yigit! Ne iklīmdensin? Murāduñ nedür bunda gelmekden? Atañ anañ ne kişidür seni bunda gönderdi?" didi. "Şāgūl zamānından Zü'l-ʿakār devrinden berü bunda ādemoğlı gelmiş degildür. İşte tamām biñ yıldır kim ben adam görmedim. Bunda senden artuk adam gelmedi. Sen ne kişisin? Ol sorduğuñ Kalʿa, ne hikāyetlü kalʿadur? Ol cihān tevārīhlerinden okuyup nice ussuñ gitdi?" didi. Çün Cihān Şāh, Yağmūs'dan bu sözleri işitdi, yine başladı kendünüñ hikāyetin cak[76] evvelinden atasının şāh olduğın, oğlı kızı olmayup kendünüñ anasın nice bulup alduğın, bir gün evde ol āhūyı bulup koduğın, deñize girüp ardınca varduğın, gemiyi yel alup nīm-tenlere geldügin, andan kaçup karıncaları geçüp cühūdlar şehrine geldügin, biñ altun alup bir güzel kocup ol kayanuñ üstüne çıkduğın, andan gelüp Mürg Şāh bulduğın, ol kızı [85b] sevip dutduğın, ol kızı kendüye alup Kābil'e iletdügin, andan soñra kaçup kendüsi kalup n'itdügin, ne-kim geçdiyse bir bir hikāyet eyledi. Çün Yağmūs, Cihān Şāh'dan bu haberleri işitdi, özi göyündi. Döndi, eydür: "İy Cihān Şāh! Ne-ʿacep hāle uğramışsın ve ne tuhaf[77] ser-encām çekmişsin! Ol kalʿayı ben hiç görmedim, bir kimseden işitmedim." didi. Çünki Cihān Şāh, Yağmūs'dan bu haberleri işitdi, melūl oldı. Eydür: "İy pīr-i mübārek! Benüm hālüm nice olur?" didi. Yağmūs eydür: "Katlan! işte benüm katuma kuşlar gelür, soralım. Ve hem canāvarlar gelür, soralım. İmdi anlar gelicek sorayın." didi. "Ola kim hayvānlardan yāhūd kuşlardan bilür kimse var ise bile koşasın, varasın."

---

[76] Yazmada: *hāk.*
[77] Yazmada: *tuhfe.*

Cihān Şāh bu sözleri işitdi, bir zamān yine anda kaldı. Nā-gāh bir gün canāvarlar geldi. Yağmūs yürüyüp [86a] bir bir sordı, hiç birisi bilürin dimedi. İşidenler tañladı, acāyib[e] kılup “Bilmezüz.” didiler. Çün Cihān Şāh, ol sözleri işitdi. Dönüp Yağmūs’a eyitdi: “Nice ideyim?” didi. Yağmūs eyitdi: “Uş katlan! Üç günden soñra kuşlar gelürler, anlara soralım. İnşā’Allāh bulına.” didi. Bu sözüñ üzerine üç gün geçdi. Dördünci gün kuşlar geldiler. Cihān Şāh’ı alup vardı. Cihān Şāh ol kuşları gördi; dürlü dürlü renkler ile bezenmiş öterlerdi. Biñ kuşlar gelüp bir araya konmışlar; her biri bir dağa beñzer. Cihān Şāh anları görüp temāşā kıldı. Ol kuşlar her biri gelüp Yağmūs’a dillü dilince duʿāla kıldılar, Yağmūs, anlaruñ her birinüñ başın sığadı. Döndi, eydür: “İy Cihān Şāh! Bunlar kuşlar melīkidür. Gāyet ʿizzetlü kuşlardur. [86b] Her biri, biñer yaşındadur.” didi. Çün Cihān Şāh bu sözi işitdi, varup ol kuşlarla merhabā itdi. Ol kuşlar dahı cemīʿ bildiler kim Süleymān’dan teberrük vardur, katı ikrām idüp ʿizzet kıldılar. Andan, Yağmūs başladı kuşlara bir bir sordı, “Hiç Kalʿa-i Gevhernigīn bilür misiz? Ya bilür kimse bilür kimseñüz var mıdur?” Cemīʿ-i kuşlar işidüp tañlaşdılar, eyitdiler: “Biz o adı şimdi senden işitdük.” didiler. Andan eyitdi: “Her birimizüñ biñer yıldan artuk ʿömri vardur. Bu siz didigüz kalʿayı ne gördük ve ne işitdük.” didiler. Çün Cihān Şāh kuşlardan bu sözi işitdi, yüzinüñ üstüne düşüp bir elmās taşıñ üstüne yatdı. Ussı gidüp ʿaklı başından gitdi. Ol kuşlar, anı görüp taña[87a]kaldılar. Meger anlaruñ üstü yanında bir ulu ağacuñ üzerinde bir ulu kuş dururdı, yerinden durup Yağmūs’uñ katına geldi, eydür: “İy pīr-i ʿazīz! Bu yigit ne kişidür? Nedür hāli? Ol kalʿayı bilür misin?” didi. “Bilmedügiçün düşüp ussı gitdi.” Yağmūs eydür: “Sen ol kalʿayı bilür misin?” Kuş eydür: “Bilmezem. Evet, anam atam diri olaydı bilürdi.” Yağmūs eydür: “Hele sen nice bilürsin deyüvir.” Kuş eydür: “Bunuñ hāli hikāyeti nedür? Ol kalʿayı istedügi nedür?” Yağmūs, başlayup ol kuşa Cihān Şāh’ıñ istedügin bir bir hikāyet eyledi. Ol duran kuşlar işidüp ʿacāyib[e] kıldılar. Ol ulu kuş eydür: “İmdi bu yigidi kaldur, ol kalʿadan haber vireyin.” didi. Yağmūs sevinüp Cihān Şāh’ıñ başın yerden kaldurdı, kulağına söyledi. Eydür: “İy Cihān Şāh! Dur yukaru! Kalʿa-i Gevhernigīn’den haber bildük ve maʿşūkıñdan [87b] nişān bulduk!” didi. Kalkup “Āh! Kanı?” deyüp bakdı. Ol kuşı karşusında görüp Yağmūs eydür: “İşde şol karşuñda duran kuşa sor.” didi. Cihān Şāh yerinden durup ol kuşuñ ayağına düşdi, yüzini minkārına sürdi. Dönüp delim duʿālar kıldı, yalvardı, “Cānuñ içün ve başuñ içün olsun baña bir meded eyle!” didi. “Ol kalʿayı bilürseñ eydivir!” didi. Diñleyüp kuş başladı, eydür: “Bir iklīm vardur; adına Rāsiciye dirler. Andan öte bir dağ vardur; adına Kūh-ı Billūr dirler. Andan öte bir ulu ova vardur. Ol ovanıñ öte

yanında bir ulu kaya vardur; ol kayanıñ adına ʿAmūd-ı Hevā dirler. Benüm yerim, makāmım ol kayanuñ üzerindedür. Atam, anam anda makām tutmuşlardur, ol kayanuñ üstin yuva eylemişlerdür. Ol kayanıñ yöresinüñ canāvarları [88a] küllī geyiklerdür. Ol Billūr Dağı'nuñ canāvarları küllī perīlerdür. Yılda üç kerre inerler, ol kayanuñ yöresin[de] olurlar, geyikler dutup ol dağa giderler. Ol dağda perrīden artuk canāvar olmaz, dört yañadan her ne gelürse helāk iderler. Ol ovada geyiklerden artuk nesne olmaz. Ol iklīm içinde ādem oğlanı varmaz; varursa helāk iderler. İmdi biz iki karındaşlaruz; küçicek yavrucuklardan ol kaya üstindeki yuvada olurduk. Anamuz bizi beslerdi. Varup atamuzla giderler, bize yemek getürürlerdi. Bir gün ikisiyile gitdiler, tā üç gün oldı gelmezler. Biz dahı açlukdan gāyet buñalduk. Dördünci gün kuşlık vakti geldiler. Yorılmışlar uçmakdan. Katı buñalmışlar. İnüp kondılar. Biz dahı çığırışup karşu varduk. 'Boş gitdüñüz geldüñüz, biz üç gündür açuz. Buñalduk, kanda idüñüz?' deyüp ağlaşduk. Anlar dahı ağladılar, eyitdiler: 'Bizi perrīler tutdılar, alup Kalʿa-i Gevhernigīn'e iletdiler. [88b] Meger perrīler sultānınuñ kızı hoş olmamış. Bizüm etümüzi yiyüp kanumuzı gövdesine sürmek gerekdür deyü hekīmler keffāret buyurmışlar. Bizi anuñ içün tutmışlar. Alup öldürüp sizi öksüz koyayazdılar.' Biz eyitdük: 'Ya nice itdiñüz?' Eyitdiler: 'Bizi yine koyuvirdiler. Biz dahı cānumuz kayusından hemān-dem sizi añduk, kurtulduk. Ol kız hoş oldı, başına gözine tırnaklarımuz bağlayup bizi koyuvirdiler. Biz dahı katı uçduk, yavlak buñalduk. *Elhamdulillāh* sizi gelüp yine sağ-selāmet bulduk.' deyüp gitdiler. Varup bize zevād getürdiler. İmdi biz ol vaktin ol Kalʿa-i Gevhernigīn adını ol vaktinden berü işitdük. Bu sözi işideli çok zamāndur. Anlar öldi; anlar sağ olaydı anlara sorayduk anlar anı bilürler ve hem seni anda iletürlerdi." didi. "İllā n'idelim? Anlar öldiler; siz bākī kalasız." didi. "Ol kalʿa vardur. [89a] Ben atamdan anamdan işidüp durayın. Anlar bilürler." didi. Çünki Cihān Şāh kuşdan bu sözleri işitdi, ol kuşuñ ayağına düşdi, yalvardı. Eydür: "Bāri beni ol yuvaya ilet." didi. Kuş eydür: "Yağmūs'a söyle, eger buyurursa ileteyim." didi. Cihān Şāh gelüp Yağmūs'uñ ayağına düşdi, "Baña meded eyle! bāri ol yuvaya gönder!" didi. Yağmūs ol kuşa buyurdı: "İmdi bu yigidi götür, ol yuvaya degin ilet, her ne dirse yine muhalefet itme!" didi. Ol kuş ilerü gelüp baş kodı. Cihān Şāh'ı götürüp havāya perrān oldı. Ol kuşa binüp gitdi. Bunca dağlar yazılar geçdi. Günlerde bir gün, ol billūrdan dağa geldiler. Kuş inüp kondı. Cihān Şāh ol kuşa sordı, "Niçün konarsın?" Kuş eydür: "Bu kūh billūrdan, gündüzin güneşden [89b] od gibi kızar. Kimse geçmez; ancak gece geçilür. Bunda duralım, geçelim." didi. Cihān Şāh ol gün anda kaldı. Çünkim gice oldı. Kuş, Cihān Şāh'ı götürüp gitdi, eydür: "İy yigit! yüñlerimüñ içine

giresin. Sovukdur, durmayasın!" didi. Cihān Şāh yüñlerüñ arasına girdi, gizlendi. Kuş, uçup ol dağı geçdi. Öte yanına bir ulu ovaya düşdi. Ol sahrāda bir ulu ağaç dibinde kondı. Cihān Şāh[a] eydür: "Sabr eyle! Yoruldum, birazcık dinlenelim." didi. Tā öyleye-degin anda durdılar. Öyleyin gelüp kuş Cihān Şāh'ı götürüp aḫşama degin ol ʿAmūd-ı Hevā kayanuñ üzerine geldi. Tā ol yuvanuñ içine kondı, Cihān Şāh ol yuvayı gördi, şād oldı. Ol gece yuva içinde kaldı. Çün sabāh oldı. Kuş eydür: "İy yigit! İşte seni yuvama getürdüm. Kalʿa-i Gevhernigīn [90a] bu yuvada anamdan atamdan işitdüm idi. Ayruk bilmezem." didi. Cihān Şāh, āh idüp ağlayup eydür. "İy yigit! Ağlama! Dön seni iliñe alam, gidem." didi. "Ey mürg!" eydür: "Baña cānuñ içün dönmek haberin söyleme. Evet, senden bir dilegim vardur, anı kabūl eyle." didi. Kuş dahı "Dilegüñ ne ise yerine getüreyim." didi. Cihān Şāh eydür: "Dilegim oldur kim ol vaktin anañ atañ ne yañadan geldiler di! Beni ol yaña biraz al, git; andan soñra ko, git." didi. "Nice olursa olsun!" didi. "Hoş ola" deyüp Cihān Şāh'ı götürüp anasın geldüginden yaña gitdi. İki günlük yol dahı gitdi, bir ulu yeşil dağıñ dibine yetdi. Andan bıñar kenārında kondı. "Yigit seni Allāh'a ısmarladım." deyüp gitdi. Yağmūs katına geldi, ne kim oldıysa bir bir deyüvirdi. Yağmūs eydür: "Anı koyup getdügiñ yerleri hiç gördüñ mi?" Kuş eydür: "Hiç gördügüm yer degildür." didi. [90b] **"**Benüm ol yaña varduğım dahı yokdur" didi. Kuş, Yağmūs'a bu haberleri söyledi. Elinden ne gelür? Biraz özi göyündi. Bir zamān acıdı Cihān Şāh içün. **İmdi, biz geldük Cihān Şāh'uñ hikāyetine**. Ol gün ol gice bıñar kenārında kaldı, dört yanına yemişlerden yedi. Kendü kendüye danışdı, "Allāh deyüp işbu dağa çıkayım, başıma ne gelürse görem." deyüp hemān-dem dağa ʿazm etdi. Tā yedi gün yürüdi, ne bir kuş ne bir canāvara rāst gelmedi. Sekizinci gün, dağı öte geçdi; bir ulu sahrāya düşdi. Bir ulu sunuñ kenārına çıkageldi, meger aḫşām yakın idi; gün dolundı. Karanlık olduğı sāʿat, karşudan bir aydınlık yalap yalap idüp şuʿle virür. Cihān Şāh, ol aydınlığuñ per-tābını görüp ʿacāyib[e] kılup ol [91a] sahrānuñ içi dopdolu aydınlık idi. Cihān Şāh'ıñ göñli şād oldı, sevindi. Kendü kendüye eydür: "İnşāʾAllāh Tañrı oñara, bu aydınlık ve bu şuʿle viren Kalʿa-i Gevhernigīn'den gelür." didi. Ol araya gelince tamām üç aylık yol idi. Ol şuʿle, üç aylık yoldan gelürdi. Cihān Şāh, ol şuʿleye karşu gidüp **işit kim, Allāh'ıñ takdīrin gör kim, rāvīler öyle rivāyet iderler kim ve üstādlar öyle hikāyet itmişlerdir kim;** meger ol vaktin birkaç perrīler şehr-i Kulzüm[78]'e gitmişlerdi. Ol Kulzüm perrīleri idi, şehrüñ adına Kulzüm dirler idi. Ol Kulzüm'e gidüp perrīler gelüp geçerken havā yüzinden takdīr-i Rabbānī şöyle

[78] Yazmada: *Kuluzm.*

kılmışdur kim; meger ol dağdan aşup ol ovaya çıkdılar. Giderken aşağı yere bakdılar, Cihān Şāh'ı görüp tañlaşdılar, eyitdiler: "Bu iklīm, perrīler vilāyetdür. Dünyā duraldan ādem yāra[91b]dılaldan berü bu iklīmde ādem geldügi yok. ʿAceb bunda ādem nerden gelmiş?" deyüp söyleşürler. Biri eydür: "Şol pādişāh kızı Şemsiyye'nüñ didügi yigit olmasun?" didiler. Zīrā ol vakit kim Şemsiyye gelicek kendünüñ hikāyetini bir bir zabt (?) itmişdi. Cihān Şāh kendüyi sevdügin dimiş idi, hem dahı "Uş görürsin nice ardımca gelür!" deyüp dururdı. Kız kaçup geleli tamām altı yıl olup yedinci yıla gidüp Cihān Şāh gelmiş idi. Çün perrīler uçarken havā yüzinde bu sözi söyleşürler idi. Biri eydür: "Geliñ inelüm, görelim; eger ol ise Şemsiyye'yi muştulayalum." deyüp andan bir yere kondılar. Cihān Şāh'a göründiler. Cihān Şāh, görüp "ʿAceb ne tāyife?" deyüp sürüp yanlarına varup gördü kim perrīlerdür. Zīrā perrīleri görmiş idi, şol vakt kim Kumru ve Dīl[92a]şād gelüp havza girdüklerin ve oynadukların temāşā itmiş idi. Çün perrīleri görüp bildi, durup yakın geldi, bunlara selām kıldı. Perrīler, ʿaleyk alup ikrām kıldılar, eyitdiler: "Yigit! bu iklīm perrīleriñdür, bunda ādem oğlı geldügi yokdur, sen ne ilden geldiñ?" didiler. Çün Cihān Şāh perrīlerden bu sözi işitdi, "Perrīler iline geldüñ." didiler. Cihān Şāh, āh idüp düşüp ussı getdi. Perrīler, bu hāli görüp ʿacāyib[e] kıldılar. Şek degildür! Bu! "Ol Şemsiyye'yi seven yigit misin?" didiler. Çün Cihān Şāh eydür: "Belī." Hemān-dem getürdiler. "Uş geldük, ayruk āh itme." didiler. Alup havānuñ yüzine perrān oldılar. Cihān Şāh, yakın gelüp Kalʿa-i Gevhernigīn gördi, perrīlere sordı, "Bu mıdur?" Perrīler eydür: "Budur! İşte geldük." didiler. Cihān Şāh'ıñ Belkıyā'ya hikāyet idüp gördüm. Ol Kalʿa, kızıl altundan düzülmiş. [92b] Tamām her birinüñ yedi yüz burcı var idi, her burcında yedişer gevher-i şeb-çeraklar komuşlardı. Her bir gevherüñ altına kıymetlü taşlar, incülerle altun döşemişlerdi. Ol yākūtdan ol kalʿanuñ üstüne uçdan uca altun dökmişler. Altun üstüne incü döşemişler, incünüñ üzerine gevher-i şeb-çeraklar dökmişler; dört yaña şuʿle virür, per-tāb ider ol üç aylık yoldan şuʿlenüñ per-tābı. Anuñ içün aña Gevhernigīn dirler imiş. Anuñ adını Cihān Şāh bilüp hem görüp bu ʿālem içinde ol söylemiş idi. **İmdi, diñleñ hikāyet neye irişdi.** Çün cihān Şāh kalʿayı görüp ve hem bilüp şād olup geldi. Perrīlerüñ biri irüp Şemsiyye'nüñ kulağına yapışup **pür cemāl-i kemāl Muhammed Mustafā-rā salavāt. İmdi iy ʿazīzler! Kerem idüp yazan** [93a] **bī-çāreyi ve kitāp sāhibini ve dahı diñleyen yārānı... Safā-yı duʿāya paḫıllık olmaz, Fātihā okuyan rahmet bula inşāʾAllāh Teʿālā. Ez-in-cānib;** ol perrī gelüp Şemsiyye muştuladı. "Ol didügüñ Cihān Şāh geldi." didi. Şemsiyye, Cihān Şāh geldügin işitdükleyin āh idüp ʿaklı başından gitdi. Karındaşları ve karavaşları üstüne düşdiler. Atasına haber oldı. Anası dahı

hem bile, "Buña ne oldı?" deyüp yanına cemʿ oldılar. Eyitdiler: "Buña n'oldı?" Ol arada olanlar "Bunı seven yigit gelmiş, anı işitdi, ussı getdi." didiler. Varup yüzine gül-āb saçdılar. ʿAklı başına geldi, gözlerin açup bir kerre āh idüp eydür: "Kanı ol muştılık isteyen? Kanı? Gelsün, cānum vireyim kurbān!" didi. "Cihān Şāh'ıñ yüzin bir kez göreyin, andan cān vireyin" [93b] didi. Andan ol muştulayan perrī eydür: "Uş geldi, şehrüñ öñüne getürdük." didi. **İmdi ʿazīzler! Bal şerbetiñ zamānıdur veyāhud şeker şerbetinüñ zamānıdur veyāhud yazan kātibe ve diñleyenümüzden ber-ravza'-i Muhammed Mustafā rā salavāt.**

Hikāyet-i Cihān Şāh

İmdi ʿazīzler; şehrüñ öñüne perrīler Cihān Şāhı kodılar. Hatun, durup Şemsiyye'nüñ babası katına geldi, eydür: "Muştılık! Ol kızıñuñ ārzū itdügi yigit geldi." didi. Şāh, bu sözleri işidüp durdı, geldi; hatuna alkışlar idüp duʿālar kıldı. "Hem uş görürsin, nice ardımca gelürsin, gelür." deyüp her gün söylerdi. Zīrā kim bu kız geleliden berü hoş olmamış idi, hem anı añup üzilüp ağlardı. Kız dahı Cihān Şāh'ı [94a] cānından yig severdi, yüzini görmege iverdi, illā gayret idüp katlanurdı. Çün anası, atası; kızlarınuñ ʿāşıkı geldügin işidüp sevindi. Bu kız atasınuñ adına Şehlās eydürlerdi. İşitdi, ol muştılayan perrīyi çağırup sordı, eydür: "Kanı, ol yigidi kanda koduñ?" didi. Perrī eydür: "Şehā! Biz işte alup şehr öñüne getürdük." Şāh eydür: "Dahı senüñle kimse var mıdur?" Perrī eydür: "Şehā! Biz on yedi kişiydük, Kulzüm'e varduk, birimüzüñ anda karındaşı var idi, ölmiş. Varduk, anı getürdük, kalanumuz anda kaldı." didi. Biz dahı geldük, Elmās Dağı'n berü geçdük, aşağa yere bakduk, gördük bir adam gider. Biz eyitdük: 'Bu iklīm ādem oğlı geldügi yokdur. Meger bu Şemsiyye'yi seven yigit olmasun?' didük. Aşağa indük, ol yigide göründük. Ol dahı yanumuza geldi, sorduk hem ol [94b] hem oymuş. Ol aradan getürdük şehr öñüne, ben size muştılayıgeldüm." didi. "Kalanumuz ol yigit katındadur." didi. Meger ol pādişāhıñ bir latīf bağı vardı; adına Ravza-i Ecnān dirler idi, içinde bir bıñar akardı; ʿAynü'l-hayvān dirlerdi. Pādişāh buyurdı; ol yākūtla ak inci dökülmüş, murassaʿ donlar getürdiler ve bir Süleymān[ī] tāc ve birkaç hādimler bile gönderdi. "İledüñ ol yigide geydürüñ, uş ben-dahı vardum." didi. Andan buyurdı; ol muştılayan perrīye dop-doyunca doyurdılar. Dahı çok nesneler virdi, hilʿatlar virdi. Andan perrīler saldılar, Gevhernigīn beglerin çağırup her biri işidüp geldiler, bu haberi işidüp şād oldılar. Şāh gelüp duʿālar kıldılar. Şāh Şehlās, begleri alup Cihān Şāh'a karşu gitdiler. Bu yaña; hādimler gelüp Cihān Şāh'ı gördiler. Her birinüñ

ellerin [95a] öpüp ayağına düşdi, yüz urdılar, görüşdiler, ol halvet-tāc geyürdiler. Bir perrī atını getürüp bindürdiler. Bu yaña; Şāh perrī begleri ile çıkageldi. Ḫādimler, Cihān Şāh'ı alup karşu urdılar. Cihān Şāh perrīler sultānını göricek baş kodı, yer öpdi. İrüp ayağına düşdi Şāh Şehlās'ıñ. Cihān Şāh gāyet özi göyündi, ağladı. Kaldurup bağrına basdı, arkasın yepdi, iki gözlerin öpdi. Andan, perrī begleri bir bir gelüp görüşdiler. O atı çekdiler, bindiler, alup şehre geldiler. Gelürken Şāh, Cihān Şāh'a delim ʿizzetler kıldı. Hele getürüp Cihān Şāh'ı, Şāh'ıñ sarāyına kondurdılar. Begler, selām idüp döndiler. Cihān Şāh içeri, sarāya, girdi. Taht üzerine çıkup oturdı. Şāh Şehlās, Cihān Şāh'a bakup kızından artuk sevdi; zīrā kim Cihān Şāh'ıñ hüsni ve ḫulkı gāyet güzel idi, her kişi kim görürse severdi. Şāh buyurdı, taʿām getürdiler, andan şeker-i gül-āb getürdiler, yediler, içdiler. **Cihān Şāh yemekde ve içmekde, bu yaña;** perrī hatunları, dirilüp Şemsiyye'nüñ katına gelüp "Kutlu olsun! Gözleriñ aydın olsun!" [95b] didiler. Andan alkışlar etdiler. Şemsiyye'nüñ dahı cānı kum kum ider kim Cihān Şāh'ı görem deyüp anasına eydür: "Sen varup Cihān Şāh'ı görmez misin?" didi. Anası eydür: "Biz dahı varalum, görelim." deyüp Şāh'a haber gönderdiler. Şāh dahı begler ile taşra çıkdı. Sarāy[a] halvet kıldılar. Hatun kızlar gelüp Şemsiyye Hatun'ı alup sarāya girdiler, Cihān Şāh'ı gördiler. Cihān Şāh, Şemsiyye'yi görüp, **pür-cemāl-i kemāl Muhammed Mustafā rā salavāt,** işte birbirin gördiler. Şāh Şehlās[a duʿālar] kıldılar.

Ez-in-cānib nazm-ı hikāyet

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Şemsiye hem geldi kız kardaşları[79]
Anasıyla bile hem yoldaşları

Her birisi gelüben görüşdiler
Kimi kocup kimi[si] öp[üşdül]er

Görüben[80] Şemsiyye'yi āh-[zār] ider
Yüzi üstüne düşüp ussı gider

---

[79] Yazmada *geldi hem kız karındaşları* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.
[80] Yazmada *görüp* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

Kızınuñ anası görür hālini
Kaldurup başını tutar elini

Tiz varup kızlar getürdiler āb
Saçdı hatunlar yüzine hem gül-āb

Gonceden gül açılup çıkdı revān
Eyledi bülbül gibi dürlü figān

[96a]

Didi gerçek mi bu iş yoḫsa baña
Ya hayāldür ya [da] düşdür [bu] baña

Şemsiye Cihān Şāh'a[81] saldı kolın
Kocuben virdi eline hem elin

Didi şāhım ben saña [hem] karavaş
Kaçmazam şimden girü oldum yavaş

Suçluyam katıñda kıldum çok günah
N'ola lutf idüp bağışlarısa şāh

Böyle deyüp baş kodı ayağına
Yüzini sürdi anuñ ayağına

Çün diledi andan artuk ʿözr yār
Vālih o şāh şöyle kim leyl [ü] nehār

Ol dahı kıldı anuñ öz[r]in kabūl
Didi cānum ben saña kurbān [u] kul

Geçüben taht üstüne oturdılar
Sükker-i nukl ortaya getürdiler

Yiyüp içüp ol gün anda kaldılar
Tañlacak begler kamu cemʿ oldılar

[81] Yazmada *Şāh boynına* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

İledüp hammāma hem getürdiler
Ne kim erkān varısa hep gördiler

Yemek içmek ʿıyş [u] ʿişret hem dügün
Şāh Şehlas diledi kıla dügün

[96b]

Ulıları çağırup cemʿ eyledi
Bu sözi beglerine hep söyledi

Maslahatdur didiler ey [ulu] Şāh
Yaraşur hod güneş[üñ] bu[r]cunda māh

Biz bunı cümle kamu kılduk kabūl
Maslahatdur şāh[ı] görüñ didi ol

Bildi kim kimsede yokdur[ur] nifāk
Didi kim dügüne kıluñ ittifāk

Başladılar tā key ol gün[de] dügün
Etdiler otuz sekiz gün hem dügün

Kurdılar meclis düzetdiler siyāf (?)
Ötdi nāylar vü çalındı saff saff

Nevā-yı ʿuşşāka sāz etdi kanūn
Hoş elhān söylediler erganūn

Gāh muhayyer seyr iderdi gāh hicāz
Çeng-i şad-nāz oturup eylerdi nāz

Çalınur defler kopuzlar kurslar[82] (?)
Raks ider kim şöyle yerler sarsılur

İçdiler içişdiler hem dolu cām
Kimi dolu içerdi kimisi cām

[82] Kurs: *Yuvarlak ve yassı nesne, daire.*

Sükkeri niᶜmetleri çok dökdiler
Yiyüp içüp oynadılar hem bular

Düzdiler kolları hep altun [u] biz (?)
Yazıcı yazmakda oldı [hem] ᶜaciz

Ol kadar dökdiler altun at [u] don
İşbu resme tamām oldı [ol] dügün

Kadı geldi kıydılar kābīn o gün
Koydular gerdege anı hem ol hīn

Kutlu olsun deyü saçu [97a] saçdılar
Aḫşam olınca yediler içdiler

Hem hatunlar bu yaña Şemsiyyeyi
Güneşe beñzer ol iden arayı

Düzmege [vü] geymege[83] hācet degil
Şol kadar mahbūbıdı ol hūb-cemīl

Yūsuf anuñ katında hüsn-i hayāl[84]

Anı düzmek olmaya hācet kişi
Nice düze yılduzı bu güneşi

Tañrı sunᶜından aña bu hūb-cemāl
Virmiş-idi hüsn içinde pür-kemāl

Zeyn idüp bir hoş sarāy düzdiler
Misk [ü] ᶜanber ᶜud-ıla toz yazdılar

Gerdege Şemsiyyeyi getürdiler
Kamu hulle donların geydürdiler

---

[83] Bu mısrada fazladan *koşmaga* kelimesi yazılmıştır.
[84] Bu mısrayla kafiyeli olması gereken mısra, yazmada eksiktir ve bu mısranın vezni bozuktur.

Koydılar çünki buları gerdege
Salıvirdiler doğanı ördege

Gerdek içine koyuben gitdiler
Sanasın keklige şāhīn saldılar

Karşu vardı nīkler alup elin
Güle güle girdi tapunup gelin

Vakt çünkim buldılar gūyā güye
Virdiler gelini hem güyegüye

Aluben taht üstüne getürdiler
San pelengi āhūya yidürdiler

[97b]

Hem güye[gü]nüñ gelin alur elin
Viricek güle güle olur gelin[85]

Halvet itdiler dağılup gitdiler
ʿĀşık u maʿşuka gör kim n'itdiler

Bir kadeh (?) sundı getürdi ol kızıñ
Didi çok çekdim ʿitābın bu yüzin

Şükr Hakk'a zāyiʿ olmadı emek
Olmaya şükrin bu vaktin istemek

Çok cefālar çekmişem maksūdıma
Şükr kim irdüm bugün maksūdıma

Şemse[86] öpüben [ü] kocdı yārını
Germ kıldı müşterī bāzārını

Şeftalüler sulu ter ü yaşdılar
Her birinüñ leblerin soruşdılar

---

[85] Yazmada *gelin olur* şeklindedir; ancak vezin ve kafiye gereği bu şekilde olmalıdır.
[86] Yazmada *İşbu resme Şemse'yi* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

Gülleri caylatdılar sünbül çözüp
Birbirine karşu nergisler süzüp

Laʿl-i ter üstüne incü dökdiler
Birbirine hoş kenāre (?) çekdiler

Şeftālülerden alup firkat hakın
Git çekirdek dokunur gözüñ sakın

Çün yigit ol kızıla buldı safā
Dutdı şerʿin soñını didi Hakā

Oldı sāfī çün irişdi vahdete
[98a] Vahdet[87] oldı kes sözi geçme öte

Sıçrayup āhūya bindi şīr-i cüst
Virdi elmāsa ʿakīke hem dürüst

Katreler oldı ʿakīkile reşāş
Lāle-renk oldı bisātıla firāş

İnci tınmadı‿ol ʿakīküñ havfına
Kalmadı arada ayruk havfı ne

ʿĀşık u maʿşūk murāda irdiler
Cāna cān gömlek yabana sürdiler

Ol gece rāhat oluben kaldılar
Birbirinden maksūdını[88] aldılar

Çün seher gūyendesi şāz eyledi
Çaldı altun defʿi āgāz eyledi

---

[87] Bu kelime 97b sonunda da yazılmıştır.
[88] Yazmada *maksūdların* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

Anı görüp kendünüñ hem kulları
Her birinüñ tağyīr oldı cānları

Subh-ı sādık yine çengin urdı nāy
Uykudan uyandı hem yohsūl [u] bay

Çünki şeref urdılar tezyīn-i taht
Kocuşup durdı[lar] evvel nīk-baht

Şāh şemse'd-dīn tulū itdi yine
Donların geydi duruben egnine

Nīkler gelüp döşekler kaldurup
Ceblerini altunıla doldurup

Sağdıç kapuya geldi çıkdı Şāh
Koyulup itdiler [aña] ʿizz ü cāh

Kurdılar meclis yine bezm itdiler
İçmege dürlü yaraklar itdiler

[98b]

Doldı altun sürāhīler[e] şarāb
Ötdi kānūnlar üñiledi rebāb

Sākīler sundı kadeh zerrīn-külāh
Sīm-tenler yüzleri beñzerdi māh

Dökdiler nuklı getürdiler kebāb
Yiyüp içmege başladı şeyh şihāb

Yüzi mahmūrlar humārı süci hoş
Sākī kadeh[89] ʿadl ider kimine nūş[90]

Germ olup sohbet ser-āğāz eyledi
Başladı sāzendeler nāz eyledi

---

[89] Yazmada *kime kadeh* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.
[90] Yazmada ن ile yazılması gereken bu kelime ك ile yazılmıştır.

Sohbet oldı yedi gün dün[i] güni
Etdiler böylesine [bir] dügüni

Şāh Cihān[91] aḫşam[a] degin ʿıyş ider
Aḫşamın durup nigārına gider

Gice s[ab]āhdan [bu] zevkini sürer[92]

İş bu resme kaldı bunda iki ay
İttifākı düşdi bir gün [çok] kolay

Atasın añup Cihān Şāh ağladı
Şemsiyenüñ yüregini dağladı

Hikāyet-i Cihān atasına geldügidür

Şemsiyye, Cihān Şāh'uñ çünkim ağladuğın gördi, yārinüñ yanına gelüp hālin sordı, yeñ-ile gözi yaşın sildi, boynın kocdı, gözlerin öpdi, [99a] arkasın yepdi. Yüzin yüzine urup yañağıyla gözlerinüñ yaşını sildi, eydür: "ʿAceb Cihān Şāh'ıñ mübārek hātırına ne geldi ola?" didi. Cihān Şāh, kızdan bu cevābı işitdi āh itdi eydür: "Ben gitdügim vaktin, atamuñ üzerinde yağı vardı; bilmezem hāli n'oldı ol dertlü miskīn kocanuñ." didi. "Bir yaña benüm firākımdan yanar, bir yaña düşmān üstüne havāle olmışdur." didi. Çünkim Şemsiyye bu sözleri işitdi, tiz yerinden durup atasınuñ yanına geldi. Atası, anı görüp karşu vardı; kızuñ gözlerin öpdi, yanına alup oturdı. Şāh, Şemsiyye'yi sordı; eydür: "Ciger-gūşem! Cihān Şāh n'eyler?" didi. Şemsiyye, āh idüp başladı; Cihān Şāh'dan iş[it]dügin bir bir hikāyet idüp söyledi ve andan Şāh Taymus'uñ hālin söyledi. Çün Şāh, kızından bu sözleri işitdi; bir kez katı āh idüp gözi yaşla doldı, eyitdi: "İy ciger-gūşem! Bir kişinüñ ʿömr-i hāsılı bir oğlı ola, dahı elinden çıkup gide, husūsen kim üstüne yağı gelmiş ola, anın [99b] cānı içinde nice rāhat bula?" deyüp "İmdi ben sizi göndereyim, ol miskīn kocayı görüñ." didi. Şemsiyye Hatun, babasından bu sözleri işitdi; babasınıñ ayağına düşdi. Andan sürüp Cihān Şāh'ıñ katına geldi, muştıladı. Cihān Şāh'ı alup babasınuñ katına getürdi. Şāh Şehlās, anı görüp yerinden durup karşu vardı, gözin öpdi, eydür: "Cānım oğul! Sizi göndereyim, Şemsiyye Hatun ile varuñ ol bī-çāre miskīn kocayı sevindürüñ, gam-nāk göñlün uyandurun." didi.

[91] Yazmada *Şāh Cihān Şāh* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.
[92] Bu mısrayla kafiyeli olması gereken mısra, yazmada eksiktir.

Cihān Şāh, Şāh Şehlās'ıñ elin öpüp ayağına düşdi. Şāh dahı durup bir perrī gönderdi, vüzerāyı cemʿ etdi, Cihān Şāh hālini bunlara söyledi. İşidenler özi göyündi, Şāh eydür: "Göndereyim, varasın key-ā-key anañı göresin." didi. Yine Şāh eyitdi "Diñ imdi dört yaña perrīler saluñ, ne-kadar sipāhī ve ne-kadar ʿifrīt var-ısa gelsün." didiler. [100a] Çün[93] Şāh'dan begler vezīrler bu cevābı işitdiler, taşra çıkup her tarafa perrīler saldılar. Varup perrīlere haber bildürdiler, ol iklīmüñ perrīleri cemʿ olup geldiler. **Dahı rāvīler rivāyet iderler kim;** doksan biñ cevher donlı perrīler geldiler; on yedi biñ dīv oğlı; al atlāsdan, yedi zaplu (?) bir çadır getürdiler. Bir kızıl altundan taht getürdiler, çadır-ı hümāyūn günlük dutdılar. Şāh, Cihān Şāh'ıñ elin alup ol tahtıñ üstüne çıkardı, Şemsiyye Hatun bile geçüp oturdı. Pādişāh buyurdı; biñ kul perrīlerden yedi yüz māh-peyker cāriyeler, her biri ayıñ on dördüne beñzer, üç yüz perrī atları getürüp Cihān Şāh[a] bahşīş kıldı, buyurdı. Kızıñ cehizin üç yüz perrīler raht, asbab getürdiler. Üç yüz perrīler atları yetdiler. Şāh buyurdı; on iki biñ ʿifrīt, dokuz biñ perrī yigitleri Şāh'dan mecmūʿ-ı yarağ-ıla hāzır oldılar. Cihān yanınca gitmege işte kayın atası, [100b] bu resme yarağ görivirdi Cihān Şāh'ı gönderelim. Hādimler ve kullar ve karavaşlar ve kıza virdi. Andan; dönüp Şāh, güyegüsinüñ gözlerin öpüp andan kocup arkasın yepdi, iş bu beyt[i] okudı:

Beyt-i Şāh Şehlās

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Didi bu dīvler perīler kamu raht
Senüñ olsun saltanat bu tāc [u] taht

Durma imdi irişügör atаña
Muntazır olmuşdurur anlar saña

Durma iy şāh [sen de] atаña iriş
Ger[94] saña düşmān gelürse hem düriş

Atları hem düzüb[en bu] zeyn ile
Her birin[i] eyleyüp tertībile (?)[95]

---

[93] Bu kelime 99b sonunda da yazılmıştır.
[94] Yazmada *eger* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

Hem dahı benden selām it atañā
Durma[dan] git katı hasretdür saña

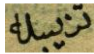
Böyle deyüp şāh işāret eyledi
Götürüñ tahtımı deyüp söyledi

Aluben dīvler getürdiler revān
Pes vedāʿ etdi Şāh-ıla ol cevān

Gitdiler dutup hevā yüzin katı
Maʿşūk-ıla bile kılur sohbeti

Yağmūs'a geldük. Andan sürüp [101a] Yağmūs dir "Ne geldiler?" Cihān Şāh, perrīler saldı. Yağmūs, haberi işidüp şāz oldı. Cihān Şāh, karşu geldi. İşte bunlar havā yüzinden inüp kondılar, Yağmūs-ıla görişdiler, hikāyetlerin Yağmūs'a bir bir deyüvirdi. Yağmūs, işidüp hayrān oldı. Ol gün anda kaldılar. Yarındası, Yağmūs-ıla vedāʿ idüp gitdiler. Cihān Şāh eydür: "Ol beni getürüp yuvasına ileten kuşa benden selām eyle!" didi. Yağmūs dahı "Baş üzre!" deyüp andan dīvler, perrīler taht[ı] getürüp havānıñ yüzine perrān oldılar. Yağmūs tañlayukaldı, bunlar sürüp ol ilden gidüp Tayrān iline geldiler. Tayru'l-mülūk'e perrīler gelüp haber kıldılar, Tayru'l-mülūk, sevinüp karşu vardı. Bunlar dahı havā yüzinden taht ile inerken görüp delim şükürler eyledi, karşu urdı. Cihān Şāh'ı kocup gözlerin öpdi, alup öñine getürdi. Tayru'l-mülūk, Şemsiyye'yi görüp tahsīn kıldı. Ol gün anda durdılar, ahvāllerin haber virdiler. Yarındası, ol aradan getürüp havāya perrān oldılar. **Bu kez Şehbāz'a n'itdiler**? Perrīler aña[101b] dahı haber virdiler. Ol dahı karşu çıkup görüşüp getürdi, kondurdı, yedürdi, içürdi. Yarındası, yine kalkup ʿazm-ı Mürg Şāh kıldılar; çün yakın gelüp bir perrī saldılar, muştıladılar. Mürg Şāh, işidüp gāyet şād oldı; sevindi, yüzin yere koyup delim şükürler kıldı. Bu yañadan Cihān Şāh havā yüzinden inüp kondılar. Mürg Şāh gördi. Perrīler āvāzından, leşker gürüldüsünden kulaklar tutulurdı. Mürg Şāh, hayrān olup kaldı. Cihān Şāh dahı havā yüzinden taht-ıla geldi, havā yüzinden geldi, ʿİfrītler yere indürdiler. Mürg Şāh, karşu varup görişüp "Hoş mısın, safā mısın?" deyüp hāl hātır sorışdılar.

---

[95] Yazmada:

Beyt

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

Çünki leşker kondılar gelüp irüp
Mürg Şāh cümlesini hem [de] görüp

Şemsiye hatun dahı öpdi‿elini
Mürg Şāh başında kodı elini

Bāğa girdiler o[96] [102a] köşki gezdiler
Perrīler dīvler bile hep indiler

Havzıñ üstine iki taht etdiler
Oturup havzı temāşā etdiler

Añdılar hem evvel olan işleri
Şāh-zāde hem [de] o teşvīşleri

Ol gün anda hem yiyüben içdiler
Gice yatup sabāh oldı göçdiler

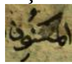
Ol aradan ʿazm-ı Kābīl etdiler
Sen bu yaña diñle şāh kim n'itdiler

Bizüm hikāyetimüz atasına geldi

Ceng-i Kefyān

Rāviyān-ı ahbār ve nākılān-ı āsār şöyle rivāyet iderler kim; *Nā-gāh bi-emr-i Kādir ü Rabbi'l-mennān*[97] *ve ol Hallāk-ı kün fe yekūn* havā yüzinden

[96] Yazmada *ol* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

[97] Yazmada:

dīv, perrī ʿaskerin i[n]dürdi. Cihān Şāh, ol zamānda ve ol hīnde gelüp irişüp bakup atasın ol hālde gördi. Ol sāʿat dīv, perrī leşkeri indiler, kondılar Şāh'uñ üzerine leşker. Bir kezden havā yüzinden naʿralar peydāh oldı. Hindīler anı işdüp çok kişiler ussı gidüp yüzikoyun düşdiler ve nice kişilerüñ zehresi çāk oldı. Şāh Taymūs dahı serāsime olup dīvler, [102b] perrīler āvāzından adamuñ zehresi çāk olur. **Ol hasb-i hāl budur ki zikr olındı**.

Hikāyet-i cenk

[Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lün]

Atasınuñ oğlı gördi hālini
Hāy komañ tiz dutuñ dirsin anı

Dīvlere buyurdı inüp kapdılar
Nice yüz biñ Hindīleri yıkdılar

Şāh Taymūs'ı inüp götürdiler
Aluben tiz oğlına yetirdüler

Çünki Şāh anı görüp ussı gider
İşit anda kim Cihān Şāh gör n'ider

Yine geldi ol dem ʿaklı başına
Söyler idi bilmez idi düşüne

Öpdi kocdı kim baba n'olduñ didi
ʿAklıñı divşir yine geldim didi

Ağlayuben yüzine yüzin urur
Atası gözin açup anı görür

Añsuzın gördi Cihān Şāh'ı o Şāh
Yine gitdi ʿaklı göricek nā-gāh

Sepdiler Şāh'uñ yüzine gül-āb
ʿAklı geldi başına didi bu hāb

Yine Hakk gösterdi [103a] gördim ben seni
Kanda idüñ söyle iy cānım cānı

Didi gerçekdür buba degil düşüñ
Geldi oğluñ oñdı hep azmış işüñ

Şemseyi sordı oğıl n'itdüñ didi
Nicesin varduñ nice itdün didi

Böyle deyübeni olda irişür
Baş koyup elin öpüben görişür

Bu yaña dīvler kırarlar çok[98] çerī
Dutdılar ol Şāh Kefyān'ı diri

Kābil[üñ] dutsakların hep şaşdılar
Dīv çerīsi Hindūlara üşdiler

Şöyle dutdı o dağları ol çerī
Sanasın gelmedi anda her biri

Kıldı çadırlar ü atlar raht [u] taht
Yere döküldi ʿilimler tāc [u] taht

Kaldı ol filler yabanda katı çok
Nice yüz biñ at segirdür issi yok

Kise kise dökdiler çok altunı
Yoğ[ı]dı [hiç] divşirür aslā anı

İki yüz biñ er idi [hep] tutdılar
Niceleri‿iki buçuk sırıtdılar

İş bu resme oldı ol Hindī[99] siyah
Çün ʿināyet eyledi Taymūs'a‿İlāh

---

[98] Yazmada *ol çok* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.
[99] Yazmada *Hindī de* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

[103b] Şāhı alup taht-ıla indürdiler
Kalʿanuñ öñinde hoş kondurdılar

Perrīler dīvler Şāh'a baş urdılar
Karşusına hep ayağın durdılar

Kābīl'üñ yigitleri hem geldiler
Görüşüp her biri alkış kıldılar

Dīvleri görüp katı tañlaşdılar
Her birisi fehme varup şaşdılar

Eylediler ol zamānda‿anda karār
Her biri başlayu[100] çadırlar kurar

Temmet-i beyt.

Hikayet

Cihān Şāh, buyurdı; ol kayınatasınuñ virdügi çadırı kurdılar. Şemsiyye'nüñ cehizini ve rahtını getürdiler, kodılar. Bu yaña, kalʿa kavmi ol işi görüp hayrān kaldılar, "Ne hāldür?" deyüp bāy [u] yoẖsul hep karşu geldiler. Birkaçı bunları bilüp varup muştıladılar ki eydür: "Ne durırsız? Cihān Şāh geldi!" didi. Bu yaña, şehr halkı anı işidüp [104a] oğul, kız, ʿavrat, oğlan, cümle gelüp irişdiler. Her biri gelüp görişdiler, ayağına düşüp yüz yere kodılar, şādlıklar kıldılar. Cihān Şāh, atasına ve Kābīl kavmine muştıcılar saldılar. Hatun-ı miskīn, oğlu geldügin işidüp ussı gidüp ʿaklı başından düşdi, dāyeler yüzine gül-āb saçdılar, yine ʿaklı başına geldi, durup āh kıldı, ol gelenlere oğlınuñ hālin ahvālin sordı; deyüvirdiler, işidüp şād oldı. ʿAyn-Zer hasta yaturken bu sözi işitdükleyin hoş olup durıgeldi. Andan, Kābīl şehrinüñ içi şādlıkla doldı. Andan, ol muştuluyañlara ol kadar māl virdi kim dop-doyınca doyurdı. Bāy [u] yoẖsul, hāss [u] ʿāmm, ne-kadar adam var ise sıġār [u] kibār hep geldiler, Cihān Şāh'ı görmege gitdiler. Cihān Şāh'a haber oldı. Atasıyla, Şemsiyye'yle dükeli ulular, [104b] dīvler, perrīler karşu çıkdılar. Hatun bakup oğlunı gördügi sāʿat hemān ʿaklı başından gidüp yüzi üstüne yıkılayazdı, hādimler dutdılar; tiz yüzine gül-āb getürdiler, saçdılar, ʿaklı

[100] Yazmada *başlayup* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

başına geldi. Cihān Şāh eydür: "Cānım ana! İşte himmet-i ʿālīñün berekātında yine geldüm." didi. "Şimdengirü ana gitmezin ve seni terk itmezin." didi. "Divşür ʿaklıñı." deyüp ol dahı anasın öpdi ve kocdı. Hātun-ı miskīn kendüye gelüp gözlerin açdı. Şāh Taymūs ilerü gelüp eydür: "Gözleriñ aydıñ! oğluñ geldi." didi. Ol dahı alkışlar itdi. Andan ʿAyn-Zer gelüp Şāh-ıla görüşdiler ve dīvleri ve perrīleri görüp ʿacāyibe kılup tañlaşdılar. Şemsiyye Hatun dahı gelüp kayınatasınıñ elin öpdi; hatun dahı gelüp Şemsiyye'nüñ gözlerin öpdi, bağrına basdı. Andan döndiler, gelüp kalʿa öñinde kondılar, yine şādılıklar kıldılar. Günlerde bir gün; Horasān pādişāhı [105a] Bihrūz dahı geldi. Muştucılar geldi, Şāh Taymūs oğlı Cihān Şāh ve şehr kavmi birle karşu gitdiler. Bu yaña, Bihrūz Şāh'a Cihān Şāh'ıñ geldügini muştuladılar, bilüp şād oldılar. Cemīʿ-i begleri ve pehlevānları cemʿ idüp gelmiş idi; çünkim hikāyet[i] bildi, şād [u] hurrem sürüp gelüp bulışdılar. Bu yaña, Horasān pādişāhı atdan indi. Bu yañādan, Kābīl pādişāhı piyāde olup iki şāhlar birbirin gördiler. Bihrūz Şāh, Cihān Şāh'ıñ üstüne saçular saçdı; irüp kocup gözlerin öpdi, arkasın yepdi. Cihān Şāh dahı dedesinüñ elin öpdi, dükeli begler gelüp görüşdiler. Yine atlarına bindiler, kalʿadan yaña döndiler. Gelüp Kelād Kalʿası'nuñ öñünde kondılar. Bir hafta şādılıklar idüp yimege içmege meşgūl oldılar, şādlıklar etdiler. [105b] Andan Şāh Taymūs buyurdı; "Keyfān[ı] getürüñ!" deyü. Kamu dutsaklar ile Keyfān'ı her birine dīvler yapışup anlar ol heybet görüp hayrān oldılar. Keyfān ol hāli görüp cihān gözlerine dar oldı. Āh idüp kendüyi yavı kıldı. Ol kendüyi dutan dīvüñ yüzine bakdı, az kaldı kim ödi sıdayazdı. Ol dīv pādişāh[a] eydür: "Sultānım! bu melʿūnı bir ʿunvān ile öldürelim kim bu ʿālem içinde kimse kimseye etmemişdür." didi. Andan Şāh Taymūs döndi, Keyfān'a İslām[ı] ʿarz kıldı. Eyitdi: "Hay Keyfān! İşte bak! Dīvler elinden ayruk kurtulmağa çāre yok Müslimān olmayınca! Her kāfir, gelüp Müslimān olursa - eger ne-kadar kanlu ve suçlu ise de - katımda ʿafv olur. Eger olmazsañ, sen bilürsin." didi. Çün Keyfān, Şāh'dan bu sözleri işitdi Şāh[a] karşu diz çöküp barmak [106a] getürüp eyitdi: "N'idelüm?" Ol vaktin İbrāhīm Peygamber ʿaleyhisselām kavli üzerine giderlerdi, bu dahı "Halīl Peygamber ʿaleyhisselām *Lā ilāhe illa'l-lāh İbrāhīm Halīlu'l-lāh Tañrı birdür kalanı bātıldur."* deyüp biñ cānla Müslimān oldı. Çünkim Keyfān Müslimān oldı; cemīʿ-i dutsak kāfirler, hep ne-kadar var ise, hep gelüp Müslimān olup Īmān getürdiler. Şāh Taymūs, Bihrūz Şāh; ol ulu sultānlar İslām ʿizzetine yerlerinden kalkup karşu vardılar, Keyfān'uñ gözlerin öpüp görüşdiler. Ol Müslimān olanlar dahı gelüp Şāh'ıñ elin öpüp ayağına düşüp şādılıklar kıldılar. Andan Keyfān[ı] aldılar, taht üstüne çıkardılar. Geldiler ol iki sultānlar Keyfān'ı orta yere aldılar, delim ʿizzet ikram kıldılar. Cihān Şāh

buyurdı; bir kıymetlü tāc Kalʿa-i Gevhernigīn'den getürmişdi, Keyfān Şāh'uñ başına geydürdiler. [106b] Andan, dürlü dürlü hilʿatlar geydürdiler. Keyfān, bu işleri görüp hayrān kaldı; evvelki kāfirlığına pişmān oldı. Müslimān şefāʿatin, İslām dīninüñ ʿizzetin buldı; durugelüp baş koyup kalkup Şāh'ıñ ayağına düşdi, eyitdi: "Şehā! Ben İslām dīnünüñ kuvvetin bilmezdim, bildüm. Andan girü evvelki küfrüme pişmān oldum." didi. "Katuñda suçlarım çokdur, ʿafv eyle." didi. Çün Cihān Şāh, Keyfān'dan bu sözleri işitdi; yerinden durup Keyfān'ı kocdı, eyitdi: "Karındaşımsın! Ne-kadar günāhuñ var ise hep ʿafv oldı." didi. Andan tahta gelüp oturup ʿīş-nūşa meşgūl oldılar. Tā kırk gün şādılıklar kıldılar. Şāh, oğlı geldügine şükrāneler virdi; Açlar doyurdı, kurbānlar eyledi, hazīneler açup sadakalar eyledi, cemʿīsin ganī kıldı. Māl virüp yoḫsulları bāy [107a] eyledi. Andan Şāh Taymūs, Keyfān'ı yine toylayup hilʿatlayup destūr virüp yine iklīmine gönderdi, kendü dahı sürüp Kābīl şehrine geldi. Anda kalanlar hoş karşu çıkup Cihān Şāh'ıñ ayağına düşüp görüşdiler, alup şehre geldiler. Cihān Şāh yapdurduğı sarāya Şemsiyye'yi kondurdılar. Cihān Şāh, gelüp Şemsiyye'yi öpüp kocup eydür: "Beni koyup gitdügüñ bilür misin?" didi. Andan gülüşdiler, andan ol Şemsiyye hatun uçup gitdügi tahtuñ üzerine oturdılar, delim şādılıklar etdiler. Andan, yemege içmege meşgūl oldılar.

Hikāyet-i Cihān Şāh

[Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün]

O dağılanlar[101] dirildi bir yere
Şükr kılup kamu yüz urdı yere

Şāh Taymūs oğlı ile şād-kām
Sergüzeşt[i] dillere oldı tamām

Ol Cihān Şāh[dur] bu sözi söyleyen
Belkıyā[ya] böyle takrīr eyleyen

Didi kim kıssam benüm budur ahī
[107b] Gör serencām neye irer ey ahī

[101] Yazmada *dağılanlarda* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

Her kaçan göñlüm dilese varmağa
Kalʿa-i Gevhernigīn[i] görmege

Taht-ıla dīvler getürürler idi
Tezicek anda yaturурlar idi

Yine andan gelür idüm Kābīl'e
Gice gün[102] Şemsiyye yanımca bile

Bu iki ilde bile olur idük
Göñlümüz ne dilese bulur idük

Gāh sürerdük Kābīl ilinde safā
Gāh binüp dīvlere virirdük kafa

Bu yere bir gün gelüp konduğ-idi
Dīvler ile bile [biz] indük-idi

Ol ovada bir göl vardı‿ey ulu
Saz imiş çevre yanı [hem] dop-dolu

Şemse[103] anda vardı suya girmege
Ben-dahı ardınca vardım görmege

Vay meded diyü çağırdı bir kezin
Dahı ayruk tınmadı kesdi sözin

Vardım idi kurd koparmış boynunı
Kan-ıla dop-dolu etmiş koynunı

İrişüp çaldım kılıc-ıla revān
[108a] İki pāre eyledüm ol-dem hemān

İşüdüp dīvler perīler geldiler
Zārılık[larla] yürekler deldiler

---

[102] Yazmada *gündüz* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.
[103] Yazmada *Şemsiyye* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

Atasına anasına hem kişi
Saldılar bildürdiler iş bu işi

Ben-dahı hem kendözümden gitmişim
Bir zamān bī-hod oluben yatmışım

Geldi ʿaklım başıma[104] açdım gözüm
Kılıca urmak diledim kendözüm

Ol perīleri komadılar dutdılar
Bu kızı burada defin etdiler

Ben buyurdum işbu sinni kazdılar
Mermer ile kabrini hoş düzdiler

Ayağı ucına kazdım ben sini
Ben ölicek bunda koyalar beni

Budurur kıssam benüm oldı tamām
Sen de söyle kıssañı ey nīk-nām

Belkıyā hayrān olup yaşın salar
Hay neler geçmiş başuñdan der neler

Didi iy yigit belāya ben beni
Tanur idüm işidicek ben beni

Kendü kıssam cümlesin unutmışum
Denk oluben kendü‿özümden gitmişüm

[108b] Söz[105] tamām oldı vedāʿ olsun saña
Kankı yaña gideyim göster baña

Çün Cihān Şāh, Belkıyā'dan bu haberleri işidüp yol[a] salıvirdi. Belkıyā dahı ol yigide vedāʿ eyleyüp gitdi.

---

[104] Yazmada *Başım geldi ʿaklıma* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.
[105] Yazmada *sözi* şeklindedir; ancak vezin gereği bu şekilde okunmalıdır.

Temmet Kıssa-i Cihān. Tahrīran fī āhiri şehri cemāziye'l-āhir yevmi cumʿati vakti duhā erbaʿa tisʿa miʾe ve elf. Sene 1194 [Haziran/Temmuz 1780, Cuma günü].

Bunı yazdum yādigār olmağiçün
Okuyanlar bir duʿā kılmağiçün

Hayra yazsun şerrini anuñ Kirāmen Kātibīn
Her kim añarsa duʿādan işbu hattuñ kātibin.

Yazanı, yazdıranı, diñleyeni rahmetiñle yarlıġaġıl yā Ganī!

Subhāne Rabbike Rabbi'l-ʿizzeti ammā yasifūn ve selāmun ʿale'l-murselīn ve'l-hamdu li'l-lāhi Rabbi'l-ʿālemīn.

Temmet… El-Fātiha. Temmet bi-ʿavnihi nesteʿīn. Bi-hürmeti maʿrūf Kerbelā ʿaşkına sen kıl duʿā-yı müstecāb ve dahı benim birāderim Mustafa Efendi.

SÖZLÜK

-A-

Abnūs: Abanoz denilen sert ve siyah bir ağaç.
Āc: Fildişi, bağa.
Āhirü'l-emr: Sonunda.
Āhū: Ceylan, karaca.
Ākıl: Akıllı kimse.
Akīk: Çok kere kırmızı renkte olan bir cins değerli taş.
Ale's-sabāh: Sabahleyin, erkenden.
Allahu a' lem: Allah bilir.
Āmm: Umûmî, genel, herkese ait.
Amūd: Direk, sütun.
Ārām: Dinlenme.
Āräste: Bezenmiş, süslenmiş.
Arşun: Arşın, bir uzunluk ölçüsü.
Asbab: Elbise, giysi.
Assı: Yarar, kazanç.
Atā: Bağışlama, bahşiş.
Ayruksı: Başka, başka türlü, farklı.
Azīm: Büyük, yüce.

-B-

Ba' de's-selām: Selamdan sonra.
Bārekallah: Mübarek ola, Allah mübarek etsin! Hayırlı ve bereketli olsun.
Bay: Zengin, varlıklı.

Becid: Peşin.
Bedr: Dolunay.
Belī: Evet.
Beliñle-: Korku ile birden sıçramak, irkilmek.
Beñdeş: Eş, benzer, misal.
Berkit-: Sağlamlaştırmak, tahkim etmek.
Ber-murād ol-: Arzusuna kavuşmak, dileğine ermek.
Bī-çāre: Çaresiz.
Bisāt: Kilim, minder, döşeme.
Biti (Bitik): Mektup.
Biz: Bilezik.
Bünyād: Bina, yapı, temel.

-C-

Cak (Çak): Tam.
Cānib: Yön, taraf, cihet.
Caylat-: Ses yükselmek, bağırmak.
Cevāhir: Cevherler, kıymetli taşlar.
Cezīre: Ada.
Cu cu eyle-: Kanatlı kümes hayvanlarının çağırılması için kullanılan söz.
Cühūd: Yahudi.

-Ç-

Çarh-ı gaddār: Zalim felek.
Çeng: Kanuna benzer, dik tutularak çalınır bir çeşit saz
Çırak: Işık, kandil.
Çin-seher: Alacakaranlık.
Çiz-: Çözmek, bağını salmak.
Çukal: Eskiden savaşta atlara giydirilen zırhlı örtü ki bir çeşidini savaşçılar da giyerlerdi.

-D-

Dāye: Taya, sütnine, çocuğa bakan dadı.
Def: Tef, zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden ibaret çalgı.
Degür-: Eriştirmek, ulaştırmak, duyurmak.
Delim: Çok, birçok, ziyade.
Derilmek (Dirilmek): Toplanmak.

Deyr: Manastır, kilise.
Dirgür-: Diriltmek, ihya etmek.
Diriġ: Esirgeme, aman, yazık.
Dolun- (Tolun-): Bedir hâline gelmek.
Don: Elbise, kılık-kıyafet.
Durı gel-: Duru gelmek, kıyam etmek, ayağa kalkmak.
Dükeli: Hep, bütün, cümle, herkes
Dün buçuğı: Gece yarısı
Dür-: Toplamak.
Dürrāc: Eti gevrek, keklik cinsinden bir kuş, çil kuşu, turaç kuşu.
Dürr-i sirāb: İri inci.
Dürüş-: Çarpışmak, mücadele etmek.
Düzet-: Yoluna koymak, tanzim ve tertip etmek, düzletmek.

-E-

Ebī: Baba.
Egin: Sırt, arka.
Elhān: Nağmeler, ezgiler.
Erganūn: Müzikte org denen çalgı aleti.
Erkān: Esaslar, destekler; direkler, sütunlar.
Esrik (Esrük, Esirik): Sarhoş, meczup, deli.
Evrāk: Yüzü renkli güvercin.
Eyit-: Söylemek, demek, ayıtmak.
Ez-in-cānib: Diğer taraftan, öte yandan.

-F-

Fenā: Yok olma, yokluk.
Fermān-dih: Fermanı, emri yürüyen.
Ferş: Döşeme, halı.
Fevh: Güzel koku.
Firāş: Döşek, yatak; yaygı, şilte, hasır, halı
Firāvān: Çok, bol.
Fūta: Peştamal.

-G-

Garāyib: Tuhaf, şaşılacak şeyler.
Gavka: Kavga, gürültü, şamata, dövüş.
Germ kıl-: Isıtmak, sıcak hale getirmek.
Geyür-: Giydirmek.
Göyün-: Yanmak.
Gūl-i beyābān: Hortlak, karakoncolos, şeytan, ifrit, dev.
Gūyende: Söyleyen, söyleyici.
Güher (Gevher): Elmas, cevher, inci, değerli taş.

-H-

Hāce: Hoca, efendi, ağa, çelebi, sahip, muallim.
Hādim: Hizmet eden.
Hāliyā (Hāliyen): Şimdiki zamanda, şimdiki hālde.
Hāss: Mahsus, özel.
Hengām: Zaman, çağ, sıra, vakit, mevsim.
Hergiz: Hiçbir vakit, asla.
Hilʿat: Eskiden, padişah veya vezir tarafından takdîr edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan.
Hīn: An, zaman, vakit, sıra.
Hūb-cemīl: Güzel yüz.
Hulk: Huy, tabiat.
Hulle: Cennet elbisesi.
Hurrem: Sevinçli, şen.

-I-

Irlaş-: Beraberce şarkı söylemek.

Iyāl: Bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler, kadın, eş.

-İ-

İgen (İğen): Çok.

İrsāl et-: Gönderme, gönderilme, yollama.

İs (İssi): Sahip, malik

Īş-nūş Yiyip içme.

İtāb: Azarlama, tersleme, paylama; darılma.

İv- (Ev-): Acele etmek, istical etmek.

-K-

Kabāil: Kabileler.

Kābin: Güveyin geline verdiği ağırlık, eşya, para, kalın.

Kamet: Boy, boybos.

Kān: Bir şeyin kaynağı.

Kanda: Nerede, nereye.

Kandidügin: Nerede olduğunu.

Karavaş: Cariye, hizmetli.

Karavul: Gözcü, nöbetçi, karakol.

Kārbān: Kervan.

Kasır: Kasr, köşk, saray.

Katre: Damla, damlayan şey.

Kayu (Kayı): Kaygı, endişe, tasa.

Kiçi: Küçük.

Koc- (Koç-): Kucaklamak, sarılmak.

Koş-: Arkadaş olarak vermek. Yanına katmak.

-L-

Laʿl: Yakut. Kırmızı, al.

Leb: Dudak.

Leyl ü nehār: Gece ve gündüz.

-M-

Mağbūn: Şaşkın, şaşırmış.

Mecmūʿ: Cem olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, tüm.

Mevc: Dalga.

Minkār: Yırtıcı kuş gagası.

Muhassal: Tahsil olunmuş, hâsıl edilmiş, hülasa.

Muhassal-ı kelām: Sözün kısası.

Muhkem: Sağlam, berk, sağlamlaştırılmış.

Mūnis: Ünsiyetli, alışılan, yadırganmaz, alışılmış; cana yakın, sevimli.

Muʿattar: Güzel kokulu, ıtırlı.

Muʿīn: Yardım eden, yardımcı.

Muştılık (Muştuluk): Müjde, müjdelik, müjde bahşişi.

Muttasıl: İttisal eden, ulaşan, kavuşan.

Mücellī: Cila veren, temizleyici.

Mürg: Kuş.

Mürg-zār: Kuş yatağı, kuşu bol olan yer.

Müzd: Mükâfat, karşılık, ücret.

-N-

Nā-gāh: Ansızın, vakitsiz, birdenbire.

Nā-şinās: Bilinmeyen, tanınmayan.

Nem-nāk: Nemli, yaş.

Nevā: Sada, makam, ahenk, nâme.

Nigār: Sevgili, maşuk.

Nīk: İyi, hoş, güzel, beğenilen.

Nīk-baht: Talihli olma, güzel baht.

Nīm: Yarım, yarı.

Nīm-ten: Mintan.

Nukl: Meze, çerez.

Nūş kıl-: Eğlenmek, işret etmek.

-O-Ö-

Od: Ateş.
Oku-: Çağırmak, davet etmek.
Örü dur-: Ayağa kalkmak, ayakta durmak.

-P-

Peleng: Kaplan.
Perākende: Dağıtma.
Pertāv (Pertāb): Atılma, sıçrama.
Pinhān: Gizli.

-R-

Raht: At takımı, yol levazımı.
Rebāb: Gövdesi hindistan cevizi kabuğundan yapılmış bir çeşit kemançe.
Reftār: Salınarak yürüyüş.
Reml (Remil): Kumda birtakım çizgiler çizerek fala bakma.
Reşāş: Çisenti, serpinti, toz gibi ince yağmur.
Revāne: Giden, yürüyen.
Rüzgār: Zaman, devir.

-S-

Sanç-: Saplamak.
Savul-: Savuşturulmak, geçiştirmek, dağılmak.
Sayd it-: Avlanma.
Sāzende: Çalgıcı.
Segirt-: Koşmak.
Selva: İsrâiloğullarının Tih sahrasında bulunduğu müddetçe “menn” ile Allah'ın ihsanı olan (bıldırcına benzer) bir kuş.
Semīn: Kıymetli, pahalı.
Ser-ā-ser: Baştanbaşa.
Serāsime: Sersem.
Ser-encām: Başına gelen.
Ser-gerdān: Sersem, şaşkın, perişan.
Sergüzeşt: Serüven, birinin başından gelip geçen şey.
Sın-: Kırılmak, Yenilmek, Zayıf düşmek.
Sīm-ten: Gümüş tenli.
Sin: Mezar, kabir, merkat.
Sini: Büyük tepsi.
Sipāhī: Timar sahibi süvari askeri.
Sitāyiş: Övme, övüş.
Soğul-: Suyu çekilmek.
Sor-: Emmek, massetmek, emer gibi çıkmak.
Soruş-: Emişmek, birbirini emerek öpüşmek.
Suffe: Sofa.
Sun-: Uzanmak, el uzatmak.
Sunʿ: Eser, tesir, kudret.
Süci: Şarap.
Sükker: Şeker.
Süñü: Süngü, mızrak.

-Ş-

Şād ü hurrem ol-: Sevinmek.
Şād-mān: Sevinçli.
Şenbih: Şenbe, Cumartesi günü.
Şikār: Av.
Şīr-i cüst: Av arayan aslan.

-T-

Tahsīn et-: Beğenmek, takdir etmek.
Tāliʿ: Tulu' eden, doğan.
Tañla-: Hayret etmek, şaşırmak.
Tañlacak: Sabahleyin erken, şafakla beraber.
Taʿām: Yiyecek, gıda.
Taya: Dadı, sütnine.
Teferrüc: Gezinti.

Teşvīş: Karıştırma.
Tuhfe: Hediye.
Tutaş: Karşılaşmak, rastlamak, yaklaşmak.
Tuz: Güzellik, hüsün, melahat, şirinlik.

-U-

Uğur: Ön, yön, yol.
Uğurlayın: Gizlice, sessizce.
Ummān: Büyük deniz, okyanus.
Ummān: Derya, büyük deniz, okyanus.
Ur-: Vurmak.
Us: Akıl.
Uşda: İşte.

-Ü-

Üñile-: Seslenmek.
Üş-: Toplanmak, üşüşmek.
Üşen-: Çekinmek, korkmak.

-V-

Vāfir: Çok, bol.
Vālih: Şaşakalmış, şaşırmış.
Varaka: Tek yaprak, tek kağıt, yazılı kağıt.
Vasıl ol-: Kavuşmak.
Vüzerā: Vezirler.

-Y-

Yalap yalap: Parıl parıl.
Yalım: Yalın, yalçın, sarp, sarp yer.
Yalıncak: Çıplak, üryan.
Yarak: Hazırlık, levazım, silah.
Yāren: Dost, arkadaş.
Yarıcı: Şefaatçi.
Yatlu: Kötü, uğursuz, adi, fena.
Yavı (Yavu) kıl-: Kaybetmek, yitirmek.
Yavlak: Çok.
Yazı: Ova, sahra.
Yeñ: Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı.
Yepmek: Okşamak.
Yil: Yel, rüzgar.
Yoğun: Kalın, sert, İri, büyük.
Yorġa (Yorka): Rahvan.
Yun-: Yıkanmak.
Yügrük: Yürük, hızlı giden, koşan, işlek.

-Z-

Za'ferān: Safran.
Zār: Ağlayan, inleyen.
Zehre: Öd, safra.
Zeng-bāz: Çıngırak ve zil eşliğinde gösteri yapan, çalpara.
Zevāl: Öğle vakti.
Zeyn: Süs, bezek.
Zihī: Ne güzel, ne hoş, aferin, bravo.
Zulmet: Karanlık.

KAYNAKÇA

AKKOYUNLU, Ziyat (1996). "Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1-12.

AKMAN, Eyüp (2008). *Melikşâh ve Güllühan Hikâyesi (İnceleme-Metinler)*, Ankara: Gazi Kitabevi.

AKMAN, Eyüp (2011). "Binbir Gece Masalları Kaynaklı Bir Türk Masalı: Cihanşâh/Cevâhir Dağı/Elmas Dağı", *Bilge Seyidoğlu Kitabı*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 103-110.

AKSEL, Mâlik (1966). "Yazı-Resimde Kuşlar", *Türk Folklor Araştırmaları*, 204, 4127-4130.

ALPER, Feridun (1971). *Narman Yerli Ağzı*, Bitirme Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

ALPTEKİN, Ali Berat (1982). "Bulgaristan Türklerinden Derlenen Bir Masalın Motif ve Tip Yapısı ve Varyantlarının Mukayesesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 16, 163-175.

ALPTEKİN, Ali Berat (2002). *Taşeli Masalları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ALPTEKİN, Ali Berat; Esma ŞİMŞEK (1991). "Kıbrıs Türk Masallarının Motif, Tip ve Formel Yapısı", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 74, 63-137.

AYDEMİR, Yaşar; Abdulkadir HAYBER (2007). *Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Kataloğu*, Ankara: TİKA Yayınları.

EBERHARD, Wolfram; Pertev Naili BORATAV (1953). *Typen Türkischer Volksmarchen*, Wiesbaden.

ERKAN, Mustafa (1993). "Câmasbnâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

GÖKÇEOĞLU, Mustafa (2005). *Kıbrıs Türk Halkbilimi-Masal Coğrafyamız I-Toplu Masallar I*, Lefkoşa: Gökçeoğlu Yayınları.

MARDRUS, Joseph Charles (2012). *Binbir Gece Masalları*, Cilt 2/2, çev. Âlim Şerif Onaran, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

OLCAY, Selâhattin vd. (1998): *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

SAKAOĞLU, Saim (1986). *Kıbrıs Türk Masalları*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

SAKAOĞLU, Saim (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

SELÇUK, Köksal (1978). *Hasankale'de (Pasinler) Derlenen Halk Hikâyeleri*, Bitirme Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

THOMPSON, Stith (1964). *The Types of the Folktale (A Classification and Bibliography)*, 2. baskı, Helsinki.

ÜST, Sibel vd. (2009). *Eski Türkiye Türkçesi-Şâh-Mârân Hikâyesi*, İstanbul: Akademik Kitaplar.

YURDATAP, Selami Münir (çev.) (2007). *Binbir Gece Masalları*, Ankara: Elips Kitap.

DİZİN

TIPKIBASIM

1b

(حکایه جهان شاه ایله شمسیه)

Hikayei Cihanşah ile Şems

زمانی اولده بر پادشاه وار ایدی آدینه طیموسی دیرلر ایدی کابستانی
پادشاهی ایدی و بر بیچه یوز بیک ار کوچی یتاردی تا روم دیارندن
تا مغرب زمیننده چوق ایللری و اقلیملری حکم ایلدی بو قدر دخی
قوشلقلری وردی [illegible] وار ایدی پهلوانلری وار ایدی شول قدر
عسکره کوچی یتاردی لکن بونک اوغلی و قزی یوغیدی برکون پادشاه
اوطوروب فکر ایدوب ایدر عجب بنم بویله بر پادشاه اولام بو قدر اقلیملری
حکم ایدم بنم اوغلوم و قزیم اولمیه بندن صکره بو قدر مال و ملک
دشمانمه قالسه دیوب اغلدی ناکاه عجاج دیرلر وزیری اول محلده
جیقه کلوب ایدر ای پادشاه نه اولدی بو کیجه اغلر سبی ندر دیدی پادشاه
ایدی نیجه اغلامیم که بنم اوغلوم و قزیم اولمیه بن اولدوکدن
صکره بو قدر مال و ملک دشمانه قاله بوندن غیره دخی نولسه کرکدر
دیدی اغلدی عجاج وزیر ایدر ای پادشاه یا جونکی بو قدر اوغله
و قیزه ارضوانه وار امدی منجملری جاغروم کلسونلر پادشاهیک
طالعلرینی کوردونلر ظاهر دنیاده هیچ بر نسنه یوقدر که [illegible]

اوخیه

2a

اوخیه دیدی شاهی دستنی آیللری شاه دخی شاد اولدی عجاج
وزیری تیز اره صالدیلر منجملری کلور پادشاهدن اوچ کون
مهلت الوب کتدیلر بو جمله منجملر خلوه ته کیروب اوچ
کون کندولرینی میزانه اروب [illegible] دانشوب دینه پادشاه کلدیلر
ایتدیلر پادشاهم الله اعلم بو کتابده شویله جواب ویردکم کرچه
لا یعلم الغیب الا الله دیانانک خاطرونلریه و قیلی لرینی السلاک اوغلی
و تیجنیک اولمیه لکن بلخ شاهی بهروز شاهینک قزینه الورسک
بر اوغلک اولا دیدیلر جمله بر یردن اویله دیدیلر شاه بونلره
خلعتلر ویروب بخششلر ویروب طولدیدی بونلر کتدکدن صکره شاه
طیموسی عجاج وزیره امر ایلدی ایتدی ایشته خزینه و لایشله مال
بو خدمته اولایله دیدی عجاج وزیر دخی اوندیک ارالوب بو قدر
دوه جو قدر قطار قومشلی یوکلدوب بلخ شهرینه روانه اولدیلر
جونکم بلخه یقین کلدیلر اول صحرایه یقین لر یره قوندیلر

2b

3a

3b

4a

4b

5a

5b

6a

6b

7a

7b

8a

8b

9a

9b

10a

10b

11a

11b

12a

12b

13a

13b

14a

14b

15a

15b

16a

16b

17a

17b

18a

18b

19a

19b

20a

20b

21a

21b

22a

22b

23a

23b

24a

24b

25a

25b

26a

26b

27a

27b

28a

28b

29a

29b

30a

30b

31a

31b

32a

32b

33a

33b

34a

35a

34b

35b

36a

36b

37a

37b

38a

38b

39a

39b

40a

40b

41a

41b

برقویی ایفی قریغلر الدوغنی کندو یالکوز جهودلر شهرینه کلدوکی اول
جهوده جهود بیلیور نیتدوکی تا مرغ شاه کلنجه مرغ شاه دخی بونی
کوریجک طکلادوغنی حالا مجموع کوردوکی دیوا ویردیسی مرغ شاه
بکا کلیدلریغی ویدی شول دم قاپوی اچجه دیو کندو قوشلیغینه
کیتدوکی بن دم قاپوی آچوب کوردوکی کوشکه جقوب اوتوردوغی
دوزدیکا بورکی اوج کوکارجین کلوب صو دوکوب صومغه قیزلر اولوب
کیدوکی اوطوروب اوپوشدو کلدیکی کندوانلری کوروب سودکی
الحاصل انلری کیدوب اطو قلدوغی اول آخشام کلدوکی مرغ شاه
کلوب بن و حالیم بلدوکی بنی اوکو تلیوب ایشته شاشنده کیله کاور
دیدوکی قزیله کوملکی الاورمه دیدوکی دخی هم کوشکر اوطور
دوغی بونلر کلوب کوملکی قاپوب کندو یه یالوار دوغی بر بر دیوا
ویردیسی جون شمسیه خاطون بو قیصه لری اشیدی بلدی
کیم جوبکیت دیمکه کشی دکول ایمیشی سلطان ایمیشی همن
سلطان

42a

زاده
سلطان ایمیشی برکره آه ایتدی دوروب جهانشاهیله اوتاغه دوشدی
بربرینه قوجقلدیلر ایکی کون لیکن اوپوشدیلر غایت اوز سکوبندیلر
ایلدای حابیر جهانشاه بنده خیرتیلی سلطانیده قیزیمیسنی
سوه ردم سکا عاشق اولدم هیچ اوشنمه بنی سنی ترک ایتمیزیمی
ایسوق قاتیکدن کیتمیزین جونکی کی بنم ایجون آناکی آتاکی ترک
ایلدک بنده خیسنک ایجون آتادن آنادن وازکلدم دیدی کیبوا
سکحللی بونده قالم دیدی مرغ شاه کلسون بر قاچ کون سکحلم
اوله لیم اندن صکره بنی سنی کتوره یم اقلیمکا آناکه آتاکه قوشدوروم
دیدی جون جهانشاه قیزی دن بو جوابی اشیتدی غایت شاد اولدی
اولیکی سوندیده کوزلدی اول قیزه جوق دعالر ایلدی بر زمان اینده
اوپوشدیلر قوجوشدیلر اول ایکی سلطانلر بری آدم کوزدن محجوب
بکیدی بری پری سلطان قیزی بنیلی شاهی اول کون اول کیجه انده
قلدیلر جون یارینه اولدی [illegible] علی اول نعمت حاینکلدیلی

42b

43a

43b

44a

44b

45a

46a

45b

46b

47a

47b

48a

48b

49a

49b

50a

50b

51a

51b

52a

52b

53a

53b

54a

54b

55a

55b

56a

56b

اوله اشبو فكرى قلوب داشوب طورديلر جهانشاهك فتنه كلديلر همانكيم بقوب
باباسى كوردى فرياد ايلدى ديدى يا بنى جلال اتدى جانم بابا مدد ايله
بكا دستور وير واره يم يغى استاديوا كيده يم بخسم حسرتله اولوريم
ديو فرياد اتدى باباسى ايدر جانم اوغول صبر ايت هر قنغى سيكم
قلعه كوهر يكيده حبسى كتوره يم باشيم ايچون ديدى اوغلن بيك فلورى ويره يم
اول محبوبه قيغى اوغلن ويريم ديو آيكارلو آت ويره يم وبر اولوكيم شهر
ويره يم انك اوكلون ديدى جهانشاه بو سوزلرى اشتدى شاد
اولدى اغلامغى قودى ايدر امدى جانم بابا مدد ايله اول
ديدوكلرك كتيلرى كوندر ديدى يوق دير سك بنى كيكه لرينى بنى نسوز
قلوركينى ديدى چون شاه اوغلوندن بو سوزلرى اشيتدى دوردى
تنى بقره آدم صلادى شهرك اكابر اعيانى كلديلر شاه ديدى مرادينى
بلديلر شهرى منادى قلديلر اينى كورمشى روزكار كورمشى
كتيلر كلديلر بو ديكشى دفتره الديلر هر برينه بيكار فلورى
ويرديلر

57a

ويرديلر آداطنى متنه لرى بلدوردلر هر بريكى بو ديارده دكيل كتمك ارديخنه اولديلر
بو ديار جهانشاه الوب دوندلر بويكا انلى استو كتديلر سنده جى عشق دوشى
ايت ديديلر بيت كوكلدن كيدا دور اوج منته يخيقو برى جوچ جهان
برى عقاد صوا كوكول كتوردر اوج نشنه يخيقو يوزيو لكاتى يوز قومشوا
يوزصوا نثر ديوب كل امدى صوكنارينه كيده لوم واره ليم دشراب
كتوره ليم عيشى خوشى ايدوب اوتوره ليم حبنك جغانه كتوره ليم جالنسون
انشاء الله معشوقدن خبر بلينه ديديلر شاه بو سوزله خوشى اولدى
طوروب ديلر خامى جهجه لنه چاق اورته برلطيف ايرماق اقاردى
انك كنارينه كلديلر اوطوروب شراب كتوردلر عيشى نوشه مشغول
اولديلر اولكون جهانشاه اكلنديلر يارنده چون چقوب شهرى
منادى قلديلر هر بيكينه كوزل قز بو قيني قرق نوكر وارسيله
كتوره سونلر اولا كتيرا اوغلو مك كوكلى اوله بنده يغى كلنى

57b

58a

58b

59a

59b

60a

60b

61a

61b

62a

62b

63a

63b

64a

64b

65a

65b

66a

66b

67a

67b

کونلرده بر کون عجوب کیتمشدی اورتونه یاپغی کاملشی اتام دوشمان قرشوا (آیتمیشدی)
کتدی بلمزم صکره نتدی عاقبت اولا ایکیوز کیشیله چقوب کتدوکلری
بولدلر قوینز خلقه غافل ایدوب کندوسی اوغورلی چقوب کتدوکلری
اندن فولادله کلدوکلری اندن خبر بلمیوب مصره کلدوکلری اندن دخی خبر
بلمیوب کیمیه کتدوکلری اندن حاجیلی صوردوغلری اندن یمنه کلدوکلری
اندن اولاجمعو دمشقه کلوب اولادلری بولوب بینه اوقیانه چقدوغلری
بنجه اینوب بنجه کلدوکلری بر بر کچنلری حکایت ایلدی الله ایلد ای مرغ
شاه جمامدد ایله دیدی سندن اریق کمسنه بولمادیم
بن دردیمه چاره ودرمان اولورسه سندن اولور بن غریب و بیچاره
مسکینم اوارهی قوماندن قالدوم بنی قلعهی کوهر نکارینی خبر ویرنه
اقلیمده در کیدیمی تا اولیجه سعادتنا ایدهیمی دیدی مرغ شاه
ایلد

68a

ایلد ای بنم جانیمک جانی جهان شاه اولا کره سنی و بنی خلق ایتدی
بن اول قلعه بلمزینی کورامدیم اشیدمدوم انی کوروب کوانی دخی
کورامدم دیدی بنی سلیمان نبینک قاتنده چوق زمان محبتنده بیله
اولدم جهانی النوکله بیله کزدوم الا بنی سنی دیدوک قلعه نک
ادینی اشیتمدوم و کورمدوم دیدی اما قنلرن قوشلری کلسون
صورلیم انی کورمشی یا ایشتمشی اکر واراسه سنی انکله کوندره
ره بنی وارکیلی مقصوده ایره لسی دیدی جونکه جهان شاه بو
سوزلری ایشتدی کوکلی کوزنه غایت خوشنی اولدی بینه دندی
ایلابی کیدلار بروا اولاقینی لدیجه کلدیجه خوفه کیو دیلی می
دیدی مرغ شاه ایلد اولو قیلی بروا کتیتیلی الیروق بولارایه
کلسینلر دیدی دوندی ایلد بار کلادا واره لیم

69a

68b

69b

70a

70b

71a

71b

72a

72b

73a

73b

74a

74b

75a

75b

76a

76b

77a

77b

78a

78b

79a

79b

80a

80b

81a

81b

82a

82b

83a

83b

84a

84b

یغموری اندە حالنی کوروب اسیلکا یوب ایدر عجب بوکادە اولدی دیوب
باشنی یردن قلدوروب عقلی باشنە کلدوکی زمانە صورەیمی دیوب ایلروکلوب
جهانشاهک الینی الینە الدی یوزینە صویدی عقلی باشنە کلوب کوزینی
اچدی ایدر ای یغموری قلوبە کوهرینی بلورمیسن صالی ویرکیدەیم
دیدی چونکم اول کیشی جهانشاه دن بو سوزی اشتدی باشینی صالدی
واروب
جهانشاهک الینی الوب مقامنە کتوردی کچوب یاننە اوطوردی کیشی
هم طعام کتوردی ایتدی ای یکیت اول طعام اندن کلوم دیدی اول
طعامی یدیلر اندن ماجرایی کویلە دیدی اندن اول صوردغی قلوبە
شاه
بولمدیدی چون بو ندە کلدک الله ایشوک اوکارە دیدی چون جهان
بوسوزی کلدی اها ایدوب اکلدی کیشی بلور دیوب سوندە
اول طعامی طوینجە یدی صکرە شکر شربتی کتوردی اچدیلر
طعامی کتوردی الله شکر ایتدیلر اندە کلام اوطوردیلر یغموری
صوردی

85a

صوردی ایدر ای یکیت نە اقلیمدن کلدک مرادک نەدر چون نە کلدک اتاک
اتاک نە کیشیدرسن بوندن کوندردە دیدی شاغول زماننده ذوالفقار
دورندە بو چونکە ادم اوغلی کلمیشی دکیلدی الاشته تمام بیک یل الدکم
بن ادم کورمیدم بوندە سندن اقدم ادم کلمادی سن نە کیشیسین اول
صوردوغک قلوبە نە حکایتلو قلعەدر اول جهانشاه تواریخ لردن
اقودوب مخبە اوقدک کتدی دیدی جون جهانشاه یغموردن بو سوزلری
اشتدی ینە باشلدی کندونک حکایتنی حاق اقلیدن اتاسنک
الدوغنی
شاه اولدوغنی اوغلی قرنی اوقوب کندونک اتاسی یاننە
غنی
برکون اودە اول آهویی بولوب قودوغنی دکیلمز کیلروب اردنجە وارکو
مکیەیلە الوب نعمتلو کلدوکنی اندن قاجوب قربغلو کچوب
جهودلر شهرینە کلدوکنی بیک التون الوب برکوغل قوجب [illegible] اول
قیانک الحتونە جیقدوغنی اندە کلوب مرغ شاه بولدوغنی اولقزی

85b

86a

86b

87a

87b

88a

88b

89a

89b

90a

91a

90b

91b

92a

92b

93a

93b

94a

94b

95a

96a

95b

96b

97a

97b

98a

98b

99a

99b

100a

100b

101a

101b

102a

102b

103a

103b

104a

104b

105a

105b

106a

106b

107a

107b

108a

108b